

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1926.

Andra kammaren.

Nr 42.

Torsdagen den 27 maj.

Kl. 11 f.m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 20 innevarande maj.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna protokoll:

År 1926 den 27 maj sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt §§ 71 och 73 riksdagsordningen utse dels fullmäktige i riksbanken ej mindre för valperioden 1926—1929 efter herrar R. E. Norberg och E. Kristensson, vilka voro i tur att avgå, än även för återstående delen av valperioden 1924—1927 efter herr E. A. Nilson, vilken avlidit, dels ock suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda bank; och befunnos efter valens slut hava blivit utsedda till

fullmäktige

för valperioden 1926—1929:

herr Kristensson, Emil, ledamot av riksdagens andra kammare med 48 röster
herr Amné, Axel, bankokommissarie. » 48 » ;

för återstående del av valperioden 1924—1927:

herr Norberg, Rudolf Emil, f. d. bankokommissarie med 42 röster;

suppleanter

för tiden från valet till dess nytt val under år 1927 försiggått:

herr Lambér, Charles Laurentius, verkställande styrelseledamot
vid riksbankens avdelningskontor i Örebro med 42 röster,
herr Widell, Jakob Ludvig, ledamot av riksdagens första kam-
mare » 40 » ,
herr Björnsson, Johan Edvard, ledamot av riksdagens första kam-
mare » 39 » .

Ernst Trygger.

Bernh. Eriksson.

N. A. Bondeson.

G. Sederholm.

År 1926 den 27 maj sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt §§ 71 och 73 riksdagsordningen utse dels fullmäktige i riksgäldskontoret efter greve J. G. Lagerbjelke och herr H. M. Bäckström, vilka voro i tur att avgå, dels ock suppleanter för fullmäktige i nämnda kontor; och befunnos efter valens slut hava blivit utsedda till

fullmäktige

för valperioden 1926—1929:

greve Lagerbjelke, Johan Gustaf, ledamot av riksdagens första
kammare med 39 röster,
herr Bäckström, Helge Mattias, f. d. professor » 39 » ;

suppleanter

för tiden från valet till dess nytt val under år 1927 försiggått:

herr Hagman, Emil Oskar, ledamot av riksdagens andra kammare med 37 röster,
herr Johansson, Johan i Kälkebo, ledamot av riksdagens andra
kammare » 35 » ,
herr Hamrin, Felix Teodor, ledamot av riksdagens andra kam-
mare » 33 » .

*Ernst Trygger.**Bernh. Eriksson.**N. A. Bondeson.**G. Sederholm.*

År 1926 den 27 maj sammanträdde de valmän, som av kamrarna fått i uppdrag att utse fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, för anställande av val av en ledamot i styrelsen över riksdagsbiblioteket för återstående del av valperioden 1925—1929 efter herr S. Clason, vilken avlidit; och befanns efter valets slut därtill hava blivit utsedd:

suppleanten herr Widell, Jakob Ludvig, ledamot av riksdagens
första kammare med 38 röster.

På grund härav företogs val av suppleant för herr Widell, Jakob Ludvig, för tiden från valet till dess nytt val under år 1929 försiggått; och utsågs därtill:

herr Reuterskiöld, Carl Ludvig August Axel, ledamot av riks-
dagens första kammare med 34 röster.

*Ernst Trygger.**Bernh. Eriksson.**N. A. Bondeson.**G. Sederholm.*

Protokollen lades till handlingarna; och beslöts tillika, att riksdagens kansli-deputerade skulle genom utdrag av kammarens protokoll underrättas om dessa val samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna ingiva förslag till dels förordnanden för de valde, dels skrivelser till Konungen med anmälan om de försig-gångna valen, dels ock de paragrafer, som därom borde i riksdagsbeslutet intagas.

§ 3.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Att Riksdagsmannen Karl Magnusson från Skövde är på grund av sjukdom (influenta jämte halsfluss) förhindrad under minst 8 dagar bevista riksdagens förhandlingar intygas.

Skövde den 26 maj 1926.

Gustaf Brand,
leg. läkare.

§ 4.

Föredrogos, men bordlades åter andra särskilda utskottets utlåtanden nr 6—8.

§ 5.

Till avgörande företogs första särskilda utskottets utlåtande, nr 1, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om delning av jord å landet m. m. dels ock i ämnet väckta motioner.

Ang. lag om delning av jord å landet m. m.

Genom en den 22 januari 1926 dagtecknad proposition, nr 38, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och i lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till:

- 1) lag om delning av jord å landet,
- 2) lag om vad iakttagas skall i avseende å införande av lagen om delning av jord å landet,
- 3) lag om ändring i vissa delar av lagen den 12 maj 1917 om fastighetsbildning i stad,
- 4) lag om ändrad lydelse av 6 § i förordningen den 16 juni 1875 angående lagfart å fång till fast egendom,
- 5) lag om ändrad lydelse av 37 § 5 mom. i förordningen den 16 juni 1875 angående inteckning i fast egendom,
- 6) lag om ändrad lydelse av 121 § utsökningslagen,
- 7) lag om ändrad lydelse av 6 § i lagen den 18 oktober 1907 angående ryttare-, soldat- och båtsmanstorps befriande i vissa fall från ansvar för inteckningar i stamfastigheten,
- 8) lag om ändrad lydelse av 7 § i lagen den 30 september 1904 om samäganderätt,
- 9) lag om ändrad lydelse av 16 § i lagen den 5 juli 1907 om enskilda vägar på landet,
- 10) lag om säkerhet för utbekommande av vissa ersättningar i anledning av laga skifte eller annan jorddelningsförrättning,
- 11) lag om sammanläggning av fastigheter å landet,
- 12) lag om ändrad lydelse av 11 kap. 2 § jordabalken,
- 13) lag om insändande till hovrätt av ägodelningsrätts protokoll så ock av protokoll i mål eller ärende, som handlagts av ägodelningsdomare eller annan ordförande i ägodelningsrätt eller av överlantmätare, samt
- 14) lag om ändrad lydelse av 2 § 11:o) i lagen den 26 maj 1909 om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.

I samband med denna proposition, som hänvisats till första särskilda utskottet, hade utskottet till behandling förehaft följande med anledning av propositionen väckta motioner, nämligen:

inom första kammaren:

- nr 229 av herr *Luterkort*,
- nr 230 » herr *Asplund*,
- nr 232 » herr *Dahl m. fl.*,
- nr 233 » herr *Carl A. Carlsson, m. fl.*,
- nr 234 » herr *Sederholm*,
- nr 235 » herr *Boberg m. fl.*,
- nr 236 » herr *Frändén*,
- nr 237 » herr *Luterkort*,
- nr 238 » herr *Wohlin m. fl.*,
- nr 239 » herr *Henrik Andersson*,
- nr 240 » herr *Per J. Gustafsson* och
- nr 241—249 av herr *Lindhagen*; samt

Ang. lag om
delning av
jord å landet
m. m.
(Forts.)

inom andra kammaren:

- nr 356 av herrar *Lundén* och *Andersson* i Rasjön,
- nr 357 » herr *Björkman m. fl.*,
- nr 358 » herr *Lindley m. fl.*,
- nr 361 » herr *Smedh m. fl.*,
- nr 362 » herr *Pettersson* i Bjälbo *m. fl.*,
- nr 363 och 364 av herr *Olsson* i Kullenbergstorp,
- nr 365 av herrar *Olsson* i Högby och *Olsson* i Kullenbergstorp,
- nr 366 » herr *Heiding*,
- nr 367 » herr *Gustafson* i Kasenberg *m. fl.*, och
- nr 368 » herr *Hage m. fl.*

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts förslag ej kunnat av riksdagen i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga i punkten intagna förslag till

- 1:o) lag om delning av jord å landet,
- 2:o) lag om vad iakttagas skall i avseende å införande av lagen om delning av jord å landet,
- 3:o) lag om ändring i vissa delar av lagen den 12 maj 1917 (nr 269) om fastighetsbildning i stad,
- 4:o) lag om ändrad lydelse av 6 § i förordningen den 16 juni 1875 (nr 42, s. 1) angående lagfart å fång till fast egendom,
- 5:o) lag om ändrad lydelse av 37 § 5 mom. i förordningen den 16 juni 1875 (nr 42, s. 12) angående inteckning i fast egendom,
- 6:o) lag om ändrad lydelse av 121 § utsökningslagen,
- 7:o) lag om ändrad lydelse av 6 § i lagen den 18 oktober 1907 (nr 83) angående ryttare-, soldat- och båtsmanstörps befriande i vissa fall från ansvar för inteckningar i stamfastigheten,
- 8:o) lag om ändrad lydelse av 7 § i lagen den 30 september 1904 (nr 48) om samäganderätt,
- 9:o) lag om ändrad lydelse av 16 § i lagen den 5 juli 1907 (nr 48) om enskilda vägar på landet,
- 10:o) lag om säkerhet för utbekommande av vissa ersättningar i anledning av laga skifte eller annan jorddelningsförrättning,
- 11:o) lag om sammanläggning av fastigheter å landet,
- 12:o) lag om ändrad lydelse av 11 kap. 2 § jordabalken,
- 13:o) lag om insändande till hovrätt av ägodelningsrätts protokoll så ock av protokoll i mål eller ärende, som handlagts av ägodelningsdomare eller annan ordförande i ägodelningsrätt eller av överlantmätare, samt
- 14:o) lag om ändrad lydelse av 2 § 11:o) i lagen den 26 maj 1909 (nr 38, s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt;

B) att riksdagen i anledning utav den i första kammaren väckta motionen nr 239 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta föranstalta om en skyndsamt utredning rörande den i motionen väckta frågan om vidtagande i vissa fall av åtgärder för samtidigt bestämmande av ett flertal ägo gränser inom ett skifteslag samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde giva anledning;

C) att riksdagen med föranledande av motionerna i första kammaren nr 233 och i andra kammaren nr 358 ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om utredning angående i motionerna vidkommande servitut angivna förhållanden samt i vad mån rätt att erhålla utbrytning av servitut, som i motionerna avsåges, skulle kunna tillkomma ägare av

den fastighet, till vars förmån servitutet inrättats, ävensom för riksdagen fram-
lägga det förslag, vartill en sådan utredning kunde giva anledning; och

D) att de i anledning av förevarande proposition väckta motionerna, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet hemställt, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Ang. lag om
delning av
jord å landet
m. m.
(Forts.)

Vid utlåtandet voro fogade:

dels reservation beträffande utlåtandet i dess helhet av herr *Rogberg*, som ansett att utskottet bort hemställa,

1) att riksdagen med avslag å Kungl. Maj:ts förevarande proposition ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte utarbета nytt förslag till lag om delning av jord å landet jämte tillhörande författningar, med beaktande därvid dels att ägostyckning och jordavsöndring bibehölles såsom särskilda former för jorddelning och dels att bestämmelserna om laga skifte förenklades och de nyföreslagna möjligheterna till omskifte inskränktes eller uteslötes; och

2) att vid bifall till vad sålunda föreslagits de med anledning av propositionen väckta motionerna måtte anses därmed besvarade;

dels ock åtskilliga reservationer angående de uti punkten A) 1:o), 2:o) och 11:o) innefattande lagförslagen;

dels ock slutligen reservation av herrar *Per J. Gustafsson* och *Johansson* i Kälkebo i fråga om viss del av motiveringen till utskottets utlåtande.

Sedan herr talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet av

Herr **af Ekenstam** som yttrade: Jag tillåter mig, herr talman, hemställa, att första särskilda utskottets utlåtande nr 1 måtte företagas till avgörande punktvis och med början med punkten A på det sätt, att de däri tillstyrkta lagförslagen föredragas vart för sig, där så erfordras paragrafvis, med promulgationsstadganden, där sådana förekomma, samt ingress och rubrik till sist var-
efter och sedan alla lagförslagen blivit genomgångna utskottets hemställan föredrages,

att vid behandlingen av den paragraf, varom först uppstår överläggning, sådan må omfatta utlåtandet i dess helhet,

att lagtext ej må behöva uppläsas i vidare mån än sådant av någon kammarens ledamot begäres,

att för den händelse något av lagförslagen kommer att helt eller delvis återmitteras, utskottet lämnas öppen rätt att vid ärendets förnyade behandling i avseende å de delar, som blivit med eller utan ändring godkända, föreslå sådana jämkningar, som kunna föranledas av ifrågasatta ändringar i återförvisade delar, samt

att utskottet bemyndigas att i avseende å nummerbeteckningen av paragrafer och moment vidtaga sådana ändringar, som påkallas av kammarens beslut.

Denna hemställan bifölls.

Punkten A).

Utskottets under 1:o) upptagna förslag till lag om delning av jord å landet.

1 kap.

Efter föredragning av 1 § anförde:

Chefen för justitiedepartementet herr statsrådet **Nothin**: Herr talman, mina herrar! Innan kammaren går att diskutera det nu föreliggande utskottsbetän-

Ang. lag om
delning av
jord å landet
m. m.
(Forts.)

kandet, må det tillåtas mig att här framföra ett tack till alla dem, som nedlagt arbete till främjande av den föreliggande lagfrågans lösning och enkannerligen då till utskottet och dess högt aktade ordförande.

Det är med tillfredsställelse, som jag kunnat konstatera, att utskottet icke på någon enda punkt intagit en principiellt olika ståndpunkt mot Kungl. Maj:t. Det är givet att ett lagförslag, som har undergått så många överarbetningar som det nu föreliggande, icke kan sägas bära en enda persons prägel, och det är också givet att envar, som tagit ståndpunkt till detsamma, måste säga sig att det finnes åtskilliga önskemål, som han hade önskat beaktade, men som han icke återfinner tillgodosedda. Men givet är också, att ett lagförslag, som har framgått efter nära 20 års arbete, och på vilket så många personer ha nedlagt ett intresserat och gediget arbete, kräver en särskild moderation, ett särskilt hänsynstagande av dem, som skola taga ståndpunkt till detsamma. Det må tillåtas mig erinra, att en dylik moderation har jag haft anledning ålägga mig vid tvenne tillfällen, dels då jag som tjänstgörande chef för lantmäteristyrelsen under 1924 hade att avgiva utlåtande över ett till lantmäteristyrelsen då remitterat förslag i ämnet, varvid jag ansåg mig böra begränsa mig till de önskemål, som kunde realiserars inom ramen av det remitterade förslaget, och dels då jag såsom departementschef hade att övertaga handläggningen av detta ärende och taga slutlig ståndpunkt till lagförslaget, sedan det behandlats i lagrådet. En motsvarande moderation tror jag också att utskottet har låtit sig angeläget vara att ålägga sig. Då utskottet som nyss nämnts icke gått på andra principer, än vad propositionen innehåller, tror jag emellertid att man däri kan se icke blott ett uttryck för en sådan moderation, utan även en garanti för att detta lagförslag, som framkommit efter så många års arbete, är i stort sett gott och tillfredsställande.

Då jag nu skall för kammaren framlägga mina synpunkter på utskottets överarbetning, är det givet, att jag anser det angeläget att begränsa mina erinringar till det minsta möjliga. Innan jag går närmare in på dessa synpunkter, vill jag emellertid beröra ett spörsmål, som icke har vunnit sin lösning i det nu föreliggande förslaget men som många personer skulle ansett önskligt att få ordnat redan nu; jag syftar på skiftesdomstolarnas organisation.

De nuvarande ägodelningsrätterna ha nog understundom visat sig fungera icke fullt så tillfredsställande. Det gäller ett svårt ämne, och de som haft att döma, ha ofta icke haft tillräckliga specialinsikter. Emellertid synes frågan om en omläggning av ägodelningsrätternas organisation icke böra tagas upp i detta sammanhang utan i sammanhang med en mera allmän omläggning av underdomstolarnas organisation. Rent lagtekniskt sett möter icke något hinder att efteråt infoga bestämmelser om ändrad domstolsorganisation i det föreliggande förslaget, och dettas antagande aktualiserar icke i och för sig frågan om ny organisation av ägodelningsrätterna. Jag tror därför man kan gå till behandling av detta förslag, utan att låta någon betänksamhet uppkomma därav, att frågan om ägodelningsrätternas organisation icke har vunnit sin lösning.

För att återgå till frågan om de ändringar, som utskottet föreslagit i föreliggande proposition, så har jag redan antytt, att jag anser mig kunna i stort sett acceptera detsamma.

Den viktigaste ändringen avser frågan om skiftesvitsord, d. v. s. under vilka förutsättningar ett laga skifte eller enskifte skall kunna brytas upp och nytt skifte övergå skifteslaget. Såväl lantmäteristyrelsen som lagrådet ha varit ense därom, att de garantier, vilka nu återfinnas i utskottets betänkande, voro så stränga, att det kunde befaras, att omskiften icke skulle kunna komma till stånd även i sådana fall, där omskifte vore önskvärt. Jag tror alltjämt att denna lantmäteristyrelsens och lagrådets ståndpunkt är den riktiga. Men då redan inom utskottet ha yppats så starka betänkligheter i förevarande avse-

ende, så befarar jag det icke vara för allmänhetens tilltro till den nya skifteslagen gagneligt, om man nu vidhölle lantmäteristyrelsens och lagrådets ståndpunkt. Jag anser mig alltså kunna acceptera utskottets förslag för närvarande, men jag förutsätter därvid att, om erfarenheten skulle giva vid handen att icke omskiften komma till stånd i den utsträckning, som vid ett sakligt överbäggande kan anses påkallad, så får saken ånyo tagas upp till omprövning av statsmakterna.

Det torde icke vara erforderligt att närmare ingå på frågan om de övriga ändringar, som jag anser mig kunna acceptera. Jag vill mera som ett kuriosum nämna, att ett par av dessa ändringar tillgodose önskemål, vilka jag upptagit såsom chef för lantmäteristyrelsen, men som icke blivit av min företrädare beaktade vid lagförslagets inom departementet verkställda överarbetning före remissen till lagrådet och som jag därför ansett mig förhindrad att sen ånyo taga upp. Givet är att jag endast med tillfredsställelse kan hälsa sådana ändringar.

Däremot är det en paragraf, som utskottet har föreslagit och mot vilken jag tror det måste resas en gensaga. Det är den nya 3 § i 20 kap. Gällande rätts ståndpunkt är den, att vid rågångsregleringar och vid uppgång av skifteslinjer inom skifteslag ersättning icke skall utgå till den delägare, som avträder ståndskog eller som annars mister jord, varå han nedlagt arbete. Jag har själv haft tillfälle att sätta mig in i dessa frågor, och jag har därvid i likhet med motionärerna och i likhet med utskottet funnit, att denna den svenska rättens nuvarande ståndpunkt icke är tillfredsställande och att den många gånger leder till uppenbara obilligheter. Jag avser alltså icke att taga upp någon tvist med utskottet om själva principen; tvärtom har jag redan för ett par månader sedan upptagit förberedande arbeten på denna sak och lämnat en av mina juridiska medhjälpare i uppdrag att göra vissa förberedande undersökningar; min avsikt var då att omedelbart efter riksdagens slut taga närmare itu med saken.

Mina betänkligheter gälla däremot det sätt, varpå utskottet har skilt sig från detta lagstiftningsarbete. Utskottet har här velat lagfästa en annan princip än den nu gällande rättens ståndpunkt. Men vill man så göra, så böra tydligare angivas de nya principer, efter vilka domstolarna ha att handla. Så har icke skett, utan utskottet säger i sitt betänkande: »På sätt i motionen nr 361 anförts kan dylik ersättning icke generellt tillerkännas sakägare, som genom gränsutstakning mister ståndskog. Någon allmän regel kan här ej givas, utan torde frågan få avgöras på sätt i varje fall provas skäligt.» Huru skola då domstolarna handla, när de ha att för framtiden avgöra tvister av denna natur? Man kan tänka sig två alternativ. Antingen kan en domstol resonera som så, att eftersom denna 3 § icke ger några nya direktiv, icke uttryckligen fastslår någon ny rättspraxis, så bör domstolen tillämpa endast vad som redan nu gäller, och följden bliver då den, att denna nya 3 §, som hänvisar till ny förrättning och möjligheten av ersättning, endast vållar kostnader utan någon motsvarande nytta. Den andra och sannolikare möjligheten är, att domstolarna säga sig, att eftersom denna paragraf kommit till, ha statsmakterna därmed gått in för den principen att ersättning skall utgå. Men vilka grunder skola då domstolarna tillämpa? Jag tror det skall visa sig, att man inte enbart med detta lagförslag kan komma till en tillfredsställande lösning; dels täcker förslaget icke alla de fall, där ersättning bör utgå — det tar endast hänsyn till ståndskog och sådant, men även i fråga om arbete som blivit nedlagt på t. ex. nyodling till åker och äng kan det vara skäl till ersättning — dels löser förslaget icke ersättningsfrågan, även då det gäller ståndskog. Jag vill erinra om det i Dalarna och Norrland vanliga fallet, att det finnes ett större sammanhängande skogsområde, i vilket

Ang. lag om delning av jord å landet m. m.
(Forts.)

Ang. lag om
delning av
jord å landet
m. m.
(Forts.)

flera byamän ha var sitt långa, smala skifte; låt oss exempelvis antaga att en av dessa byamän begär gränsutstakning gentemot grannen och att han därvid får sig tillerkänd en del av dennes område; skall det då göras en fristående ståndskogslikvid mellan dessa två, blir resultatet kanhända ett helt annat, än om man fortsätter gränsutstakningen undan för undan från den ena delägarens område in på den andras; gör man det, finner man måhända att den första, som förlorat en del av sitt ägoområde med därå växande ståndskog, får lika mycket igen på annat håll, och det alltså icke är han som bör ha ersättning.

Frågan kan nog icke få sin tillfredsställande lösning nu, utan bör behandlas i sammanhang med en lagstiftning om fastighetsgränser i allmänhet.

Jag anser alltså, att det vore lyckligast, om kammaren ville utesluta denna 3 § och i stället besluta skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om skyndsamt lagstiftning i den riktning, varom motionärerna hemställt. Därmed torde lagfrågans lösning icke nämnvärt fördröjas. Skifteslagen torde nämligen icke kunna träda i kraft på avsevärd tid, och det är ej uteslutet, att riksdagen skall komma att få taga ståndpunkt till lagförslaget i denna särskilda fråga, redan innan skifteslagen träder i kraft.

Betänkligheter hyser jag vidare mot den av utskottet föreslagna ändringen av 11 kap. 3 §. Detta lagrum avser att reglera frågan om ersättning i det fall, att ett ägoområde har värde ur vissa andra synpunkter än dem, som beaktats vid själva graderingen. Utskottet har vid sin omredigering från tillämpning av den i paragrafen innehållna regel uteslutit mineralbrott, som är föremål för inmutning. Anledningen härtill synes vara den, att utskottet befarat, att en nytillträdande jordägare skulle kunna få betala ersättning för en fyndighet, till vilken han ej kan göra gällande någon rätt på grund av sin äganderätt till jorden. Jag tror, att dessa farhågor skola visa sig vara ogrundade. Jag vill erinra därom, att i lagförslaget förutsättes, att om likvid skall utgå, skall jordägan ha värde ur i paragrafen angivna synpunkter, och är det så, att den nytillträdande jordägaren icke kan göra gällande någon jordägareandel i inmutningen, är det givet, att ett sådant mervärde å ägan icke föreligger. Jag vill vidare erinra om att lagrådet icke yttrat några betänkligheter i sakfrågan utan endast föreslagit en redaktionell ändring av paragrafen. Däremot anser jag, att det kan befaras, att, med utskottets formulering, en jordägare kan komma att gå miste om ersättning, som han borde haft. Enligt 18 § gruvestadgan kan en jordägare, när han vill, under försöksarbetet hos inmutaren anmäla sig till begagnande av sin jordägareandel till fulla eller till viss del. Försöksarbetet kan pågå intill tre år och, efter tillstånd av bergmästaren, förlängas på ytterligare två år. Försöksarbetet kan sålunda pågå under en tid av sammanlagt fem år. Låt oss nu antaga, att en inmutning skett, men att jordägaren ännu icke tagit ståndpunkt till frågan, hurvida han bör begagna sig av sin jordägareandel. Så sker skifte, och området tillfaller en annan jordägare. Då kan jag icke se annat än att denna nye jordägare kan begagna sig av jordägareandelen. Han får således en förmån, för vilken den andre rätteligen borde haft ersättning. Jag vill till belysande av denna min tolkning nämna, att 1920 års gruvlagstiftningssakkunniga i sitt betänkande yttrat: »Jordägareandel — — — tillkommer den som vid dess begagnande äger jorden.» Alltså tillkommer den den nya jordägaren.

Jag anser därför, att det vore riktigast om kammaren, med godkännande i övrigt av den av utskottet föreslagna omredigeringen, ville i 11 kap. 3 § stryka relativsatsen »som icke är föremål för inmutning». Följden härav skulle bliva, att ersättning kan utgå i fråga om alla de mineralbrott, vilkas förefintlighet kan anses höja värdet för den nye jordägaren, utan att denna värdeförhöjning blivit beaktad vid graderingen.

Vidare har utskottet i 20 kap. 9 § föreslagit en bestämmelse, av innehåll att, därest fiske undantagits såsom för delägarna gemensamt må särskild delning av fisket icke äga rum. Utskottets motivering till detta tillägg är av följande innehåll: »På sätt en ledamot i lagrådet yttrat skulle ett godkännande av förevarande paragraf hava till följd, att ehuru bestämmelserna i 10 kap. icke medgiva, att vid laga skifte å vattentäckt område, fiskeservitut bildas, sådant likväl skulle kunna på en omväg åstadkommas, i det att vid vattenområdets skiftande fisket jämlikt 10 kap. 7 § undantoges såsom för delägarna gemensamt och omedelbart därefter skifte begärdes å det sålunda undantagna fisket.» Ja, detta må vara riktigt rent teoretiskt, men i praktiken ställer det sig icke så, att jordägarna först begära skifte av alla ägorna med undantag av fisket och sedan efteråt komma och begära skifte särskilt av fisket bara för att kringgå lagen. Jag tror, att dylika farhågor äro ogrundade. Har ett fiske undantagits från skifte, och begäres det sedermera särskilt skifte av fisket, har nog denna begäran i regel förändrats förhållanden. Det skulle då icke vara lyckligt att förhindra prövning av en sådan delnings lämplighet. Däremot tror jag, att utskottet med sitt tillägg kommer att åstadkomma motsatsen till vad som är åsyftat. Jag ser på saken på följande sätt: I många fall är det nog så, att ett fiske är svårt att dela och att det kan ekonomiskt bättre utnyttjas om det bibehålles som samfälld egendom, vare sig genom utarrenderande eller på annat sätt. Verkliga saksål kunna alltså föranleda till att jordägare vilja ha fisket undantaget som samfälldt. Skulle man införa en sådan bestämmelse, som utskottet här föreslår, d. v. s. att, sedan ett fiske en gång undantagits för gemensamt behov, skifte av detsamma icke skulle få ske, är jag emellertid rädd för att jordägarna skola draga sig för att även om det föreligger saksål för att bibehålla fisket oskiftat, undantaga skiftet som gemensamt, och jag tror att denna bestämmelse därför många gånger skall framkalla en delning av fisket, även där sådant icke vore till gagn för skiftesdelägarna.

Ang. lag om delning av jord å landet m. m.

(Forts.)

Jag vill alltså hemställa till kammaren, huruvida icke sista stycket av 9 § 20 kap. i utskottets förslag bör uteslutas.

Vidare bör jag måhända omnämna ett par andra saker. Propositionen innehåller vissa garantier för bibehållande av gemensamhetsskogar. Det förutsättes, att skifte av gemensamhetsskog icke skall kunna få ske utan Kungl. Maj:ts tillstånd. Anledningen härtill är den, att vissa nationalekonomiska och andra synpunkter, vilka måhända icke tillräckligt kunna övervägas av skiftesmyndigheterna, kunna göra det önskvärt att bibehålla skog såsom gemensam egendom. Tanken är icke främmande för vad som nu gäller. Jag vill erinra därom, att vi ha besparingsskogar och andra allmänningsskogar, beträffande vilka Kungl. Maj:t fastställer reglementen med avseende å deras förvaltning och skötsel. Jag tror det skulle varit bättre, om propositionens standpunkt i denna del vunnit beaktande, men har dock icke i denna fråga en så utpräglad mening, att jag vill direkt göra någon vädjan till kammaren härvidlag.

En annan fråga som jag måhända även bör omnämna är, att utskottet på åtskilliga punkter föreslagit, att bestämmelser, formulär och annat, som enligt propositionen skulle meddelas av lantmäteristyrelsen, skola utfärdas av Kungl. Maj:t. Detta innebär i viss mån ett avsteg från vad som nu gäller, och jag ställer mig mycket betänksam, huruvida det är lämpligt med en sådan centralisation. Den kan medföra, att apparaten i vissa fall blir alltför tung.

Herr af Ekenstam: Herr talman! Jag begärde ordet närmast för att yrka bifall till 1 § i 1 kap. Men då jag nu fått ordet, anhåller jag att även få yttra mig något angående det lagförslag, som föreligger.

Vi veta alla, att skiftesstadgan av 1866 nu har tjänat i 60 år, och vi kunna

Ang. lag om
delning av
jord å landet
m. m.
(Forts.)

väl med den erfarenhet, litet var torde ha av den, säga, att den i det stora hela fungerat bra. Men å andra sidan är det väl också ganska naturligt att en lag, som har uppnått denna höga ålder, dock måste innehålla åtskilligt, som man, på grund av utav utvecklingens gång betingade, ändrade förhållanden måste önska annorlunda. Det är också därför det nu framlagda lagförslaget, efter tjuguarigt arbete, har kommit till. År 1906 motionerade herrar Daniel Persson i Tällberg och kyrkoherden Enander därom, att riksdagen skulle skriva till Kungl. Maj:t och anhålla, att en ny skiftesstadga måtte utarbetas. De åberopade bl. a. följande. Med gällande skiftesstadga förekommer det ofta årslånga uppskov för äganderättstvister. Jämknings i skifte kan överhuvud taget icke i någon mån verkställas med prövningar. Prövningen av graderingen har icke förlagts till ett förberedande stadium. Rätten att fullfölja talan till ägodelningsrätten har varit alltför vidsträckt, och formerna ofta nog för tunga och besvärliga.

Riksdagen visade sig 1906 känslig för de skäl, som sålunda andragits, och avlät en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om vidtagande av åtgärder för en ny skiftesstadga. Med anledning av denna riksdagsskrivelse tillsatte Kungl. Maj:t i oktober 1906 den s. k. skifteslagstiftningskommittén. Denna kommitté arbetade till år 1911, då den avgav sitt utlåtande. Därefter tillsattes den s. k. skifteslagstiftningskommissionen. Den granskade vad den föregående kommittén gjort, och resultatet av dess arbete blev ett den 26 oktober 1918 dagtecknat betänkande. Sedermera tillsattes jordstyckningskommissionen, som bearbetade det material, som genom föregående utredningar samlats. 1924 hade äntligen de förberedande arbetena fortskridit så långt, att den då sittande regeringen ansåg sig kunna remittera ett lagförslag beträffande skifte av jord till lagrådet. Mot förslaget, vilket ju i allt väsentligt var överensstämmande med det, som nu ligger på kammarens bord, gjorde lagrådet erinringar i åtskilliga delar. Kungl. Maj:t tog sedan på nytt upp frågan och utarbetade, med beaktande av en del av de erinringar, som framställdes av lagrådet, det nu förevarande förslaget.

Då man icke blott i riksdagen utan även i andra intresserade kretsar kommit till tals om detta nya förslag, så är det egentligen två förhållanden i förslaget, som göra att mången har ställt sig ganska betänksam mot detsamma. Det första är vad redan av herr statsrådet påpekats, nämligen att det s. k. skiftesvitsordet, som erfordras för att få omskifte, kanske behandlats alltför lättvindigt. Emellertid vill jag i detta sammanhang anmärka, att knappast på något håll man ställt sig alldeles avvisande mot att ett omskifte under betryggande former borde kunna tillåtas. Som vi veta, har det hittills varit så, att en fastställd lantmäteriförrättning överhuvud icke kunnat brytas, för såvitt icke alla delägarna varit överens därom. Kungl. Maj:t föreslog, att det skulle vara tillräckligt med en fjärdedel av delägarna och en fjärdedel av taxerade jorden, men utskottet har nu följt de mera betänksamma och återjusterat förslaget till den ordalydelse det hade i det år 1924 till lagrådet remitterade förslaget, vilket förslag innebar, att för att omskifte skulle kunna tillåtas, minst hälften av delägarna, vilka dessutom skulle vara ägare av mer än hälften av den taxerade jorden, måste begära skifte. Utskottet har ansett, att nödig försiktighet bjuder att åtminstone för närvarande gå tillbaka till denna grund för att tillåta omskifte. Skulle det, som herr statsrådet nyss anmärkte, under tillämpningen av lagen bli klart, att lagen fungerar för tungt, så bör det väl icke möta alltför stora svårigheter att få ändring i detta hänseende. Vi äro ju icke så alldeles ovana numera att gå in för ändringar i lagarna. Jag anser därför att med den ståndpunkt som utskottet har intagit beträffande skiftesvitsordet, och med hänsyn för övrigt till de garantier, som i denna lag ställas, innan överhuvud omskifte kan tillåtas, så torde alldeles säkert den mot-

strävighet att gå in på omskifte, som på många håll har försports, komma att ge vika.

Det är emellertid en annan sak, som kanske ännu mera uppväckt stor betänksamhet hos mången mot den nya lagen, och det är, att vad vi hittilldags haft bestämt genom särskild författning angående ägostyckning och avsöndring nu är borta, och att vi i stället fått ett nytt institut, som heter avstyckning. Man säger nu, att genom avstyckningsinstitutet, sådant det är i detta lagförslag utformat, ha vi fått mycket tyngre former, än vad vi förut haft, och utan tvivel har också förfarandet blivit dyrare. Utskottet har varit mycket angeläget om att söka i grund intränga i dessa förhållanden för att, såvitt möjligt är, få full insikt i frågan om huru den nya lagen skulle komma att verka. Utskottet har efter sådan undersökning kommit till det bestämda resultatet, att avstyckningsförrättningen såsom sådan är lättare och billigare än ägostyckningen. Beträffande avsöndringen ställer sig förhållandet däremot något annorlunda. Det lider intet tvivel, att icke avsöndringsinstitutet i dess nuvarande form kanske är lättare att tillämpa och alldeles säkert, åtminstone i allmänhet, billigare. Utskottet har dock inte låtit sig förskräcka att gå med på Kungl. Maj:ts förslag att låta avstyckningen ersätta även avsöndringen, och detta har skett på den grund, att utskottets medlemmar varit fullt på det klara med att avsöndringsinstitutet verkligen är så lösligt format och har fungerat på ett sätt, som givit upphov till så många tvister och så mycket förlust av både penningar och rättigheter, att man verkligen icke kan tänka sig, att avsöndringen, om den skulle kvarstå, skulle få behålla den form, som den nu har. Skulle avsöndringen bibehållas, måste man ovillkorligen skapa till en ny form eller nya former, och dessa skulle förvisso medföra icke blott en något tyngre procedur, ty det är ofrånkomligt, men alldeles säkert också en kostnad, som skulle överstiga den som skulle medfölja avstyckningen.

Jag är själv såsom domare fullt på det klara med, att avsöndringsförfarandet icke kan få fortsätta, såsom hittills skett. Jag har för närvarande just ett synnerligen talande exempel på hur illa detta avsöndringsinstitut fungerar. Inom den mig anförtrodda domsagan hålla vi nämligen på att upprätta en s. k. stadsägobok för Valdemarsviks köping, och för att kunna göra detta måste man naturligtvis identifiera alla avsöndringar, som äro gjorda i köpingen. Under detta arbete funno vi, icke ett fall, nej, jag vågar utan tvekan säga, över femtio fall, där avsöndringar skett på sådant sätt, att det är nästan omöjligt att kunna klara upp förhållandena med bibehållande av den rätt, som alla delägare skulle ha. Detta har naturligtvis i allra högst grad berott därpå, att avsöndringarna icke ha behövt utstakas på marken, utan det har varit en kartaffär, om vilken snart sagt ingen annan vetat något än de båda kontrahenter, som hade med varandra att göra, fastän det mycket väl kunde tänkas, att både tredje och fjärde man haft intresse därvidlag att bevaka. Men dessa ha icke fått del av saken, och de ha icke på marken funnit någonting, varav de kunde bedöma, hur avsöndringen skulle ta sig ut i verkligheten.

Allt nog, utskottet har funnit, att detta s. k. avstyckningsinstitut helt säkert kommer att på ett lyckligt sätt fylla det behov, som verkligen förefinnes, för att få förrättningar snabbt och bekvämt utförda och för en mycket överstiglig kostnad. Därför bör var och en, som kanske litet mera ingående sökt sätta sig in i saken, också betänka, att man icke får jämföra detta nya institut med det gamla avsöndringsinstitutet, utan vill man göra en jämförelse, får man först tänka efter, vilka kompletteringar det gamla avsöndringsförfarandet skulle erfordra för att överhuvud vara lämpligt för en fortsatt tillämpning.

Jag skall sluta nu. Jag har bara velat framhålla, att dessa båda skäl mot lagen, som framställts från åtskilliga håll, ha efter noggrann prövning av utskottet icke befunnits så bärande, att det funnits någon anledning att icke taga

Ang. lag om delning av jord å landet m. m.
(Forts.)

Ang. lag om
delning av
jord å landet
m. m.
(Forts.)

lagen. Som herrarna kanske ha sett, torde nog det allra mesta av vad Kungl. Maj:t föreslagit också vara tillstyrkt av utskottet.

Jag anhåller, herr talman, om bifall till 1 § i 1 kapitlet.

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman! Då jag under bortåt ett och ett halvt års tid har sysselsatt mig med denna fråga och deltagit i en av de många utredningarna angående densamma, så hoppas jag herrarna skola betrakta detta såsom en förmildrande omständighet, då jag nu går att yttra ett par ord, helst det utlåtande, som vi kommo till i jordstyckningskommissionen blivit utsatt för en synnerligen stark kritik, en kritik, som icke alltid eller i alla delar varit så rent opartisk, utan i åtskilliga fall tämligen tendentiöst färgad.

Jordstyckningskommissionen hade fått till uppgift att utreda ett begränsat område av skiftesstadgan, nämligen det som gällde själva avstyckningsförfarandet och vad därmed ägde sammanhang, d. v. s. de nu gällande ägostycknings- och avsondringsinstitutionen, naturligtvis med rätt för kommissionen, att i de stycken, där det kunde bli fråga om inverkan på någon annan del av stadgan, föreslå därav betingade förändringar. Uppgiften sträckte sig alltså icke till en överarbetning av hela skiftesstadgeföreläggelsen.

Utgångspunkten för och den bärande tanken i kommissionens arbete var för oss liksom för den ärade talaren, som nu lämnade talarstolen, den absoluta nödvändigheten att få mera ordning och reda i våra jordförhållanden än det nuvarande styckningsförfarandet, efter vad erfarenheten på många ställen givit vid handen, mäktade åstadkomma. När man vidare trängde in i problemet, hade man att taga ståndpunkt till en sak, som jag — det skall jag visst icke fördölja — när jag inträdde i jordkommissionen, var en alldeles bestämd motståndare till, och det var omskiftet. Det där talet om omskifte tyckte jag var ett fåvitskt tal. Med omskifte, tänkte jag, släpper man ju grundsatsen om laga skiftes orubblighet, och det var en grundsats, som jag tyckte, att man skulle hålla på. Jag blev emellertid driven tum från tum från denna min åskådning, och det berodde på det kolossalt stora material, som kom att samlas hos kommissionen och varav man verkligen fick se, att sådana styckningar hade skett, som det icke fanns någon mänsklig möjlighet att vidare få reda på, utan att omskifte fick äga rum, ty i annat fall hade både det ena och det andra jordområdet praktiskt sett varit till gagn och nytta förstört. Under sådana faktiska omständigheter må det icke förundra herrarna, om kommissionen började sysselsätta sig med tanken på hur man skulle rätta till detta. Ty hur viktigt det än är att vi få vår jord skiftad, så är väl ändå huvudmålet, att det ställes praktiskt, så att det skiftas till gagn för dem, som sedermera skola bruka de särskilt utskiftade delarna.

Vid den tiden hade man i vårt grannland, Finland, just nyss gått in för en nyorganisation av dess skiftesväsen. Man hade organiserat sina ägodelningsrätter så, att dessa omfattade mycket stora områden, alldeles oerhört stora områden, men man hade också utrustat dessa ägodelningsrätter med synnerligen stora befogenheter, så att de verkligen kunde fungera efter, såvitt jag kunde förstå, både praktiska och teoretiska grunder på ett utmärkt sätt; åtminstone låg det icke något hinder därför i själva organisationen av dessa ägodelningsrätter. Det var då ganska nedslående, att man i alla fall skulle behöva konstatera, att massor av skiften och styckningar, som ägt rum i vårt land, hade försigått på sådant sätt, att det enligt min åsikt icke kunde på något sätt försvaras, att dessa ärenden utan vidare åtgärd passerat våra ägodelningsrätter. Det må därför icke förefalla underligt, att vi knappast kunde komma till annat resultat i kommissionen, än att man måste tänka sig en förändring på detta område.

När nu vårt domstolsväsen, vad landsbygden beträffar, står inför en omda-

ning, och man icke vet, vad resultatet kan komma att bli, så var det klart, att man från kommissionens sida icke kunde tänka på att få annat än ett provisorium. Alla provisorier lida ju av den olägenheten, att de inte riktigt uppfylla sina ändamål varken i ena eller andra avseendet, men vi trodde, att man skulle kunna hjälpa sig fram en kortare tid med ett dylikt provisorium. Då vi gjorde en undersökning, hur det stod till med ägodelningsrätterna vid tiden för kommissionens arbete, d. v. s. åren 1919—1920, befanns det, att i över hälften av domsagorna fungerade icke den ordinarie domaren, utan det var t. f. notaries, som skötte domarsysslor. Vi hade också alltför väl reda på, att åtskilliga av ägodelningsrätternas ledamöter enligt gammal kutym brukade sitta kvar i rätten till döddagar, och vi förstodo alltså, att från dem var det just icke mycket att vänta. Vi föreslogo då såsom ett provisorium, att i en av domsagorna inom varje län skulle den ordinarie domaren förordnas till ägodelningsrättsdomare för länet. Vidare skulle i ägodelningsrätten sitta såsom ledamot förste lantmätaren eller som han numera kallas överlantmätaren. Så skulle man utse inom respektive domsagor två ledamöter i ägodelningsrätten och dessa skulle samlas för hela länet och utse den tredje ledamoten, som skulle fungera för hela länet.

Detta förslag var naturligtvis angripbart från många synpunkter, och det första som slungades oss i ansiktet var, att vi förstörde 24 domsagor i landet genom att en av domhavandena i varje län skulle sköta ägodelningsärendena för hela länet. Nu tror jag icke det var så farligt med den saken. Det hade nog med litet god vilja kunnat jämkas ihop. Jag tycker också, att då man på åtskilliga håll märker en tendens att göra domsagorna ytterligt stora — nu skall man slå ihop flera domsagor, förr ansågs det att man borde dela domsagorna — så borde det vara möjligt att genomföra detta provisorium att gälla för den, som jag antager, rätt korta tid, som återstår, innan omorganisationen av domstolarna på landet blivit genomförd. Nu har emellertid detta förslag utsatts för en mycket omild kritik ifrån nära nog diametralt motsatta håll, och man har slutligen stannat vid att överhuvud låta ägodelningsrätterna förbli, sådana de hittills varit. Det är lite grand uppolering, om jag vågar begagna ett så vanvördigt uttryck, som skett, men eljest blir det, som sagt, vid det gamla.

Det är då icke underligt, om den, som verkligen trodde, att vi i en ny skiftesstadga eller lag om delning av jord å landet, skulle kunna få ett någorlunda användbart instrument att vara verkligt ledande och kontrollerande i fråga om nybildning och ombildning av fastigheter i vårt land, det är då icke underligt, säger jag, om man blir något missmodig, när man nu finner, att det målet är totalt borta. Och dock ha vi haft tillräcklig erfarenhet om hur behövlig en dylik kontroll är. Det dröjde ju icke mer än ett halvt tjog år, efter det lagen om styckning m. m. antogs, nämligen år 1896, förrän man måste suspendera denna lag i den ojämförligt största delen av vårt land. Och varför? Den var ju behändig, det skulle gå fort, och det skulle göras enkelt och bekvämt, och allt det där uppfyllde ju lagen. Och dessutom tjänade den ju utvecklingen, såsom man önskade, ty när det gällde att kasta ikring och bolla ikring med jordbitarna, då var den helt enkelt förträfflig. Men ändå satte man den ur kraft! Vad var väl innersta orsaken till detta? Jo, det var, att det tydligt visade sig, att det dugde icke med ett styckningsinstitut såsom grund för en ordentlig fastighetsbildning, låt vara att det bara var fråga om bildande av småfastigheter. Det var där det brast, om man riktigt skall gå till botten med saken. Förhållandet var detsamma beträffande styckningarna nere i södra delen av landet; man korsade itu marken på alla möjliga sätt utan den minsta tanke på hur det skulle gå med jorden, man bara rev itu. Om bara en stor egendom kom i händerna på en riktig geschäftsman, så var det första han

Ang. lag om delning av jord å landet m. m.
(Forts.)

Ang. lag om
delning av
jord å landet
m. m.
(Forts.)

gjorde att uppsätta en styckningsplan, det kostade så litet. Det var ingen konst att få en lantmätare att hantverksmässigt rita upp en hel styckningshistoria, motivera styckningsplanen behövde man icke. Det visade sig således, att det fanns ett stort behov att få litet mera håll på hur fastighetsbildningen borde utveckla sig.

Detta är ingen liten fråga för vårt folk, ett jordbrukande folk, och det är bittert, att en sådan fråga har så oerhört ignorerats, och det vore mycket betänkligt om den även i fortsättningen skulle ignoreras. Och varen övertygade om, ni, som äro unga, att därest denna skiftesstadga nu antages, vilket jag är säker på att den kommer att bli, varen övertygade, att det dröjer icke många år, förrän det spörsmålet obönhörligt tränger sig fram och det kravet gör sig gällande, att det får vara litet bättre reda i fråga om hur man överhuvud skall få nybildade fastigheter här i landet. Men då gäller det att noga undvika de byråkratiska formerna, vare sig de framträda från juristernas eller lantmätarnas sida. Det är praktiskt, dugligt folk, som behövs, både för att angiva riktningen för utvecklingen och för att avgöra, när man verkligen behöver gripa in, ty som det nu är, håller det faktiskt på att gå sönder med jorddelningen.

Nu säger man här, att när man som jag så ofta har berömt vår gamla skifteslag, bör tänka på, hur det var för hundra år sedan härutinnan. Ja, då lyckades det att få största delen av Skåne skiftad. Det var en oerhörd tur för vår provins, att enskiftesförfattningarna då gällde. Då fick man hyggligt skifte. Det var oerhört tungt för folket, det var obestridligt. Något skiftesvitsord behövdes emellertid icke då, och om blott en person önskade dylikt skifte, kom sådant till stånd. Nu säger man — och den invändningen har jag hört många gånger — att man lyckades då så bra med skiftet, och ändå gällde ju då i stort sett samma ägodelningsrättshistoria som nu. Ja, det må ju vara, men härvidlag vill jag peka på en annan sak. Vår lagbok har ju svällt ut oerhört sedan dess, och många nya fält ha kommit till. Jag vill här endast erinra om t. ex. bolagslagarna och vad därmed äger sammanhang. Dessa funnos icke på den tiden, liksom icke heller många andra saker. Allt detta har gjort, att ärendena trängas i våra domstolar på ett helt annat sätt nu än för hundra år sedan. Då voro just jordfrågorna de stora frågorna, i vilka landsdomarna verkligen hade trängt in. De behärskade dessa frågor och togo verkligen kanske litet allvarligt i med arbetet i den tidens ägodelningsrätter. De tillämpade då gällande bestämmelser kanske icke precis så formellt, men de tolkade i varje fall enskiftes- och lagaskiftesförfattningarna tämligen skarpt till stor nytta för det jordbrukande folket. Så är det icke numera, åtminstone icke i regel, utan nu är det endast så, att vederbörande se till att laga former äro uppfyllda, och då är jämt hela saken klar i många fall. Det är åtminstone för en jordbrukare obegripligt, att ägodelningsrätterna kunnat låta passera sådana saker, som där verkligen många gånger ha passerat. Det har jag förut framhållet här från denna talarstol, och jag skall därför icke nu uppehålla mig därvid.

Nu är frågan huru skall man ställa sig till det föreliggande förslaget? Ja, det är alldeles klart, att detta förslag i detalj innebär betydliga förbättringar gentemot nu gällande bestämmelser. Det skulle föröfrigt vara märkvärdigt, om tjuogo års arbete i den här lagfrågan icke skulle ha lett till något gott resultat. Jag konstaterar bara som sagt, att detta förslag i detalj innebär åtskilliga förbättringar, i många fall. Och det ligger icke för en skånsk man att avgöra, om de ändringar, som herr statsrådet här talade om, innebära förbättringar eller försämringar. Men på samma gång, som man antager detta förslag, förflyttas till en avsevärd framtid det stora målet, som åtminstone de, som ha den åskådningen, som jag har, uppställt för sig, det målet nämligen att få någon rättsida på fastighetsbildningen här i landet. När nu herrarna studera det här förslaget, få ni se, hur ytterst svårt det är att lägga ihop fastig-

heter. När vi hade denna fråga uppe till behandling i jordstyckningskommis- sionen, trodde vi till en början, att det skulle gå lekande lätt för sig. Om jag köper ett stycke jord vid sidan av det, som jag har, och brukar dem ihop, så trodde jag, att jag därmed slagit ihop delarna till ett helt. Men jag fick reda på någonting annat, och det var en förskräcklig labyrint att komma ut ur. Jag tror därför icke, att detta kommer att mycket tillämpas just på grund av de stora svårigheter, som därmed äro förbundna. När man ser, att det är så ytterst svårt att sammanlägga fastigheter, så är det klart, att man lägger ännu större vikt vid, att man bör iakttaga all möjlig omtanke, när man nybil- dar fastigheter. Jag hoppas därför, att herrarna nu något litet grand förstå, varför jordstyckningskommissionen i regel intog den ståndpunkt, som den gjorde. Den ville nämligen tjäna det praktiska livet och se till vad det behövde. Det visade sig att det gjordes så många föreställningar på alla håll emot detta, att det hela blev absolut omöjligt.

Nå, då säger man: ja, vi få naturligtvis låta utvecklingen visa i vad mån rättelser behövas och då se till, att bristerna rättas till. Särskilda utskottets ärade ordförande har nyss uttalat, att så bör ske, och det är tydligt, att så får ske. Men hela lagförslaget kommer att i sinom tid få genomlida många vändor innan felen kunna rättas. Antager man en ny lag, drar det i regel lång tid, innan man ens tors komma med några ändringsförslag, om det icke riktigt tar emot vid själva expeditionen, ty då är det lätt nog att företaga ändringar. Det reella innehållet går däremot icke så lätt att ändra i det sammanhanget.

När det här förslaget framlades, tillät jag mig väcka en motion, som inne- fattade samma tanke, som jag sökte driva fram i jordstyckningskommissionen. Man talar nämligen här om rätt att få avstycka jord från ett jordinnehav, som icke är lagligen delat eller lagligen utlagt. Jag har själv därhemma sett resultat härav, och hur det kan bära hän, när verkligen ett sådant medgivande får göras. När jag hörde, hur utskottets ordförande själv nyss talade om de svårigheter, som på vissa ställen uppkommit genom dessa avsöndringar, för- undrade det mig verkligen, att han icke mera senterat den motion, som jag framlagt, ty den ligger ju precis på samma plan. Nu har utskottet, efter vad jag av utskottets utlåtande kan förstå, icke intagit, om jag så får säga, någon skarp ståndpunkt i förhållande till alla de synpunkter, som här ha framkom- mit. Utskottet har jämkat litet grand på alla synpunkterna. Utskottet yttrar, att utskottet medgiver att jord, som är sämjedelad, intill dess lagen träder i kraft, får avstyckas på lagligt sätt naturligtvis, utan att laga delning behöver övergå stamfastigheten. Sedan denna lag har trätt i kraft, skulle man emeller- tid icke få lov att göra det. Nu förstår jag icke, varför man här tar för givet, att sämjedelning, som sker efter detta lagförslags antagande, alltid skulle vara sämre än sådan, som är gjord dessförinnan. Jag kan alldeles icke begripa, varför man fällt en sådan förkastelsedom över de sämjedelningar, som skola komma till stånd i framtiden. De sämjedelningar, som nu förefinnas, lära väl icke vara bättre än de, som kunna komma att göras i framtiden. Detta har upprört mig, och jag tycker, att det är ett för grant ord, när man använder ordet sämjedelning om de här godtyckliga delningarna. Skall denna sämje- delning sättas i motsättning till den laga delningen, förefaller det, som om den laga delningen vore ett slags osämjedelning. Nu har jag i ytterst många fall sett följderna av sämjedelning. De ha på många orter lett till osämja i allra högsta mått. Man har hållit på i tio, femton, ja tjugo år med en sämje- delning, men så har man grundligt kommit i luven på varandra, och sedan har man fått lov att göra laga delning.

Sedan lider utskottets förslag av en annan inkonsekvens. Här har man nämligen tagit med den gamla bestämmelsen beträffande avsöndringar att högst en femtedel av stamhemmanets areal finge avsöndras, och tagit den som scha-

*Ang. lag om
delning av
jord å landet
m. m.
(Forts.)*

Ang. lag om
delning av
jord å landet
m. m.
(Forts.)

blon till den nya avstyckningen av sämjedelad jord. På så sätt utvidga herrarna följaktligen institutet. Det har man halkat så lätt förbi. Hittilldags var det åtminstone begränsat i vad det gällde avsöndring och dock hängde nog de här avsöndringarna kvar som en gammal antikvit, en kvarleva från äldre tider. Men hur kunde det då gå någorlunda lyckligt med dessa avsöndringar. Jo, då stöddes hela jordfrågan av några pelare, som nu äro borttryckta. Man hade kvar besuttenheten, man hade kvar bördsrätten. Allt det där är borttaget, och av det hela finnes nu egentligen ingenting annat kvar än iturivningsrätten, och gent emot den finnes nu ingen motvikt som under äldre förhållanden.

Nu säga herrarna, att man icke får avstycka mer än intill en femtedel av stamhemmanets areal, och så var det ju också enligt de gamla bestämmelserna. Men när jorden icke är skiftad hur veta herrarna då, när man når en femtedel? Ni veta icke hur stor areal hemmanet får vid det eventuella nyskiftet. Hur veta ni, när det blir en femtedel? Det tycker jag är ett ganska kinkigt spörsmål, som är svårt att besvara. Jag var vid ett tillfälle för några år sedan med som skiftesgodeman vid en hemmansklyvning. Man klyvde då ett hemman mitt i tu efter mantal och efter godhet. Det ena stycket kom då att utgöra 42 tunnland och det andra stycket 26 tunnland. Om man hade gått efter sämjedelningsidén, hade den ena fastigheten fått 34 tunnland och den andra lika stor del. I verkligheten fick ju nu den ena delen icke mer än 26 tunnland, under det att den andra fick 42.

När det nu har visat sig, och särskilt har ju olägenheterna framträtt för häradshövdingarna, hur mycket trassel den här historien om avsöndringarna har dragit med sig just genom den här sämjehistorien, förvånar det mig verkligen, att man vill släpa med sig detta trassel även i framtiden. Man kan ju anse, att det är märkvärdigt, att en bondeman vill ha det stramare än både jurister och lantmätare, vilka voro benägna för eftergifter, men det har just varit beroende därpå, att jag har sett de oerhört stora olägenheter, som ha följt detta system i spåren, i synnerhet vid styckningsförfaranden.

Ja, nu har jag härmed uttalat de tankar, som rörde sig i den synnerligen eniga 1920 års jordstyckningskommission — det var blott i oväsentliga saker, som skilda meningar gjorde sig gällande. Jag skall emellertid också be att få uttala, att jag anser, att detta förslag i vissa detaljer är ett stort framsteg, men jag kan såsom jordbrukare knappast lämna det hoppet bakom mig såsom oupphinneligt, att vi i vårt land verkligen skulle kunna få en sådan institution, som skulle duga till att vara en smula både normerande och kontrollerande, när det gäller fastighetsbildningen. Man har på åtskilliga håll tänkt, att vi skulle kunna kosta på oss specialdomstolar även på detta område. Vi ha ju nu ett slags specialdomstolar, nämligen vattendomstolarna. Jag erkänner ju gärna, att det är viktiga saker, som dessa domstolar ha att handskas med, men jag tror icke heller, att vårt lands stora jorddelningsfråga är mindre viktig än de frågor, vattendomstolarna ha att syssla med. Detta är nog en sak att tänka på. Jag tycker, att man bör söka leda utvecklingen i den riktningen. När vattendomstolarna ha avverkat en del av de stora frågorna på vattenrättens område, de stora regleringsfrågorna etc., kan det då icke tänkas, att utvecklingen skulle kunna gå i den riktningen, att dessa domstolar ut- och ombildades till att övertaga jordfrågorna? Det ligger i alla fall ett visst sammanhang däruti. Det förefinnes stora skiljaktigheter, det erkänner jag, men det är säkert en framtidstanke, och jag skulle vilja rekommendera de yngre att vidare söka utarbete och förverkliga densamma. Vi få nog, antingen vi vilja eller ej, erkänna, att det icke är riktigt väl beställt på detta område, när vi kommit så långt efter Finland i skifteshänseende, som vi verkligen gjort.

Härmed, herr talman, skall jag sluta, och jag har givetvis icke något yrkande att göra.

Ang. lag om delning av jord å landet m. m.

(Forts.)

Herr Andersson i Rasjön: Herr talman! Vid behandlingen av ett så omfattande och detaljrikt lagförslag som det nu föreliggande vore det kanske lämpligast att förlägga huvuddelen av debatten till de olika paragraferna. Efter vad som hittills framgått av debatten, tycks det förhålla sig så, att det icke råder några meningsskiljaktigheter beträffande lagförslagets huvudgrunder, och det är ju förklarligt, då detta förslag om delning av jord å landet i allt väsentligt bygger på nu gällande rätt. Då det emellertid kan vara lämpligt att med några ord motivera, varför jag inom utskottet har ansett mig kunna medverka till det resultat, vartill utskottet har kommit, har jag begärt ordet, och jag vill redan från början meddela, att jag givetvis icke kommer att sluta mitt anförande med annat yrkande än om bifall till första paragrafen. Dock vill jag icke fördölja att jag hysar ganska stora sympatier för åtskilliga av de tankar, som uttalats i herr Rogbergs reservation. Jag har emellertid icke minst därför, att jag icke vill taga de risker, som kunna vara förenade med att till en oviss framtid undanskjuta detta stora lagkomplex, icke kunnat komma till samma resultat som han, då han yrkat avslag på det föreliggande lagförslaget. Ty vad skulle inträffa, om riksdagen i dag skulle följa den ensamme reservanten och avslå det föreliggande lagförslaget? Det är föga sannolikt, att ett nytt förslag under de närmaste åren skulle komma att framläggas, och under tiden skulle på jorddelningslagstiftningens område komma att råda ovisshet och en beklaglig stagnation, och jag har nu en livlig erfarenhet av att en sådan stagnation redan är för handen. I väntan på vad komma skall ligger allt jorddelningsarbete i stora delar av vårt land praktiskt taget nere.

Detta har för mig varit en av de väsentligaste orsakerna, varför jag nu med bortseende från de skiljaktigheter, som jag i åtskilliga rätt så väsentliga detaljer har haft, dock ansett mig böra vara med om bifall till föreliggande lagförslag. Det är klart, att jag med denna uppfattning också anser, att utskotts-förslaget i de delar, där ändringar vidtagits, är bättre än Kungl. Maj:ts förslag.

Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet har nyss här förklarat, att han i huvudsakliga delar är beredd att godtaga vad utskottet har föreslagit, och den upplysningen är ju uteslutande glädjande för alla som varit med och medverkat till de företagna ändringarna. Det var endast i en punkt, som han hyste allvarliga betänkligheter, och jag föreställer mig, att debatten därom på allvar kommer att tagas upp, då vi komma till den ifrågavarande paragrafen.

Trots de ändringar, som utskottet företagit i Kungl. Maj:ts förslag, kvarstår dock, enligt min mening, en hel del brister och olägenheter, som borde ha kunnat avhjälpas. Jag vill, innan jag går vidare in på detta, konstatera att en bidragande orsak till att så ej kunnat ske är att söka i riksdagens egna arbetsformer. Vedertagen praxis i riksdagen föreskriver ju, att ett yrkande, som framställes i ett utskott eller i någon av kamrarna, skall hava täckning i ett propositions- eller motionsvägen väckt förslag. Då något sådant icke finnes, anses det föreligga formella hinder för behandling av ett framställt yrkande.

Vad en sådan praxis leder till vid behandlingen av ett så omfattande lagförslag som det nu föreliggande, torde stå klart för en och var. Bakom detta lagförslag ligger ju ett tjuguarigt utredningsarbete. De propositioner och kommittébetänkanden, som ligga till grund därför, utgöra en dossier på flera tusen sidor. Den tid, den enskilda riksdagsmannen haft att läsa sig in i detta, har varit begränsad till tjugu dagar, under vilken korta tid han ju dessutom haft att deltaga i handläggningen av de löpande ärendena i riksdagen. Det är

Ang. lag om
delning av
jord å landet
m. m.
(Forts.)

naturligtvis omöjligt att på en så kort tid hinna läsa igenom ett lagförslag av denna omfattning och motionsvis komma fram med de yrkanden om ändringar man skulle vilja göra. Vid detaljgranskningen i utskottet kommer man sedan kanske till den ena eller andra frågan, där man skulle önska ändring. Men det föreligger då rent formella, till synes oöverstigliga hinder för att ett yrkande skall få komma fram. Jag kan inte annat än beklaga, att riksdagen skall behöva arbeta under så tyngande former, vilka i fråga om detta förslag rent av hindrat att lagen blivit sådan, som den borde ha blivit och kanske majoriteten i utskottet och kamrarna skulle önskat.

Om jag så övergår till de olägenheter, som enligt mitt förmenande alltfört vidlåda detta förslag, skulle jag vilja föra på tal en omständighet, som kanske icke så mycket beaktats. Det har icke förekommit någon motion och inte heller avgivits någon reservation i den delen. Det gäller emellertid här en, efter mitt sätt att se, väsentlig avvikelse från gällande rättsprinciper. Denna avvikelse innefattas i 1 kap. 8 §. Enligt denna lägges i vissa samhällsorgans händer, d. v. s. hos ägodelningsrätterna och i sista hand domstolarna, att bestämman, huruvida ägare av jord skall få sin ägolott utbruten på marken eller ej. Hittills har det varit så, att om en ägare av jord har haft egendomsgemenskap med andra, så har han haft ovillkorlig rätt att få sin ägolott utbruten och utstakad på marken, men efter bestämmelserna i 1 kap. 8 § i det föreliggande lagförslaget har han icke längre ovillkorligen denna rätt, utan det skall vid förrättningen undersökas, huruvida de ägolotter, som kunna uppkomma vid delningen, fylla vissa kvalifikationer, och efter den prövningen skola förrättningsmännen i första hand och domstolen i sista hand bestämma, om ägolott får utbrytas eller ej.

Denna bestämmelse har, som förut här antytts, tillkommit för att hindra olämplig fastighetsbildning och förhindra att självständiga, besuttna jordbruk slås sönder i allt för små parceller. Ingen kan väl vara närmare än jag, med den erfarenhet vi ha i Kopparbergs län och de säregna förhållanden, som där råda, att erkänna, att det vore olyckligt, om jorden allmänt skulle få brytas sönder, såsom där skett. Men vad som för mig är betänkligt i den föreslagna anordningen är själva principen, som, såvitt jag förstår, kommer att leda till ganska egendomliga konsekvenser som måste väcka stora betänkligheter. Om man föreställer sig, att vid ett arvskifte, en bodelning, vissa jordlotter uppstå, som fylla kvalifikationerna för att läggas ut som självständiga ägolotter, under det andra, som exempelvis hava ärvt och delats i flera led, komma att bli så små, att de inte fylla de uppställda villkoren, då kommer resultatet att bli, att några av arvingarna få sina lotter utlagda och utstakade på marken, under det att de övriga hänvisas att fortfarande kvarbli i samfällighet. På samma gång som man går in för en dylik princip, inriktar man också lagförslaget i allt väsentligt på en förföljelse mot de s. k. sämjedelningarna. Såvitt jag förstår, tvingar man dock fram dessa sämjedelningar genom att hindra vederbörande att få sina lotter lagligen utbrutna. Såvida inte vederbörande vilja leva kvar i samfälligheten — och det torde nog ha sina olägenheter — då finns det ingen annan utväg än den, som herr Olsson i Kullenbergstorp så ytterligt starkt fördömde och som även jag medger medför vissa betänkligheter särskilt ur jordredovisnings- och lagfartssynpunkt, nämligen sämjedelningen.

Då jag icke mer än som skett opponerat mig mot denna bestämmelse i 1 kap. 8 §, är det därför, att jag vågar förutsätta, att tillämpningen härvidlag skall visa sig bli förnuftigare än lagen. Det har sagts, och jag tror, att, som bestämmelsen är avfattad, den i tillämpningen kommer att sakna praktisk betydelse. Jag kan icke annat än uttrycka den förhoppningen att så också kommer att bli fallet. Med den åskådning beträffande äganderätten till jorden, som omfattas av den övervägande delen av vårt lands befolkning, framför

allt allmogen, kommer den bestämmelse jag här åsyftar, strikt tillämpad enligt paragrafens ordalydelse, att anses innebära en högst väsentlig inskränkning i den fria förfoganderätten över jorden, därför att man förnekar en person möjlighet att få sitt jordområde avskilt från en samfällighet i vilken det ligger.

En annan fråga, som också kan synas oväsentlig och som heller icke varit särskilt uppmärksammas, är den, som beröres av bestämmelserna i 1 kap. 4 § och som rör bildande av och indelning i skifteslag. Hittills har det varit så, att det gamla bybegreppet varit tämligen intimt förknippat med skifteslagsbegreppet. I vissa fall ha flera byar sammanförts till skifteslag, i andra fall har byn ensam bildat skifteslag; men som detta lagförslag är konstruerat, förutsätter det en fullkomligt fri skifteslagsbildning. Ett historiskt bestämt skifteslag, t. ex. en by, kan slås sönder i två eller flera delar, och dessa delar kunna var för sig bilda nya skifteslag, eller också kunna de förenas med på samma sätt uppkomna delar av andra skifteslag. Såvitt jag kan bedöma, skulle konsekvensen härav bli, att det begrepp, vilket vi vant oss att betrakta som tämligen orubbligt, det gamla bybegreppet, om något hundratal år eller förr suddas ut. Att det är önskvärt och nödvändigt att ha en relativ frihet i fråga om bestämmandet av vad som samtidigt skall undergå laga skifte eller ej, därom äro alla ense och särskilt är jag livligt intresserad av en skifteslagstiftning av sådan innebörd. Men enligt mitt förmenande skulle de synpunkterna ha kunnat bättre tillgodoses genom en utsträckt rätt att från skifte undantaga vissa delar av ett skifteslags mark med kvarhållande av det ursprungliga byalaget inom det historiska skifteslagets gränser.

Jag kan inte finna annat, än att jordredovisningssynpunkterna på det sättet också bättre blivit tillgodosedda, än vad nu blir fallet, då det kan komma att inträffa, att ett hemman kan ligga med sina ägor i två eller flera skifteslag, som vart för sig undergår laga skifte på olika tider och under olika former. Den möjligheten är visserligen tillskapad i förslaget, att ett helt hemman kan undantagas från skifte, så framt dess ägors läge och anordning äro sådana, att hinder för skiftes förrättande icke för övriga delägare uppkommer. Därigenom tillgodoses dock icke den synpunkt jag här tillätit mig framhålla, nämligen möjligheten för hela byalaget, för hela skifteslaget att få viss del av sina ägor, exempelvis utskog eller fåbodmark, undantagen från skifte, med bibehållande av skifteslaget som enhet och med bibehållande av det gamla bybegreppet. Som lagförslaget nu är lagt, måste nya skifteslag bildas om, för inägor, utskog och fåbodmark påkallas ny delning vid skilda tider. Sedan kunna dessa skifteslag ånyo sönderslås till smärre eller sammanföras med andra till nya. Det är en utveckling, vars konsekvenser man inte kan överblicka, men som jag ur åtskilliga synpunkter måste finna betänklig.

Beträffande bestämmelserna om skiftesvitsordet, antager jag, att vi vid föredragningen av 11 § komma att få mera ingående debattera dit hörande saker. Jag skall därför nu icke ingå på detta.

Som herrarna torde finna, har jag på åtskilliga punkter avgivit reservationer, men jag skall dröja med att beröra de där avhandlade spörsmålen till föredragningen av respektive paragrafer.

Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet var i sitt anförande inne på en sak, där han uttryckte viss betänksamhet mot vad utskottet föreslagit men som han ändå ansåg sig kunna acceptera. Det gällde alla de fall, där utskottet hade ändrat Kungl. Maj:ts förslag därhän, att vissa föreskrifter, som avses utfärdade i administrativ väg, skola utfärdas av Kungl. Maj:t i stället för av lantmäteristyrelsen. Statsrådet befarade, att denna centralisering skulle bl. a. medföra en ökad arbetsbelastning för Kungl. Maj:t och departementen. Anledningen till att utskottet gjort denna förändring är, åtminstone vad på mig ankommer, att rätt mycket av vad som skall innehållas i dessa på admini-

Ang. lag om delning av jord å landet m. m.
(Forts.)

Ang. lag om
delning av
jord å landet
m. m.
(Forts.)

strativ väg utfärdade föreskrifter, är att betrakta såsom likvärdigt med vad som finnes intaget i lagen. Särskilt gäller detta de bestämmelser, som komma att utfärdas beträffande gradering, om hur den skall tillgå, och beträffande vad som skall anses vara inrösningsjord och avrösningsjord. Då lagen här lämnat luckor, därför att de bestämmelser som erfordras äro alltför vidlyftiga och omfattande för att kunna pressas in i lagens ram, har det ansetts att man bör lägga bestämmandet i de fallen så högt upp, som det överhuvud är möjligt, d. v. s. hos Kungl. Maj:t. Att det sedan blivit nödvändigt att dit föra även utfärdandet av bestämmelser i mindre väsentliga avseenden, har varit en konsekvens av det först antydda beslutet. Jag kan inte tro att det skall medföra väsentligt ökad belastning för Kungl. Maj:ts kansli, ty dessa förordningar utfärdas väl en gång och komma att gälla i en lång tid framåt. Dessutom blir det väl så, att lantmäteristyrelsen som underordnad myndighet givetvis kommer att få avgiva förslag och utarbeta bestämmelser, och Kungl. Maj:t har endast att pröva bestämmelsernas lämplighet och i ärendet meddela beslut.

En annan orsak till att utskottet ansett, att Kungl. Maj:t borde utfärda sådana bestämmelser, är, att man trots — med vad rätt lämnar jag därhän — att det då skulle vara lättare att genom initiativ från riksdagen få ändring i bestämmelserna i de fall erfarenheten skulle visa, att de vore på något sätt olämpliga. Jag får för min del bekänna, att jag har hyst någon tvekan om huruvida man bör lämna ett så viktigt område som exempelvis frågorna om sättet för ägornas gradering åt en i administrativ väg utfärdad förordning. I nu gällande skiftesstadga finnes det rätt noggranna föreskrifter, hur graderingen skall ske. I det föreliggande förslaget har den frågan lämnats öppen, och man hänvisar till bestämmelser, som i det fallet skola särskilt utfärdas. Det är i alla fall en viktig del av skiftesförrättningen, och det är en del, där man får överlämna avgörandet till förrättningsmännens omdöme och sunda förnuft. Därför vill jag för min del varna mot att insnöra graderingen i alltför snäva och trånga föreskrifter, som binda förrättningsmännens handlingsfrihet och kanske i många fall gör det omöjligt för dem att följa sin egen mening, där den skulle komma i strid med i författningen meddelade föreskrifter.

Vad så angår sammanföringen av ägostycknings- och avsöndringsinstitutet skulle jag kort och gott vilja bedöma förslaget så, att det nya avstyckningsinstitutet kommer att mycket bra ersätta det gamla ägostyckningsförfarandet; men däremot kommer det att på sämre sätt ersätta avsöndringsinstitutet. Jag är framför allt icke övertygad om annat än att avstyckning av smärre lotter till tomter och egna hem kommer att draga en högst väsentlig merkostnad med det nu föreliggande förslaget mot vad hittills behövt ske. Den utredning, som i det fallet företagits av lantmäteristyrelsen och som visar att kostnadsökningen skulle bli obetydlig, hänför sig därvidlag till det förhållandet, att ett flertal avstyckningar företagas på samma gång. Men det stora flertalet avstyckningar företages säkerligen som enstaka förrättningar, och att kostnadsökning i sådana fall blir alldeles ofrånkomlig, därom tror jag alla äro ense.

Oaktat det kanske är såväl lagtekniskt som lantmäteritekniskt rationellt att sammanföra styckningsförfarandena till ett slags förrättning, kan det dock icke annat än i tillämpningen komma att skära sig åtskilligt, då man vill tillämpa precis samma förfaringssätt evad det gäller att avskilja stora jordområden, exempelvis från större gods, avsedda att brukas som särskilt jordbruk, som då det gäller att avsöndra ett litet tomtområde för en kolonistuga eller ett eget hem. Det är fullkomligt sant, som utskottets ärade ordförande i sitt anförande sade, att det nuvarande avsöndringsförfarandet icke utan vidare kan tänkas tillämpas i fortsättningen, utan det hade givetvis behövt förbättras och påbyggas, men detta behöver icke ovillkorligen leda till den slutsatsen, att ett sammanförande av de båda delningsinstitutet är det bästa, som kan ske. Jag

tror, att det skulle ha gått att bättre tillgodose de olika behoven, om man bibehållit två institut, ett speciellt avpassat och avsett för avsöndring av små lägenheter, och ett annat som, liksom ägostyckningen nu, vore avsett för avskiljande av större jordområden för egentligt jordbruk.

Det vore nog åtskilligt mer att säga och jag hoppas få återkomma vid behandlingen av de olika paragraferna. De olägenheter, jag här berört, ha visserligen enligt mitt förmenande varit av rätt väsentlig natur. Men de ha inte varit så stora, att de kunnat föranleda mig att ställa mig på den rena avslagsständpunkten. Jag hoppas nämligen, som sagt, att tillämpningen skall rätta till vad som möjligen kan brista i lagen, och jag hyser, liksom herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet, den förhoppningen, att statsmakternas skola ha sin uppmärksamhet riktad på utvecklingen å hithörande område och medverka till att, i de fall då ändringar komma att behövas och då erfarenheten visar, att lagen är behäftad med brister och luckor, genomföra de ändringar, som befinnas nödiga.

En sak, som jag i detta sammanhang inte vill underlåta att beröra, är den ekonomiska sidan av det föreliggande spørsmålet. Det har hittills varit så, att staten har i rätt väsentlig mån bidragit till kostnaderna för vissa jorddelningsförrättningar, och man har ingen anledning, åtminstone inte för närvarande, att befara, att så inte kommer att ske även i fortsättningen. Den saken är inte på något sätt berörd i det föreliggande förslaget, därför att den är reglerad genom statsmakternas beslut i annan ordning. Jag skulle emellertid vilja särskilt betona, att då vi här införa en skifteslagstiftning, som alldeles givet kommer att draga betydligt ökade kostnader för jordägarna såväl som för statsverket, det blir angeläget, att de bidrag av statsmedel, som nu utgå till jorddelningsväsendet, icke minskas utan snarare ökas. Ty om statsmakterna, på sätt som här skett, insnöra jorddelningsväsendet i relativt tränga former och beröva delägarna allt mer och mer den beslutanderätt, som de enligt äldre lag haft, så kan det heller inte anses ofogat, att staten åtminstone på sin del tager de ökade kostnader, som föranledas av de nya bestämmelserna i jämförelse med de gamla. I det fallet bör kanske ånyo framhållas vad som här förut sagts: att de gamla jorddelningslagarna i stort sett fungerat till belåtenhet. Som en kuriositet kan man erinra om att under det 20-tal år utredningsarbetet pågått det icke från riksdagens sida någon enda gång tagits initiativ till att påskynda denna lagstiftning. Endast vid ett tillfälle har riksdagen skrivit, och det gällde då en speciell fråga, som var särskilt aktuell under kristiden, nämligen rätt att i obegränsad utsträckning stycka jord. I övrigt har icke förekommit opinion från vare sig jordägarna eller riksdagen, som har avsett att driva fram lagstiftningen. Det är givetvis, såvitt jag kan förstå, ett bevis för att något stort, trängande behov av ändrade bestämmelser icke förelegat från deras sida, för vilka lagen skall närmast gälla.

Herr talman! Då jag, som sagt, icke vill taga på mitt ansvar de konsekvenser, som skulle bli en följd av att riksdagen nu skjuter ifrån sig lagförslaget, och då jag är fullt medveten om att förslaget i många punkter betecknar högst väsentliga förbättringar i jämförelse med nu gällande skiftesstadga, har jag låtit mina betänkligheter fara, och jag skall sluta med att be att få förena mig i det yrkande, som utskottets ärade ordförande hade, nämligen om bifall till 1 § i 1 kap. av förslaget.

Herr Johansson i Kälkebo: Herr talman! Som kammarens ledamöter torde finna, har jag icke till detta betänkande fogat någon reservation av väsentligare betydelse, och därav kan man då också sluta, att jag har kunnat förena mig om de grundtankar, som ha framförts och framföras i förslaget. Det kunde då kanske anses omotiverat, att jag nu tagit till orda, särskilt som ju

Ang. lag om delning av jord å landet m. m.
(Forts.)

Ang. lag om
delning av
jord i landet
m. m.
(Forts.)

ingen har, i varje fall med någon synnerlig kraft, gått emot det förslag, som utskottet tillstyrkt. Men jag måste bekänna, att det har för mig funnits vissa punkter, beträffande vilkas lämplighet jag varit tveksam. Och jag har därför inte kunnat låta tillfället gå mig ur händerna att till kammarens protokoll giva dessa i någon mån till känna, ehuru jag ansett mig sakna möjlighet och krafter, om man så vill, att jämka det precis så som jag velat ha det.

Beträffande själva lagen som sådan kan man ju säga, att den på vissa punkter inför nyheter, som hittills varit okända i vår skifteslagstiftning, under det att den på många andra punkter ganska noga följer, vad som hittills gällt. Jag har för min del trott mig finna, att man vid propositionens utarbetande har försökt att i största möjliga mån följa hittills gällande bestämmelser och att man icke har velat godtaga alla de uppslag om ändringar, som under förberedelserna framkommit. Jag skulle för min del vilja ge uttryck åt, att jag tror, att herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet har handlat på ett förståndigt sätt, när han inte har försökt att bryta mot vad som hittills gällt i större utsträckning än vad som skett.

Beträffande de nya bestämmelserna måste man, även om man under åtskilliga veckor försökt sätta sig in i dem, bekänna, att man icke har kunnat tränga in i dem så, att man kan säga, hur de komma att verka i tillämpningen. Ty det kommer här liksom beträffande lagar i allmänhet att bero på tillämpningen, huruvida en lag, som antages, blir lycklig eller inte. Och när bestämmelserna i många fall äro och måste vara vagt avfattade, så kan man inte på förhand veta, hur uttolkningen och tillämpningen av dessa blir.

En avdelning av lagen, som jag rätt länge ställt mig ganska tveksam till, är det s. k. avstyckningskapitlet. Min tveksamhet har dock icke så mycket gällt frågan om lämpligheten av att göra detta kapitel såsom en särskild avdelning och införa de principer, som där finnas, som fastmera möjligheten att genom enhetliga lagbestämmelser tillgodose behoven i olika delar av landet. Vi veta ju, att det efter många års strider och många års arbete tidigare utformat sig förhållanden av den innebörden, att vi haft olika lagstiftning för olika delar av landet. Detta har man i denna lag sökt taga bort och försökt giva lagen en sådan utformning, att den skulle kunna tillämpas på ett för de olika orterna lämpligt sätt. För mig har det varit ett visst bekymmer, att man inte har i lagen kunnat inarbeta något av den speciallagstiftning, vi tidigare haft för Norrland. Och jag har inte uraktlätit att inom utskottet också giva tillkänna dessa mina bekymmer. Jag har försökt att komma till klarhet över huruvida det skulle vara möjligt att i denna lag inarbeta något av vad vi nu ha i den speciella norrlandslagstiftningen på detta område. Men jag har, såsom frågan varit lagd och med det material man har haft, kommit till det slutresultatet, att det icke vore möjligt. Jag har därför fått lov att resignera och inte kunnat instämma i den reservation, som i den delen framförts av ett par, tre ledamöter av utskottet, i det att jag blivit övertygad om, att en sådan väg, som de tänkt sig, vore ur lagteknisk synpunkt fullkomligt oframkomlig. Ätminstone hade man, om man skulle kunna få något resultat i den riktningen, fått lov att vidtaga ganska stora omarbetningar. Jag har därför att i den delen endast uttrycka en förhoppning, att de, som skola tillämpa denna lag, som skola tillämpa bestämmelserna angående fastighetsbildning i Norrland, icke måtte i dessa bestämmelser finna anledning att uppmjuka de förhållanden, som man i enlighet med den förut gällande särskilda lagstiftningen kommit till, utan att de i stället, där den hittillsvarande lagstiftningen må hava brustit i fråga om lämplighet, skall uppnå, att de nya bestämmelserna på ett bättre sätt komma att tjäna sitt ändamål, än vad de hittillsvarande på olika tider och kanske under olika förhållanden tillkomna stadgandena gjort.

Jag har, som jag förut sagt, icke velat låta detta tillfälle gå mig ur hän-

sam framställning, för att man skulle få till stånd nytt laga skifte eller omskifte, tror jag, att man här bör gå försiktigt fram och åtminstone såsom ett första steg sianna vid att fordra, att det finns majoritet bland skifteslagets delägare, vad beträffar deras antal, samt att de även förfoga över minst hälften av taxeringsvärdet inom skifteslaget. Det kan ju tänkas, att det i framtiden visar sig, att detta icke är tillräckligt för att framskapa nya laga skiften och omskiften, i den utsträckning som skulle påfordras. Men då få väl statsmakterna på nytt taga upp den frågan. För närvarande tror jag det är lyckligt att inte gå längre, än som här skett.

Om de olika detaljerna i detta lagförslag ha ju inom utskottet på vissa punkter rätt delade meningar. Och de förändringar, som äro vidtagna på en del punkter, kanske mången gång äro frukten av en kompromiss, därför att man velat bevara enigheten inom utskottet. Den del, som kanske väckt den största uppmärksamheten, och där meningarna varit mycket delade, har ju varit 19 kapitlet, som handlar om avstyckning. Där har ju kanske den största striden stått, därför att man i detta kapitel sammanfört ägostyckning och jordavsöndring. Man har ansett, att särskilt i vad gäller jordavsöndring har det kanske blivit något mer betungande såväl i fråga om kostnaderna som i fråga om formaliteterna för densamma. Men vi ha alla varit överens om, såsom utskottets ärade ordförande framhöll, att även om man skulle behålla de gamla jordavsöndringarna, så kunde det ej ha skett på annat sätt, än att man fått en reformering av desamma. Ty det har visat sig, såsom konstaterats såväl av utskottets ordförande som av andra talare, att det är omöjligt att låta det gå på så lösa boliner i all framtid som i många fall skett hittills.

Man har befarat, att kostnaderna skulle bli högre för en avstyckning än för en jordavsöndring. Jag är icke övertygad om, att det kommer att bli så. Jag tror, att det kommer att bli ungefär lika. Men även om kostnaderna skulle ställa sig något högre, så får man bättre garantier för, att det blir på ett bättre sätt utfört, än fallet varit förut. Man får någon akt att stödja sig på i framtiden, när tvist uppstår, därigenom att även vid avstyckning skall enligt den nya lagen föras protokoll, vilket icke skett förut, vilket medfört att man ej kunnat ha så klart reda på, vad som egentligen varit uppe, då avstyckningen verkställdes.

Åtskilliga motionärer ha också yrkat på, att denna avstyckning skulle få verkställas av annan person än lantmätare. Det har gått för sig förut, då det varit fråga om jordavsöndring. Men det är att märka, att avstyckning enligt nu föreliggande lagförslag är en jorddelningsakt, där det kan komma upp även frågor om gränser och gränsreglering, och följaktligen kan man icke gå längre, än utskottet och Kungl. Maj:t gjort i förevarande spörsmål. Man kan icke överlåta det åt andra personer än lantmätare. Utskottet har dock — jag skall ej ingå därpå i detta sammanhang — gjort undantag och velat låta annan förrättningsman än lantmätare verkställa det inom samhällen, där byggnadsstadsplan för rikets städer tillämpas.

Jag skall ej nu ingå på de olika paragraferna. Vi komma till dem senare. Jag har på ett par punkter kommit att intaga en annan ställning än utskottets majoritet. Jag har nämligen reserverat mig där, och det gäller huvudsakligen frågan, huruvida det skall vara Kungl. Maj:t eller lantmäteristyrelsen, som skall utfärda de förordningar, som här ifrågasätts i lagen. Jag ser i denna fråga icke någon stor fråga. Jag är övertygad om, att därest det blir Kungl. Maj:t, så blir det efter lantmäteristyrelsens hörande, och att det då icke kommer att medföra något annat resultat, än om det vore lantmäteristyrelsen, som gjorde det.

Herr Andersson i Rasjön tycktes luta åt den uppfattningen, att riksdagen skulle kunna få ett visst inflytande, om det vore Kungl. Maj:t som gjorde det.

Ang. lag om delning av jord å landet m. m.
(Forts.)

Ang. lag om
delning av
jord å landet
m. m.

(Forts.)

Ja, det är fallet, när det t. ex. är fråga om mättningsförordning. Då är det en stadga, som är utfärdad av Kungl. Maj:t efter riksdagens hörande. Men i detta fall tror jag ej, att riksdagen kommer att få något inflytande på huru dessa förordningar komma att utfärdas. Och jag vill säga, att jag tycker mig ha märkt i utskottet, att man hyst en alltför stor rädsla för lantmäteristyrelsen, och att man kommit till det resultatet, att det skall vara Kungl. Maj:t, därför att man misstrött lantmäteristyrelsen. Jag har ej kunnat dela den uppfattningen. Jag tror, som sagt, att vilken regering det än blir, så blir det icke stor skillnad, ty lantmäteristyrelsen blir den enda tekniskt sakkunniga myndigheten, som Kungl. Maj:t har att tillgå i föreliggande fall. Den kommer att avgiva sitt förslag, och dess förslag kommer Kungl. Maj:t i allmänhet att godkänna.

Herr Andersson i Rasjön beklagade också, att en del yrkanden, som kommit fram under utskottsbehandlingen, icke kunnat bli beaktade. Jag tror, att det är lyckligt, att man hållit sig till den praxis, som brukar användas i dylika utskott, ty hade alla de yrkanden från herr Andersson i Rasjön och åtskilliga av hans meningsfränder föranlett ändringar i utskottet, så tvivlar jag på, att lagrådet hade kommit att godkänna detta. Jag tror därför, att den praxis, som han beklagade att man följt, har varit lycklig, ty det kan ju lätt bryta sönder ett så stort lagförslag som detta, om man skulle ge sig in på att göra alltför stora ändringar.

Ja, mitt intryck av förevarande lagförslag är det, att jag tror, att det vore lyckligt om riksdagen godkände detsamma. Och jag vill också säga, att inom utskottet ha vi från alla partier och alla medlemmar beflitat oss om att kunna få det ordnat på bästa sätt, som under förhanden varande förhållanden varit möjligt, och att göra det så billigt som möjligt, utan att släppa efter på det, som man måste hålla på, nämligen att det icke allenast blir billigt och praktiskt, utan att det också håller sig och kan sägas fylla sitt ändamål.

Jag skall ej uppehålla tiden. Jag har endast velat säga dessa ord och ber, herr talman, även jag, att få yrka bifall till den föreliggande paragrafen.

Herr Brännström: Herr talman! Man skulle egentligen känna sig litet förvånad, när vi här ha att behandla en av de viktigaste frågor, som under många år legat på riksdagens bord, inför en så fåtaligt besatt kammare. Det är resultatet av ett 20-årigt utredningsarbete, som vi här ha att taga ställning till. Det skulle väl möjligen ursäktas kammarens ledamöter för det tydligen ringa intresse, som man hyser för denna fråga, det resultat, som utskottet kommit till, och den relativa enighet, som förefinnes.

Jag skall, då jag är rädd, att det är omöjligt att i en principdebatt i denna fråga få fram de särmeningar, man möjligen kan hysa i vissa punkter, och då man måste återkomma till dem vid behandlingen av de särskilda paragraferna, genast lova, att jag icke skall vara mångordig, och även be dem, som stå antecknade efter mig på listan vid denna paragraf, att de vilja göra detsamma. Ty jag förstår, att debatten måste upptagas vid de särskilda paragraferna.

Vad jag då närmast velat säga, är, att såväl av vad som framgår i propositionen som även av vad utredningen givit vid handen, är det område, där skifteslagstiftningen kanske har sitt största verksamhetsfält och där frågan om en förändring i skifteslagstiftningen varit mest påkallad och efterlängtd, de norrländska bygderna. Och så får jag som norrlänning säga att jag finner förslaget vara i stort sett acceptabelt.

Jag måste också säga, att de förändringar som vidtagits i utskottet ha från min synpunkt sett uteslutande eller så gott som uteslutande varit förbättringar. Jag säger detta trots de invändningar som gjorts av statsrådet och chefen

för justitiedepartementet, och även de av honom nu kritiserade förändringar, som utskottet gjort, vill jag påstå vara förbättringar.

Då jag nu visserligen, som herrarna funnit av utskottets utlåtande, i åtskilliga punkter haft avvikande mening och står såsom reservant vid dessa punkter, så vill jag dock säga, att det icke är i så avgörande delar, att det kan föranleda mig att gå på avslag eller att taga på mitt ansvar att ej nu vara med om införande av lagen, även om jag kan misstänka, att de reservationer och de särmeningar man reservationsvis givit uttryck åt icke kunna bliva bifallna. Jag har nämligen den förhoppningen, att det skall bli möjligt att under tillämpningen av detta lagförslag, som är så mycket beroende på tillämpningen, få de missförhållanden rättade, som eventuellt kunna komma att framträda.

I ett avseende, och det vill jag redan nu säga, anser jag, att förslaget borde ha intagit en annan ståndpunkt. Och i en reservation, som är avgiven jämte mig av två andra ledamöter av utskottet, är det fråga om graderingen såsom en preliminär fråga. Det är en ståndpunkt, som egentligen man var inne på redan 1906 i den skrivelse, som föranledde, att utredningen sattes i gång. Och på den ståndpunkten ha i stort sett alla utredningar, som ha företagits, utgått ifrån, att graderingen skulle vara en preliminär fråga. Men jag skall endast med detta omnämnande av saken, som vi senare få diskutera, med erkännande av, att inom utskottet har man från alla håll sökt arbeta, oavsett politiska meningskiljaktigheter i övrigt, för att på grundval av dessa förslag få en lag, som skulle vara tillämplig i landets olika delar. Och även jag som varande från Norrland, där skifteslagstiftningen har så stor betydelse, får säga, att jag i stort sett måste uttala min tillfredsställelse över det resultatet, vartill utskottet kommit.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den föredragna paragrafen.

Herr Söderberg: Herr talman! Jag har begärt ordet för att säga något om en liten del av det här föreliggande stora lagförslaget, en liten del, som också berör mindre delar av landet i dess helhet, men på vilka mindre delar det bor mycket människor. Det är sådana områden av landet, som man i allmänhet brukar beteckna som egnahemssamhällen.

Det har med hittills gällande lagstiftning icke varit möjligt att, då ett sådant samhälle börjat uppstå, redan från början reglera de förhållanden, under vilka samhället bör komma till stånd. Det har varit möjligt för vilken jordägare som helst att avsöndra områden. Köpare ha alltid funnits, därför att det enligt min uppfattning icke finnes några mer sangviniska och förhoppningsfulla människor, ja t. o. m. lättlurade människor, än sådana, som ge sig ut från storstäderna till landsbygden, för att köpa en liten tomt att bygga på. Dessa människor ha också i mycket stor utsträckning fallit offer för hänsynslösa tomtspekulanter. Vi ha runt storstäderna ett utomordentligt exempel på samhällen som vuxit upp på detta sätt, hur det sedan kostar så mycket pengar att de ursprungliga fastighetsägarna i regeln icke kunnat bära de kostnader, som äro förenade med att få någon ordning i samhället. I och med antagandet av denna lag och de delar av densamma, som finnas i 19 kap. och som beröra just sådana samhällen, bör man kunna hoppas, att det sättes en gräns för hittillsvarande olägenheter på detta område. Det skall ju bli så, att en avstyckning ej kan fastställas, förrän det finnes en av konungens befallningshavande godkänd plan för sådant områdes ordnande, en plan, som skall göras upp och fastställas, så snart det visas tendenser till något större bebyggande. Bestämmelserna finnas inrymda i 19 kap. 1 §. Där har utskottet dock gjort en ändring i Kungl. Maj:ts förslag, en ändring, som innebär en mildring, och vilken jag för min del icke är säker på, om den varit i alla avseenden lämplig. Det är möjligt, att den i

*Ang. lag om
delning av
jord å landet
m. m.
(Forts.)*

Ang. lag om
delning av
jord å landet
m. m.
(Forts.)

vissa avseenden kan vara praktisk, därför att man möjligen lättare kan ordna fastigheternas gränser. I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag skulle ju den nyss omnämnda planen även upptaga fastighetsgränserna, och dessa skulle godkännas. Enligt utskottets förslag skall det endast vara en plan för områdets ordnande, men utskottet har reglerat det i någon mån genom ett tillägg till 13 §, då det ju kan tänkas, att i vissa fall det är lämpligt att icke redan i början fastläsa gränser för fastigheter inom ett kvarter. Det är möjligt att det kan vara bra att gå den väg, utskottet slagit in på, men endast under förutsättning att den fastställande myndigheten ser till, att fastighetsgränserna inom det givna området icke bli sådana, att man till slut får fram en eller annan tomt, som är olämplig för sitt ändamål, vilket i allmänhet hänför sig till att vara byggnadsplats för bostadshus. Då det nu blir konungens befallningshavande, som skall fastställa avstyckningen, och då man väl får antaga, att konungens befallningshavande kommer att ha sin uppmärksamhet riktad på detta, är kanske faran icke så stor. Jag har icke ansett, att jag borde reservera mig, ehuru jag varit tveksam, om man ej bort gå den väg Kungl. Maj:t föreslagit.

Det här omnämnda är en liten del i den stora lagen, som ej tilldrager sig så stor uppmärksamhet, men som säkert till sina verkningar kommer att bli av allra största betydelse. Jag har samma intryck som de övriga ledamöter av utskottet, vilka yttrat sig, att man från alla håll varit angelägen om att nå ett resultat. Och den relativa enighet, som finnes på de mest vitala punkterna, kanske i någon mån kan bära vittne därom. Det är väl också detta, som är orsaken till, att kammarens intresse för lagförslaget icke synes vara över hövan stort.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till den föredragna paragrafen.

Herr Paulsen: Herr talman! I reservationen mot det föreliggande utskotts-
betänkandets första punkt framhålles bl. a., att det ligger närmast till hands att i stället för att skriva en ny lag infoga de nödiga ändringarna uti gällande författningar. Därmed hade ernåtts den fördelen, att verkningarna av lag-
ändringarna kunnat lättare överblickas, och att den jordbruksidkande befolk-
ningen fått behålla lagar, med vilkas huvudinnehåll densamma blivit förtro-
gen. Till detta vill jag för min del säga, att jag icke tror, att den gamla skiftesstadgan bleve mera njutbar, om man införde nya bestämmelser i den-
samma, eller att den bleve möjligare att tyda för menige man. Så att vad
lättheten att överblicka den vidkommer, tror jag, att förhållandet är rakt mot-
satt mot vad man åsyftat i reservationen. Och när man säger, att den jord-
brukande befolkningen bör få behålla denna lag, som den är förtrogen med,
så må jag säga, att man hugger ordentligt i sten. Ty vad än den jordbru-
kande befolkningen i detta land är förtrogen med, så icke är det skiftesstad-
gan. Vi kunna vara överens om, att de jordbrukare, som haft någon kändedom
om denna stadga, äro sådana, som varit skiftesgodemän eller ledamöter i någon
ägodelningsrätt eller eljest haft någon anledning att syssla med denna stadga.
Därför är det ur den synpunkten likgiltigt, om vi ha en ny lag om jorddel-
ning eller den gamla lagen vederbörligen hoplappad. Och när man säger, att
den nya lagen är ett steg i det okända och därför svårligen kan bli någon det
svenska folkets egendom, så är det så med alla nya lagar, att de i viss mån
äro ett steg i det okända, men vad det ifrågavarande lagförslaget beträffar, går
det i flera avseenden ut på att lagfästa redan gällande praxis, varför jag tror,
att den har all utsikter att bli svenska folkets egendom i minst lika hög grad
som den gamla skiftesstadgan.

Nu har man invänt mot detta lagförslag, att det försväras hemmansklyv-
ningen, som i regel är nyttig, men avstyckningarna främjas mer än nödigt.
Vilket skäl har man till ett sådant påstående? Vid klyvningen får man en-

ligt nya som enligt gamla lagen en kärna av jordbruksfastighet med åtföljande andel av skog, vatten och andra nyttigheter, det blir ingen skillnad. Vid avstyckningen vidkommer, så är det angivet, att avstyckningen skall vara sådan, att man varaktigt når det med densamma avsedda ändamålet. Då detta är ett villkor för styckningens fastställande, så vinnes ju syftet genom avstyckningsförfarandet.

Ang. lag om delning av jord å landet m. m.
(Forts.)

När man vidare säger, att hemmansklyvning och ägostyckning synas vara de lämpligaste formerna för den jordbrukande befolkningen, kan naturligtvis detta vara riktigt men lika riktigt är påståendet, att avstyckningen är den lämpligaste formen för andra ändamål. Båda dessa former komma utan tvivel att användas sida vid sida och komplettera varandra.

Vidare vänder man sig i reservationen mycket kraftigt mot möjligheten till omskifte av förut skiftade ägor, och man målar ut den fara, som därigenom skulle uppstå, och man kallar det en uppluckring av äganderätten. Emellertid är förslaget sådant, att om dylikt omskifte skall komma till stånd, så måste minst hälften av skifteslagets samtliga delägare vara ense därom ävensom dessa delägare äga fastigheter inom skifteslaget till minst hälften av dettas sammanlagda taxeringsvärde. Ytterligare fordras för sådan omdelning, liksom överhuvud för allt skifte, enligt förslaget, att det vid prövning befinnes, att skifteslagets ägor genom skiftet kunna erhålla en för deras skötsel lämpligare indelning och därigenom uppbibras till större avkastning och högre värde samt att skiftet för delägarna i allmänhet kommer att medföra fördelar, som väsentligen överstiga de av skiftet följande kostnader och olägenheter. Således, om det endast är en enda medlem av skifteslaget, som begär, att vid det gamla skiftet skall förbliva, så kommer inte något omskifte till stånd, även om alla övriga inom skifteslaget begära, att så skall ske, såvida icke de nämnda fördelarna vinnas och ingens rätt kränkes. Att under sådana förhållanden tala om en uppluckring i jordäganderätten är uppenbarligen orimligt.

Vidare vänder man sig i reservationen mot sammanläggningsförfarandet och man konstruerar upp en bild, ägnad att visa, huru avskräckande detta skulle te sig. Man säger, om genom avstyckning av hemmanslotter och sönderskärande av byar skapas nya rågångar och därigenom bildas egendomar eller gods, så kunna dessa genom sammanläggningsförfarandet bli kameraleheter. Detta anser man vara farligt. För min del tycker jag, att detta talar till fördel för sammanslagningsförfarandet. Att, om nya gods eller egendomar bildas, det är bättre, att de bli kameraleheter, när ingens rätt kränkes, än att de i kameralt hänseende utgöra en massa olika jordlotter, synes mig tydligt. Om man t. ex. önskar fastställa inteckning i egendomen, är det bekvämare att hava en kameral enhet än att röra sig med en mängd småegendomar och smålotter.

Jag har med detta, herr talman, velat säga, att jag finner den nya lagen vara väl motiverad och väl avvägd samt att jag tror, att den skall visa sig mycket väl fylla det syftemål, varför den avsetts. Jag yrkar alltså, herr talman, bifall till utskottets hemställan i fråga om den föredragna paragrafen.

Vidare yttrades ej. Paragrafen godkändes.

2 §.

Godkändes.

3 §.

Utskottet hade i likhet med Kungl. Maj:t föreslagit följande lydelse av paragrafen:

Ang. lag om
delning av
jord å landet
m. m.

(Forts.)

3 §.

Där skifteslags omfång blivit bestämt genom särskild indelning, lände den till efterrättelse.

Förekommer inom viss landsdel ägoblandning mellan skilda byalag, eller erfordras eljest särskild indelning i skifteslag, ankomme det på Konungen att föreskriva sådan indelning.

Beträffande denna paragraf hade reservation avgivits av herr *Andersson* i Rasjön, vilken med instämmande av herr *Rogberg* yrkat, att paragrafen måtte ur förslaget utgå.

Sedan paragrafen föredrögits, anförde:

Herr Andersson i Rasjön: Herr talman! Vid denna paragraf har jag, med instämmande av herr *Rogberg*, avgivit en reservation, uti vilken vi yrkat, att paragrafen måtte utgå. Denna bestämmelse om administrativ skifteslagsindelning har från början tillkommit med bestämd hänsyftning på Kopparbergs län. Emellertid hava, under det nu föreliggande lagförslag varit under utarbetande, jorddelningsförhållandena i nämnda län blivit föremål för en speciell utredning, den s. k. Dalautredningen. Såvitt jag kan förstå har emellertid den förevarande paragrafen fått vara kvar i lagförslaget såsom en kvarleva från en tid, då läget i fråga om jorddelningslagstiftningen inom Kopparbergs län var ett helt annat än nu.

Jag kan icke finna, att paragrafen i övrigt passar väl i stycke med det föreliggande förslaget, ty gå vi till nästa paragraf, den fjärde, vilken av utskottet godkänts utan anmärkning, så finna vi, att där tillåtes den största tänkbara grad av frihet i fråga om bildande av skifteslag. Det finnes ingenstädes klaggjort, i vilket förhållande det på administrativ väg bildade skifteslaget kommer att stå i fortsättningen beträffande uppdelning eller eventuell sammanslagning med andra skifteslag. Emellertid förefaller det som om paragrafföljden pekar på att även sådana skifteslag, som tillkomma jämlikt Kungl. Maj:ts föreskrift, skulle kunna uppdelas, eventuellt sammanslås med andra. Men är detta förhållandet, blir bestämmelsen i § 3 tämligen meningslös, då i alla fall frågan om skifteslagets omfattning får upptagas och prövas i vederbörlig ordning vid skiftesförrättningen, därvid det får bedömas, huruvida den gamla indelningen fortfarande skall bestå eller ny sådan skall ske. Jag anser, att denna bestämmelse, som insatts uteslutande med tanke på förhållandena i vissa delar av Kopparbergs län, bättre hör hemma i en särslagstiftning för dessa trakter än i den allmänna lagstiftningen, och därför tillåter jag mig, herr talman, att yrka bifall till den av mig och herr *Rogberg* avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen, enligt vilken 3 § i detta kapitel skall helt utgå.

Herr *Smedh* instämde häruti.

Herr af Ekenstam: Herr talman! Jag tillåter mig erinra, att såväl utskottets majoritet som Kungl. Maj:t varit ense om att denna paragraf borde behållas i förevarande lagförslag. När herr *Andersson* i Rasjön säger, att paragrafen är avsedd att tillämpas blott för Kopparbergs län men att densamma där är obehövlig, enär vi där få andra bestämmelser, då torde herr *Andersson* i Rasjön ha framlagt ett påstående, som han icke är i stånd att lämna bevis för. Vi få erinra oss, att under den gångna tiden har det i åtskilliga fall varit nyttigt, att rätt förefunnits för Kungl. Maj:t att anordna skifteslag. Nu är ett ingripande från Kungl. Maj:ts sida tänkt att komma till användning vid ägoblandning mellan skilda byar, men det kan också tänkas, att andra förhållanden komma upp, då det bör finnas rätt för Kungl. Maj:t att lämna sitt

biträde. Särskilt för de norra delarna av landet kan man väl tänka sig, att denna paragraf också kommer att tillämpas. Skulle det emellertid bli så, att paragrafen icke får någon vidare tillämpning i framtiden, så är det dock ingen fara, om den finnes i lagen. Som sagt, då det kan tänkas, att paragrafen blir behöflig, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställda rörande den föreliggande 3 § i första kapitlet jorddelningslagen.

Ang. lag om delning av jord å landet m. m.

(Forts.)

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på godkännande av förevarande paragraf enligt utskottets förslag, dels ock på bifall till den av herr Andersson i Rasjön beträffande paragrafen avgivna reservationen; och godkändes paragrafen enligt utskottets förslag.

4—10 §§.

Godkändes.

Härpå föredrogs 11 §; och anförde därvid:

Herr Andersson i Rasjön: Herr talman! Kring denna paragraf hava tidigare rätt stora meningsskiljaktigheter rått; och det vore egendomligt, om den icke här bleve föremål för någon debatt, då så mycken strid stått om frågan, huru stor opinion som skall fordras för att ett skifteslag, vilket förut undergått vissa former av delning, må kunna bliva föremål för nytt skifte. I denna sak skall jag dock icke upptaga debatten, då jag står på samma ståndpunkt som majoriteten och är förvissad, att denna mening kommer att omfattas av riksdagen.

Det är i ett annat hänseende jag nödgas deklarerera, att jag är utav avvikande mening, något som jämväl framgår av den reservation, vilken jag avgivit vid paragrafen. Det gäller beräkningsgrunden för den erforderliga opinionen för nytt skifte, i vilket hänseende det nu föreliggande förslaget, såväl i den av Kungl. Maj:t som uti den av utskottet föreslagna lydelsen, går ut ifrån, att taxeringsvärdet å fastigheterna inom skifteslaget skalla vara den beräkningsgrund, efter vilken opinionen skall mätas. I det ursprungliga förslaget till jorddelningslag, sådant det utarbetades av skifteslagstiftningskommittén 1911, var det emellertid icke taxeringsvärdet, som härvidlag lades till grund, utan det var ägovärdet, d. v. s. det uppskattningsinnehåll, som var åsatt de ägor, vilka skulle omskiftas. Jag vill erinra om, att lantmäteristyrelsen, som härvidlag är den mest sakkunniga myndigheten i landet, vid två olika tillfällen i avgivna yttranden avrätt från användandet av taxeringsvärdet å fastigheterna såsom mätare å opinionen. Den nuvarande chefen för justitiedepartementet har själv underskrivit det ena av dessa yttranden och jag beklagar, att han icke vidhållit sin mening. I andra avseenden, som jag sedan skall beröra, har han låtit sin egen mening komma till synes i propositionen, men så icke här.

Om någon gjort sig besvär med att läsa reservationen — vilket jag icke vågar förmoda vara förhållandet — så har denne läsare funnit att jag i reservationen utvecklat av vilken anledning jag anser taxeringsvärdet vara mycket olämpligt såsom grund vid beräkningen av opinionens storlek. Då såsom jag antytt de, som läst igenom detta, icke torde vara många, skall jag tillåta mig att i korthet antyda, hur saken enligt mitt förmenande ligger till.

Vi kunna t. ex. taga det fallet, att i ett skifteslag, som förut undergått laga delning, fråga om omskifte väckes. Om det därvid utredes, att det väl icke finnes någon opinionsövertikt, men läget är sådant, att taxeringsvärdena balansera varandra och det är någon övertikt för dem, som icke vilja, att omskifte skall äga rum, så inträder tydligen ett mycket kritiskt läge, när man fått klart för sig hur litet det fattas för att ett skifte skall komma till stånd.

Ang. lag om
delning av
jord å landet
m. m.

(Forts.)

Jag lämnar å sido vilka som i det särskilda fallet må tillhöra majoriteten eller minoriteten. Ofta, i synnerhet i Norrland, är det annars så, att det kan stå ett mäktigt bolagsintresse på ena och den självägande bondebefolkningen på den andra sidan. Kommer nu en omtaxering, och sådana göras som bekant vart femte år, och sker det vid en sådan taxering blott en liten höjning eller sänkning beträffande någon fastighets taxeringsvärde, kunna tydligen uti det hänseende, varom fråga är, styrkeförhållandena lätt omkastas och majoriteten flyttas från den ena sidan till den andra. Jag kan icke finna det berättigat att en så ovidkommande sak som taxeringsvärdet, som sättes huvudsakligen ur beskattningssynpunkt, skall på detta sätt få inverka på frågan, om ett skifteslag skall nydelas eller icke. Här vill man i skifteslagstiftningen införa ett nytt och för densamma alldeles främmande moment. Fastighetstaxeringen är till för beskattningens skull och för övrigt vet ingen för närvarande, hur den förordning om fastighetstaxering kommer att se ut, som kommer att gälla när denna lag skall tillämpas. Fastighetstaxeringen är ju såsom så mycket annat föremål för utredning, och man vet t. ex. icke vilka värden, som komma att gå in uti taxeringsvärdet och sålunda icke heller i vad mån det betydelsefulla skogsvärdet kommer att inräknas. Detta är en omständighet. En annan och lika viktig sådan är, att en uppdelning av skifteslagen på så sätt, att delar av ett och samma hemman, av samma taxeringsenhet komma att tillhöra skilda skifteslag, måste medföra en uppdelning av taxeringsvärdet å dessa delar. För att möjliggöra en lösning av härigenom uppkommande svårigheter har utskottet infogat en ny bestämmelse, att förrättningsmännen på ort och ställe skola göra upp en fördelning av det förutvarande gemensamma taxeringsvärdet å de olika delarna. Detta om något visar, hur bristfälligt hela systemet är. Enligt min uppfattning blir detta icke bättre, ty även om förrättningsmännen, d. v. s. lantmätaren och gode männen, äro kunniga och ofta mycket skickliga i vad det gäller ägodelning, och även om lantmäternas fylla alla de lantmäteritekniska kraven, så kan jag omöjligen tänka mig, att någon vill räkna dem som kompetenta till en taxeringsmyndighet. Men det är just detta de komma att bli, om förslaget bifalles i denna del. Då komma förrättningsmännen att uppträda såsom taxeringsmyndighet och säga, att så och så mycket av taxeringsvärdet skall anses belöpa å inägorna och så och så mycket på skogsmarken, eller kanske, att så och så mycket skall läggas å den mark, som skall föras till det ena skifteslaget, och så och så mycket till den, som skall tilläggas det andra o. s. v. Jag undrar, om icke den andra vägen, som lantmäteristyrelsen och jämväl jag i min reservation förordnat, ger en klarare och säkrare grund att följa vid fördelningen. Då finge förrättningsmännen med ledning av karta och ägobeskrivning göra en uppdelning av ägovärdet, för vilken de äro tillräckligt kvalificerade, och beräkna, hur mycket som skulle hänföras till den eller den delen. Även detta kunde visserligen leda till vissa olägenheter, därest exempelvis stora nyodlingar skett eller andra väsentliga förändringar ägt rum. Men vi må å andra sidan komma ihåg, att man vid ägograderingen alltid skall taga hänsyn till markens naturliga godhet och icke till eventuella förbättringar eller hävd. Alltså får man utgå ifrån, att graderingen göres så, att det inbördes värdet mellan olika ägor framgår av jorddelningsinstrumentet.

Nu förhåller sig saken tyvärr så, att ingen motion väckts i fråga om den förevarande 11 § i det av mig berörda hänseendet. Man har då propositionen framlades inriktat sig på frågan om opinionens storlek, och man förbisåg, att man var i färd med att föra in en ny beräkningsgrund därför. Av denna anledning är jag, herr talman, förhindrad att yrka bifall till reservationen, då det formellt icke lärer gå att taga upp ett sådant yrkande. Jag beklagar detta, fastän jag hade haft ganska små förhoppningar att vinna gehör för min uppfattning. Jag har dock velat säga detta för att rädda min själ; och jag

tror, att erfarenheten skall visa, att sådant förslaget nu är det icke blir till samma belåtenhet i detta hänseende som det skulle hava blivit, om man följt lantmäteristyrelsens förslag om beräkningsgrund efter ägoväldet.

Ang. lag om
delning av
jord å landet
m. m.
(Forts.)

Herr af Ekenstam: Herr talman! Då herr Andersson i Rasjön icke framställde något yrkande, skall jag icke upptaga tiden med att bemöta honom utan inskränker mig till att yrka bifall till utskottets förslag i fråga om den föredragna paragrafen

Vidare yttrades ej. Paragrafen godkändes.

12 §.

Enligt utskottets med Kungl. Maj:ts överensstämmande förslag skulle paragrafen lyda sålunda:

12 §.

Behörighet att framställa yrkande om laga skifte å skifteslag, som i 10 eller 11 § avses, tillkommer den, som inom skifteslaget äger jordbruksfastighet, ägare av för alltid avsöndrad lägenhet eller av utjord eller urfjäll, som lyder under hemman i annat skifteslag, dock allenast för det fall, att lägenhetens, utjordens eller urfjällens ägor hava spridd och för brukning ogynnsam belägenhet.

I fråga om denna paragraf hade reservation avgivits av herrar *Rogberg*, *Frändén* och *Brännström*, vilka hemställt, att paragrafen måtte erhålla följande ändrade lydelse:

12 §.

Behörighet att framställa yrkande om laga skifte å skifteslag, som i 10 eller 11 § avses, tillkommer den, som inom skifteslaget äger jordbruksfastighet; dock ej ägare av jordbruksfastighet, uppkommen genom avstyckning, samt ägare av för alltid avsöndrad lägenhet eller av utjord eller urfjäll, som lyder under hemman, allenast för det fall, att lägenhetens, utjordens eller urfjällens ägor hava spridd och för brukning ogynnsam belägenhet.

Paragrafen föredrogs. Därvid anförde:

Herr Brännström: Herr talman! Vid denna paragraf har fogats en reservation, underskriven av herrar Rogberg, Frändén och mig. Detta har skett, emedan vi ansett, att det icke varit riktigt att medgiva ägaren av en avstyckad fastighet samma skiftesvitsord som övriga fastigheter. Nu är det ju så, att när man förvärvar en avstyckning, är det detta ett område, vars storlek och läge på marken man förut bestämt. Då kan det enligt mitt förmenande icke finnas något behov utav någon bättre ägoanordning, som skulle vinnas genom omskifte. Då vi således icke ansett ägaren av avstyckad fastighet hava behov av omskifte, hava vi heller icke ansett honom böra äga vitsord att framställa begäran om sådant skifte. Nu skulle det måhända kunna sägas, att det kunde hända, att det vore ett mycket stort avstyckat område, motsvarande ett område, som förut undergått hemmansklyvning. Och det skulle kunna hända, att en hel del ägare av sådan jord skulle, om reservationen vunne bifall, uteslutas från rätten att få delta i beslut om omskifte. Enligt gällande rätt händer det rätt så ofta, att man kan ägostycka ett stort jordområde, men i och med antagandet av detta lagförslag anser jag, att några stora områden, beträffande vilka den invändningen skulle kunna tillämpas, icke kunna ifrågakomma. Det medför ju enligt den nya lagen vissa icke obetydliga fördelar att i stället taga en sådan förrättning som laga skifte och då likväl avsöndring icke haft skiftesvitsord, kunna

Ang. lag om
delning av
jord å landet
m. m.
(Forts.)

vi anse, att enligt den motivering, som här anförts till 9 kapitlet — det har också en ledamot av lagrådet ansett — ett sådant medgivande av skiftesvitsord till en innehavare av ett avstyckat område borde icke ske för annat fall än om jorden skulle ha den ogynnsamma belägenhet, som den sista delen av den föreslagna paragrafen enligt reservationen innebär.

Jag skall med dessa ord och med den motivering, som förut anförts beträffande denna reservation be att få yrka bifall till den av herr Rogberg avgivna reservationen.

Herr af Ekenstam: Ja, herr talman, det synes mig, som om herr Brännström, när han var uppe här och talade till förmån för sin reservation, mycket försvagade den grund, på vilken han skulle stödja sig, då han nämligen kom fram med den mycket riktiga satsen, att ägostyckning kan gälla just ett sådant område som förut kallats hemmanskluvet område, d. v. s. att en avstyckning kan mycket väl vara en jordbruksfastighet att under de förhållanden, som anges i § 12 att framställa yrkande om laga skifte vore ju rätt egendomligt, allra helst som, om någon inom skifteslaget begär laga skifte, den som sitter å en sådan fastighet efter bestämmelserna i lagen alldeles givet har rätt att deltaga i omröstningen. Jag tycker, att blott den omständigheten, att något sådant kan inträffa, alldeles tydligt visar på att herr Brännströms reservation icke kan vara tillräcklig, för att lagen skall fungera väl, utan för detta behöva vi bibehålla bestämmelserna i paragrafen, såsom de stå här.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Brännström: Gentemot vad utskottets ärade ordförande anförde vill jag endast säga, att det var den invändningen, som jag förutsåg skulle komma, men den gäller icke det praktiska förfarandet, sedan denna lag antagits. Det kunde hända förut, att genom ägostyckning ett rätt stort område var avskilt, men det kommer sannolikt inte att hända efter denna lags antagande, därför att den medför så avsevärda fördelar.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen framställt propositioner å de därunder förekomna yrkandena, godkände kammaren paragrafen i den av utskottet föreslagna lydelsen.

13—24 §§; rubriken till 1 kap.

Godkändes.

2 kap.

1—9 §§.

Godkändes.

10 § skulle enligt utskottets och Kungl. Maj:ts förslag hava denna lydelse:
10 §.

Vid ägors mätning och andra göromål, som vid laga skifte verkställas ute å marken, åligge delägarna att tillhandahålla nödig hantlangning. Visas tredska därutinnan, må lantmätaren antingen för lega anskaffa arbetsbiträde eller därom anlita kronobetjäningen i orten, och svare den tredska för alla därav föranledda kostnader. Betalning för arbetsbiträde så ock ersättning för övriga kostnader, varom nu är sagt, skall av vederbörande utmätningsman

hos den tredskande genast uttagas. För den, som allenast i egenskap av granne har del i förrättningen, skall vad nu är sagt äga giltighet endast såvitt angår fråga om gränsbestämning och ägoutbyte, varav hans fastighet beröres.

Ang. lag om delning av jord å landet m. m.

(Forts.)

Reservation hade beträffande denna paragraf avgivits av herr *Johansson* i Kälkebo, vilken med instämmande av herrar *Rogberg*, *Brännström* och *Frändén* tillkännagivit, att han inom utskottet yrkat, att paragrafen skulle lyda sålunda:

10 §.

Vid ägors mätning och andra göromål, som vid laga skifte verkställas ute å marken, äge lantmätaren att därtill äska nödig hantlangning, dock må, om delägarna därigenom skulle betungas, sådan hantlangning icke kunna under slätter- och skördetiderna utfordras, där ej delägarna därom äro ense. Visas tredska i fråga om hantlangningen, må lantmätaren antingen — — — utskottets förslag — — — hans fastighet beröres.

Efter föredragning av paragrafen yttrade:

Herr *Johansson* i Kälkebo: Herr talman! Vid denna paragraf har jag avgivit en reservation, och i denna reservation hava åtskilliga instämt. Det har väckt uppmärksamhet, att man i denna nya lag helt och hållet tagit bort alla bestämmelser om ansvar för lantmätnarna, under det att man bibehåller påföljden för delägarna vid uraktlätta skyldigheters fullgörande. Det är ju möjligt, att det icke avser att vara någon förändring i sak, men det framträder dock på ett något uppseendeväckande sätt, att man förfarit på det sättet. Man har trott, att det skulle ge allmänheten den uppfattningen, att lantmätnarna såsom tjänstemän skulle kunna komma i en bättre och förmånligare ställning än de varit enligt gällande rätt. Det är nämligen i den gällande skiftesstadgan angivet ansvar för lantmätnarna i bestämda paragrafer, vilket ansvar verkat av sig självt om domstol föreskrivit ändring i huvudsaken. I motsvarande paragraf till denna eller den, som handlar om hantlangnings utgörande av delägarna har jag avsett att med min reservation vid denna paragraf dels ge till känna, att jag anser, att det varit lämpligt att bibehålla de äldre bestämmelserna, så att det klart framstår på ett fullt tillförlitligt sätt både för lantmätnarna och skiftesdelägarna, att lantmätnarna icke hade rättighet att på något sätt slösa med hantlangningen, och att om så sker, detta kan påtalas. Jag har därför yrkat, att paragrafen skulle i huvudsak komma att få den avfattning, som den haft i skiftesstadgan.

Beträffande lantmätnarnas ställning i sin tjänst får man väl anse att den icke på något reellt sätt förändrats, men jag fruktar, att den förändrats på det sättet, att lantmätnarna komma att anses oåtkomliga för skiftesdelägarna på ett helt annat sätt än de varit förut. Ty enligt gällande skiftesstadga har, såsom jag nyss påpekade, domstol varit skyldig att automatiskt utan direkt sammanhang med lantmätarens ämbetsmannaställning i övrigt döma den lantmätare, som begått fel i en viss del av förrättningen till ansvar jämväl för tjänstefel, men det är att frukta att, såsom författningen blivit, kommer detta att försvinna, och den enda väg, på vilken delägarna kunna komma åt lantmätnarna, är att gå den vägen, som i allmänhet är föreskriven, när man skall få en ämbetsman ställd under ansvar för tjänstefel. Jag har för min del icke varit riktigt övertygad om lämpligheten av att införa sådana förhållanden särskilt i denna paragraf, som det här gäller.

Den formulering, som jag vill ha av förevarande paragraf, återfinnes nederst på sidan 230 i utskottsutlåtandet, och ber jag herr talman, att paragraf 12 måtte få den avfattning, som är angiven i denna min reservation.

Ang. lag om
delning av
jord å landet
m. m.

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

(Forts.)

Herr af Ekenstam: Herr talman! Det är mycket sant, såsom herr Johansson i Kälkebo nyss omtalade, att i den nu gällande lagen finnes särskilt påpekat, att hantlangning icke skall få krävas under skördetid eller slättertid. Emellertid har flertalet av de myndigheter och personer, som haft med detta nya lagförslag att skaffa, ansett, att man väl ändå icke borde betunga lagen med en sådan detalj och detta framför allt naturligtvis därför att lantmätnarna ju alltid stå under ämbetsansvar, vilket för visso är ganska strängt och tungt. Förhållandena äro dock nu för tiden — det kunna vi komma överens om alla — helt andra än de voro vid nuvarande skiftesstadgans avfattande. Varje ämbetsman och varje person, som har att officiellt framträda, står ju under allmänhetens kritik, särskilt genom pressen. Jag har den uppfattningen, att skulle verkligen en lantmätare i en mycket bråd tid tvinga sig till att få hantlangning, skulle det nog komma att kritiseras och utläggas på ett för lantmätaren ingalunda fördelaktigt sätt. Jag tror, att vi kunna vara fullt belättna med vad Kungl. Maj:t med stöd av de hörda myndigheterna här skrivit, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Johansson i Kälkebo: Jag är icke överens med utskottets ärade ordförande om att det är lämpligt att komma till rätta med tjänste- och ämbetsmän att använda tidningspressen, utan jag tror, att det bör vara vägar som äro lämpliga. Nu vill jag icke säga, att vad jag här föreslagit skulle vara ett korrektiv för att lantmätnarna och skiftesdelägarna skulle komma att träffa överenskomelse med varandra, och att det icke skulle kunna komma att gnissla i deras mellanhavande. Jag har emellertid ansett, att det på denna punkt i alla fall är så, att det mycket lätt kan komma att bli slitningar. Det måste också vara en ömtålig sak, om en lantmätare skall få så fria händer, som enligt detta stadgande kommer att ske, att han genom lega kan skaffa sig den hantlangning, som han anser sig behöva, om han kommer på kant med några skiftesdelägare. Det är detta som jag ansett vara olämpligt, och när man, så vitt jag kan förstå, icke haft några särskilda olägenheter av de gamla bestämmelserna, och haft klart för sig, hurusom chanserna och rättigheterna å båda hållen varit lämpligen avvägda, så anser jag, att man borde behålla denna avvägning även i denna skifteslag.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Efter av herr förste vice talmannen givna propositioner å de yrkanden, som därunder förekommit, godkändes paragrafen enligt utskottets förslag.

11 §; rubriken till 2 kap.; 3—8 kap.

Godkändes.

9 kap.

1 och 2 §§.

Godkändes.

Vid härpå skedd föredragning av 3 § anförde:

Herr Andersson i Rasjön: Herr talman! Jag har till denna paragraf fogat en reservation, men även här har jag mycket små förhoppningar att vinna gehör för min uppfattning, ehuru detta kanske var den reservation, som jag fäst

det allra största avseendet vid. Orsaken till att utskottet icke mera har uppmärksammat denna sak vågar jag påstå beror på ett förbiseende, därför att, då saken var före i utskottet, ingen var där av dem, som hade tagit till sin uppgift att bevaka just denna speciella fråga.

Det kan sägas som ett allmänt omdöme om den nya jorddelningslagen, att den är inställd på att rent av förfölja allt vad sänjedelning heter. I mitt första anförande i principdebatten hade jag tillfälle att något beröra de konsekvenser, som enligt mitt förmenande måste följa av vissa bestämmelser i inskränkande syfte, då det gäller rätten att dela jord. Jag tror emellertid, att sänjedelning kommer att öga rum, även sedan denna lag trätt i kraft. Lagstiftarna kunna nog icke helt behärska det praktiska livet, så att de kunna förhindra folk att ordna sina mellanhavanden på det enklaste och billigaste sätt, som står dem till buds, förutsatt nämligen att man i fortsättningen som hittills beviljar lagfart på ideella fastighetsandelar. Det har visserligen diskussionsvis varit förslag uppe att förhindra dylika lagfarter, men statsmakterna torde icke i första taget våga sig på att gå in för en lagstiftning, som förbjuder lagfart på ideella fastighetsandelar, och så länge det tillåtes, kommer också sänjedelning att förekomma.

Innebörden i den föreliggande paragrafen är nu den, att om sänjedelning kommit till stånd före denna lags ikraftträdande, tillerkännes den en viss rättsverkan i så måtto, att delägarna äga rätt att förena sig om att taga innehavet till delningsgrund. Om däremot sänjedelning ägt rum efter det denna lag trätt i kraft, ha delägarna icke denna rätt utan äro nödsakade, hur oriktigt än utslaget vid jorddelningen må bli, att godtaga andelstalet som delningsgrund.

Jag är fullkomligt ense med herr Olsson i Kullenbergstorp, då han i sitt anförande ställde sig frågande till anledningen, varför man vill tillerkänna sänjedelning, som har kommit till stånd före lagens ikraftträdande, en större rättsverkan än om sådan delning ägt rum efter sedan lagen trätt i kraft. Jag är ense med honom därom i vad rör denna paragraf. Däremot kan det finnas vissa ganska starka skäl att tillerkänna nyare sänjedelningar mindre rättskraft än gamla, då det gäller andra förhållanden, ty i annat fall kunde man naturligtvis använda sänjedelning för att kringgå lagstiftningens syfte exempelvis beträffande rätten att utbryta små ägolorter. I den nu föreliggande paragrafen finnes däremot, såvitt jag kan förstå, ingen som helst anledning att ovillkorligen inrikta sig på att ställa nyare sänjedelningar i en sämre rättsställning än gamla. Enligt nu gällande rätt ha delägare vid skifte frihet att förena sig om delningsgrund i så gott som alla fall. Det har naturligtvis medfört olägenheter i åtskilliga hänseenden, men att totalt avskära delägarna i ett sänjedelat hemman från möjlighet att träffa förening beträffande en så viktig sak, därför att delningen skett efter en viss tidpunkt, har jag icke kunnat vara med om.

För att taga ett exempel på hur det kommer att te sig i praktiken, förutsätter jag, att ett hemman blir föremål för laga delning. Hemmansklyvningen är ju nu inryckt i samma bestämmelser, som gälla för laga skifte. Jag antar, att hemmanet förut har undergått sänjedelning efter denna lags tillkomst, och att samtliga delägare ville förena sig om att vid det nya skiftet innehavet borde bli delningsgrunden. Detta tillåter emellertid icke lagen, oaktat samtliga äro ense därom, och oaktat kanske delning efter andra grunder skulle leda till uppenbara orättvisor. Lantmätaren och förrättningsmännen måste följa lagens bestämmelser och dela jorden efter vars och ens andelstal. Nu kan man mycket väl tänka sig, att sänjedelningen tillkommit genom en överenskommelse, där varje part har tagit sin bestämda del av marken. Alla ha varit överens. Det stämmer kanske icke precis med det andelstal, som var och en fått lagfart på eller har i sina papper, men parterna ha godtagit del-

Ang. lag om delning av jord å landet m. m.

(Forts.)

Ang. lag om
delning av
jord å landet
m. m.
(Forts.)

ningen. Därefter kanske en eller flera eller alla delarna ha försålts och kommit i händerna på helt och hållet nya ägare, som ha köpt just de områden på marken, som utgöra de ifrågasatta ägolotterna. Sedan kan det hända, att en laga delning kommer till stånd, och jag vill betona, att så kan ske icke blott därigenom, att en av delägarna begär laga skifte på hemmanet, utan även därför att hemmanet går i skifte med ett större skifteslag. Även i ett sådant fall skall varje delägare i hemmanet ha sin ägolott utlagd, och hemmanet kommer då in under bestämmelserna rörande delningsgrunden i denna paragraf och delningsgrunden måste bli andelstalet och får icke bli de av alla parter godtagna förhållandena på marken.

Jag kan icke finna annat än att man här går in för en anordning som kan komma att rubba ett privaträttsligt avtal, som till på köpet alla parter kanske äro belättna med. Ännu mera betänklig ställer sig saken, om det vid den undersökning, som skall företagas vid skiftets början, befinnes, att icke var och en kan få sin ägolott utlagd, utan att ett par, tre av jordägarna bliva hänvisade till att ha sina ägor i samfällighet jämlikt bestämmelsen i 8 § i 1 kapitlet.

Nu ligger det även här så olyckligt till, att ingen motion har väckts, och att det kanske kan anses, att det yrkande, reservationen innehåller, går utöver ramen för propositionen. Den saken vill jag icke diskutera. Dock synes det mig fullt klart, att reservationen bygger på den nu gällande lagstiftningens grundsatser, och därför hade jag för min del hoppats, att proposition skulle kunna göras på reservationen. Då jag emellertid har hört, att såväl i första kammaren som här någon tvekan har rått beträffande möjligheten härför, vill jag, herr talman, icke göra något yrkande. Jag har dock icke kunnat underlåta att framhålla de synpunkter, som jag här har gjort, då jag tror, att den sämre ställning, som man i denna paragraf vill sätta sådana sämjedelningar uti, som tillkomma efter lagens ikraftträdande, är helt och hållet obefogad.

Herr af Ekenstam: Herr talman! Då den siste ärade talaren icke gjorde något yrkande, borde det egentligen bara behövas ett enkelt yrkande om bifall till utskottets hemställan i den föreliggande paragrafen. Då jag nu fått ordet, vill jag emellertid säga, att hela detta nya lagförslag är byggt på, att sedan det trätt i tillämpning, skall man överhuvud taget sträva efter att få bort sämjedelningarna. Såsom herrarna hörde av herr Olsson i Kullenbergstorp vid diskussionens början, är det ofta så, att sämjedelningar äro osämjedelningar, och det har flerfaldiga gånger visat sig, att det skulle vara mycket lyckligt, om vi kunde bortarbeta dem.

Vidare yttrades ej. Paragrafen godkändes.

4—8 §§; rubriken till 9 kap.; 10 kap.

Godkändes.

11 kap.

1—7 §§.

Godkändes.

8 §.

Uti det av Kungl. Maj:t framlagda motsvarande lagförslaget hade åt 8 § givits denna avfattning:

8 §.

Närmare föreskrifter om vad såsom inrösnings- och avrösningsjord bör räknas, om ägors gradering och uppskattning samt om ägobeskrivning meddelas av lautmåteristyrelsen.

Utskottets förslag skilde sig från Kungl. Maj:ts endast däruti, att ordet »lantmäteristyrelsen» utbyts mot »Konungen».

*Ang. lag om
delning av
jord å landet
m. m.
(Forts.)*

Sedan paragrafen föredragits, yttrade

Herr **Johansson** i Uppmälby: Herr talman! Under hänvisning till den av herr Jacob Larsson m. fl. avgivna reservationen ber jag att beträffande 8 § få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr *Paulsen* instämde häruti.

Herr **af Ekenstam**: Herr talman! Det kan ju synas ganska oviktigt, om man skriver, att det skall vara lantmäteristyrelsen eller Konungen, som skall utfärda de särskilda bestämmelserna. Efter en del diskurser i utskottet har dock majoriteten stannat för att det skulle vara lugnare att låta Konungen utfärda dessa föreskrifter. Konungen skall naturligtvis i ett sådant fall alltid vända sig till och kommer att vända sig till lantmäteristyrelsen och får då en hel del eller kanske alla de uppgifter, som behövas. Det kan dock mycket väl tänkas, att en del av de bestämmelser, som lantmäteristyrelsen vill ha genomdrivna, äro av sådan beskaffenhet, att allmänheten på det allra skarpare reagerar mot dem, och då är det väl bra mycket lättare för allmänheten i bygderna att få litet tilltro och litet uppmärksamhet från Kungl. Maj:ts sida än från lantmäteristyrelsens. Vi ha också därför bestämt oss för att det skall vara Konungen, som här skall utfärda kungörelse.

Som redan förut har antytts, kunna vi icke tänka oss, att om lantmäteristyrelsen finge den bestämmanderätt som reservanterna önska, det kunde vara synnerligen stora utsikter för riksdagen att påverka innehållet i dessa bestämmelser. Kanhända bleve vid sådant förhållande ej annan utväg än att just ändra lagen och komma till det resultat som utskottet nu föreslagit, att nämligen Konungen skulle vara den som hade att utfärda bestämmelserna.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr förste vice talmannen propositioner å de därunder förekomna yrkandena; och godkändes paragrafen i den av utskottet föreslagna avfattningen.

Rubriken till 11 kap.; 12 kap.

Godkändes.

13 kap.

1—15 §§.

Godkändes.

För 16 § (lika med 17 § i Kungl. Maj:ts förslag) hade utskottet föreslagit denna lydelse:

16 §.

Vid avgörande av frågan vilka delägare skola utflytta skall tillses å ena sidan att lämpligt skifte så långt sig göra låter befordras och å andra sidan att utflyttningskostnaden icke uppgår till oskäligt belopp.

Prövas med hänsyn till vad sålunda stadgats förhållandena ställa sig lika för flera delägare, och träffa de ej överenskommelse vilken eller vilka av dem skola utflytta, skall frågan härom avgöras genom lottnings.

Ej må delägare förpliktas utflytta, där utflytningen prövas för honom medföra hinder i hans näring eller eljest lända honom till förfång.

Ang. lag om
delning av
jord å landet
m. m.

(Forts.)

I fråga om detta lagrum hade herrar *Rogberg, Frändén, Per J. Gustafsson* och *Brännström* uti avgiven reservation yrkat, att detsamma skulle avfattas sålunda:

Vid avgörande av — — — utskottet — — — till oskäligt belopp.

Prövas med hänsyn — — — avgöras genom lottning.

Ej må delägare förpliktigas utflytta, där utflyttningen prövas lända honom till förfång eller medföra avsevärt hinder i särskild näring, varav han har sin huvudsakliga utkomst.

Paragrafen föredrogs. Därvid anförde:

Herr Brännström: Herr talman! Den reservation, som är avgiven vid denna paragraf, innebär egentligen icke någon sakändring utan endast ett förtydligande. Vi ha ansett, att vad lagrådet här har anført, har varit övertygande, och att detta också borde ha kommit till uttryck i själva lagparagrafen. Lagrådet säger, att »det hinder i näringen, som en utflyttning befaras kunna medföra för att hänsyn därtill må tagas, bör vara av viss betydenhet och ej blott rent tillfälligt eller hänförligt allenast till sådana olägenheter, som mer eller mindre äro förenade med varje flyttning. För att tydligare utmärka denna stadgandets innebörd synes detsamma böra erhålla en något ändrad avfattning.» Det är denna avfattning, som vi här ha tillagt, då vi ha sagt, att »ej må delägare förpliktigas utflytta, där utflyttningen prövas lända honom till förfång eller medföra avsevärt hinder i särskild näring, varav han har sin huvudsakliga utkomst». Det är detta förtydligande, som vi ha ansett på de skäl, som lagrådet mera utförligt har anført, borde ha kommit med i paragrafen.

Jag skall be att få yrka bifall till det förslag, som innefattas i den av herr *Rogberg* m. fl. vid denna paragraf avgivna reservationen.

Herr af Ekenstam: Herr talman! Det har rått något olika uppfattningar om hur ett sådant tillägg skulle tolkas. Herr *Brännström* och hans medreservanter anse, att det skulle klargöra förhållandena och utgöra ett bättre skydd för de personer, som de avse, än den formulering, som finns i utskottets förslag. Däremot har departementschefen ansett, att en sådan formulering, som nu reservanterna påyrka, skulle vara rent av att sätta just de personer, som reservanterna tänka på, i en sämre ställning. Därom kan man naturligtvis resonera hit och dit, men utskottet har ansett sig böra följa departementschefen, och vi få väl hoppas, att det också skall vara lyckligt.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad gav herr förste vice talmannen propositioner dels på godkännande av paragrafen enligt utskottets förslag, dels ock på bifall till det av herr *Brännström* under överläggningen framställda yrkandet; och godkändes paragrafen enligt utskottets förslag.

17—23 §§; rubriken till 13 kap.; 14—19 kap.

Godkändes.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

20 kap.

1 och 2 §§.

Godkändes.

3 §.

Utskottet hade såsom 3 § i sitt förslag infört följande i Kungl. Maj:ts förslag ej upptagna stadganden:

Ang. lag om delning av jord å landet m. m.
(Forts.)

3 §.

Har vid förrättning, som verkstälts för bestämmande och utmärkande av sådan fastighetsgräns, varom förmäles i 7 kap. 7 §, sakägare mistad ståndskog, växtlig ungskog eller plantering eller mark, varå företagits skogskulturåtgärder, äge han, sedan förrättningen blivit genom laga kraft ägande beslut fastställd, efter därom hos lantmätaren skriftligen gjord ansökan vid särskild förrättning få prövat, huruvida och i vad mån ersättning därför må tillerkännas honom. I fråga om sådan förrättning lände i tillämpliga delar till efterrättelse vad i denna lag stadgas om förrättning, som jämlikt 14 kap. 10 § hålles efter det laga skifte blivit fastställt; dock skola kostnaderna för förrättningen i den händelse de icke böra stanna å sökanden ensam, fördelas efter vad i varje fall provas skäligt.

Efter föredragning av paragrafen anförde:

Herr Pettersson i Bjälbo: Herr talman! Utskottet har här insatt en ny paragraf, som avser att bereda sakägare att efter gränsreglering inom ett primärt skifteslag få talan om rätt till ersättning för mistad ståndskog prövad. Om den princip, som sålunda kommer till uttryck, och emot det önskemål, som man vill tillgodose med denna nya paragraf, finnes säkerligen ingenting att invända. Men det är ju så, som herr justitieministern i början av debatten framhållit, att denna sak ligger långt ifrån klar, och att det skulle vara synnerligen fördelaktigt om en utredning beträffande denna punkt kunde komma till stånd. Han framhöll också, att en sådan utredning i själva verket redan är igångsatt. Under sådana förhållanden skall jag be att i anslutning till det uttalande, som herr statsrådet gjorde, få yrka att ifrågavarande paragraf måtte utgå, samt att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville skyndsamt utreda och för riksdagen framlägga förslag i det syfte, som motionen nr 361 avser. Samma yrkande kommer att framställas i första kammaren.

Herr af Ekenstam: Herr talman! Jag erkänner att jag beträffande den föredragna paragrafen har varit ganska tveksam. Det finns många omständigheter som kunna föranleda svårigheter att så att säga på rak arm skriva ihop en paragraf, som helt och hållet täcker det behov, som man med paragrafen har avsett att täcka. Uppenbarligen har så varit fallet här. Då jag närmare studerar denna paragraf, tror jag att den inte är riktigt lyckligt avfattad, och skulle man då kanske få röna ett bakslag inom lagrådet vore det ju en tråkig sak. För den skull får jag förklara, att jag inte har något att erinra emot den skrivelse om utredning, som av herr Pettersson i Bjälbo är föreslagen. Jag förstår och erkänner, att det syfte som finns i denna paragraf är riktigt och rättvist, men paragrafen är, såvitt jag numera förstår, inte tillräckligt omfattande och inte lyckligt formulerad. Och när vi kommit så långt, att vi ha utsikt att redan till nästa år få framlagt ett förslag från Kungl. Maj:t, behandlat efter så att säga alla konstens regler och som skulle täcka vad vi här vilja ha lagfäst, är det bättre att vänta än att nu fatta ett beslut, som kanske rent av skulle fördröja det slutliga resultatet av denna sak.

Herr Brännström: Herr talman! Den förändring, som utskottet här har vidtagit, gäller ett reglerande genom skiftesstadgan av ett i det praktiska livet på många håll framträtt missförhållande. Det är nämligen så att det

Ang. lag om
delning av
jord å landet
m. m.

(Forts.)

beträffande en ägare, som har nyttjat sina ägor kanske under en lång följd av år och hävdad de gränser, som ha varit utstakade på marken, kan befinnas vid en gränsreglering, att dessa av honom hävdade gränser inte ligga på den plats på marken, som kartan utvisar. Det kan hända att han vid denna gränsreglering måste frånträda skog, och det är då möjligt att han, när alltså hans skifte flyttas genom en gränsreglering, kan få avstå den vackraste och mest mogna skogen och i stället erhålla ett kalhygge. Det framträder uppenbart en orättvisa vid ett sådant förhållande. Klart är att han hade kunnat avverka denna skog, och på så sätt ändå tillgodogjort sig densamma, om han hunnit göra detta i god tid före gränsregleringen. Om han emellertid inte har gjort detta när det kommer en gränsreglering, så skall han enligt gällande rätt avstå ifrågavarande skog utan någon som helst ersättning. Jag talar här egentligen om ståndsskog, ehuru väl liknande förhållanden kunna råda även i vissa andra fall, exempelvis nyodling. Rättmätigheten av att få ersättningsfrågan prövad framträder ytterligare därigenom att markägare fått betala ståndskogslikvid — det upprättas alltid så kallade ståndskogslikvider, så att var och en efter vissa värderingsprinciper får betala den skillnad, som är betingad därigenom att han bekommer mera skog än vad som egentligen på hans lott belöper. Ägaren kan alltså ha betalat ståndskogslikvid för den skog som han varit ägare till enligt å marken utmärkta ägo- och gränser. Trots detta kan han vid en gränsreglering få stå utan ersättning för denna skog. Nu ha både lantmätare och skiftesgodemän, som deltagit i laga skiften och hemmansklyvningar, funnit att detta innebär en uppenbar orättvisa, likaså har det från olika håll framkommit motioner med yrkanden om ändring i detta avseende. Inom utskottet har i princip den meningen vunnit beaktande, att man här skulle söka att åtminstone få prövat, i vilken mån ersättning kan tillförsäkras den som avstår skog, som han sålunda hävdad. Jag kan inte förstå annat än att detta innehav av skog borde stå i god överensstämmelse med ett god tro-innehav, som ju tillförsäkrar vederbörande vissa fördelar. Detta nyttjande måste givetvis anses vara i god tro, enär han har ett laga kraftvunnet skifte till grund för sitt innehav, och gränserna dessutom äro utmärkta på det område, som han hävdad. Detta bör väl i rimlighetens namn vara ett god tro-innehav, och när han då frånträder detta innehav borde han också rimligen ha någon ersättning.

Nu går inte utskottets förslag i detta stycke så långt, utan innefattar endast att man skall få denna fråga prövad genom särskild förrättning. Statsrådet och chefen för justitiedepartementet hade vissa anmärkningar mot denna paragraf, som han icke ansåg vara så avfattad att man kunde var säker på, huruvida den skulle kunna godtagas. Han förutsatte alltså, att en ytterligare utredning i detta avseende vore påkallad, en utredning som han utlovade och, om jag inte hörde fel, också tillkännagav vara i viss mån påbörjad. Det var för mig en överraskning att statsrådet hade den meningen, men jag anser dock, att det inte kan vara något fel att det förslag, som här föreligger, får kvarstå orubbat. Den utredning som herr statsrådet i detta avseende påbörjad, kan ju obetaget fortsättas. I samband med det yrkande, som återfinnes under moment B i detta utskottsutlåtande, komma vi att få taga ställning till ett skrivelseförslag i en fråga, som står i ett visst samband med denna, och därest en omredigering av denna paragraf skulle bli erforderlig på grund av dels den utredning, som herr statsrådet här upplyst om att han satt i gång, och dels den utredning, som därest utskottets hemställan under moment B bifalles, kommer att äga rum, så lär det inte möta något hinder att denna paragraf senare ändras.

Men jag förmenar, att om nu denna lag skulle få träda i kraft och få tillämpas någon tid i det skick, som den här står, så kommer detta att trots allt vara till mycket stort gagn, just därför, att man här har medgivit en riktig princip, som gör det möjligt för delägarna att genom överenskommelser ordna

dylika förhållanden så som de skola ordnas. Jag har varit med om förrättningar, som varit så uppenbart orättvisa, att trots att vederbörande vetat, att motparten varit skyldig att avstå skogen utan ersättning, har den som fått mottaga skogen dock frivilligt gått med på att betala ersättning. Detta hör nu givetvis till undantagen. Men även genom en sådan bestämmelse, som här är föreslagen, finner man i alla fall att principen är godkänd, och jag tror att det skall göra nytta i så måtto att det inte behöver påkallas särskilda förrättningar, som denna paragraf avser, utan att mellanhavandena kunna ordnas på överenskommelsens väg, bara därigenom att man i lagen fått principen fastslagen.

Trots att jag villigt skall erkänna riktigheten av vad utskottets ärade ordförande här gav uttryck åt, nämligen att det är möjligt att denna paragraf inte är avfattad så, att den fullt täcker vad vi ha avsett med densamma, och att det möjligen från rent juridiska synpunkter skulle kunna finnas någon hake, vill jag dock inte gå med på det yrkande, som framställts av herr Pettersson i Bjälbo, utan hemställer att riksdagen måtte, på de skäl jag här nu anfört, bifalla paragrafen sådan den nu förefinnes i utskottets förslag.

Herr Andersson i Rasjön: Herr talman! Om jag har fattat herr Pettersson i Bjälbo rätt, liksom också herr statsrådet, som tidigare varit inne på samma resonemang, hänföra sig betänkligheterna beträffande förevarande paragraf till två omständigheter. Den ena är att likvidförfarandet enligt den föreslagna formuleringen inte skulle sträcka sig tillräckligt långt, i det att likvid endast skulle utgå för vid rågångsreglering mistad ståndskog, medan den inte skulle medge likvid för odling och hävd. Den andra är att paragrafen är så avfattad, att det inte skulle klart framgå någon grund för tillämpningen av förevarande stadgande.

Vad angår den första invändningen vill jag bekänna, att jag ställer mig tveksam om lämpligheten av att utsträcka likvidförfarandet vid rågångsregleringar mera än vad utskottet här har gått in för. Det ligger i sakens natur att ersättningar för odling och hävd vid rågångsregleringar i inrösningsjorden i regel komma att röra sig om blygsamma belopp. Där stå sällan några stora värden på spel, och där kunna ägogränserna flyttas en eller två meter åt någondera sidan utan att det kan bli fråga om några mistade värden, som rubba parternas ekonomi. Och dessutom säger erfarenheten tydligt ifrån, att det är långt mera sällan som det förekommer felaktigt utstakade rågångar i inrösningsjorden än vad fallet är i avrösningsjorden, beroende dels på svårigheten att upptaga rågångar i avrösningsjorden och dels och kanske inte minst därpå, att man särskilt vid äldre skiften satte så ringa värde på skogsmarken, att lantmätarna och delägarna inte voro så noga om det råkade slå fel på tio eller tjugu meter eller mer. Därför är ett likvidförfarande vid rågångsregleringar i inägojord knappast av behovet påkallad, men för skogsmark synnerligen nödvändigt.

För övrigt vill jag i den delen hänvisa till ett yttrande, som lagberedningen avgivit 1925, där den för sin del säger ifrån, att något utrymme för likvid för odling, hävd och minskad avkastning knappast torde förefinnas vid rågångsförrättning. I deras uttalande beröres inte frågan om ståndskogslikvid, vilket ger mig anledning tro att den frågan inte varit föremål för lagberedningens prövning i det sammanhanget. Däremot har frågan om likvid för odling och hävd tydligen varit föremål för lagberedningens prövning, och resultatet har blivit, som sagt, att sådan inte anses böra komma i fråga.

Fördenskull tror jag att utskottet har gått så långt, som lämpligen för närvarande kan ske. Jag tror att vi tills vidare få stanna vid ett likvidförfarande

Ang. lag om delning av jord å landet m. m.
(Forts.)

Ang. lag om
delning av
jord å landet
m. m.
(Forts.)

rande beträffande ståndskog, men att man har all anledning att betänka sig innan man går längre.

Den andra invändningen hänförde sig till de mera juridiska synpunkterna. Jag förstår att det är den del av paragrafen som innefattar, att delägare har rätt att få provat *huruvida och i vad mån* ersättning skall utgå, som har väckt de juridiska betänkligheterna. Även i denna del förefaller det, som om herr statsrådet ville gå längre, det vill säga tillägga delägarna en alldeles ovillkorlig rättighet att under alla omständigheter erhålla ståndskogslikvid vid rågångsregleringar. Inte heller där vill jag sträcka mig så långt som han tycktes velat göra. Det kan naturligtvis förekomma fall då det rör en felaktig gräns i ett skogsområde, då omständigheterna äro sådana att ståndskogslikvid rätteligen inte bör tillkomma delägare som får avträda mark. Vi ha förden skull trots, att bestämmelsen skulle få en smidigare och bättre tillämpning om det överlämnades till förrättningsmännens omdöme i varje fall att pröva, om paragrafen skulle tillämpas eller inte.

Jag vill i den delen erinra om att vi i många avseenden i förrättningsmännens händer lagt en beslutanderätt, som sträcker sig vida utöver vad som skulle bli fallet enligt denna paragraf. Jag återkommer därvid till frågan om inskränkning i rätten till delning av jord, där vi ha lagt i förrättningsmännens händer att bestämma om en jordägare skall kunna få sin egendom utbruten och utstakad, och det anser jag för den enskilde och hans ekonomi vara av långt större betydelse, än vad det här kan bli fråga om. Alla äro ense om att själva principen är riktig, och, vad här kommit fram, tyder på, att man på vissa håll icke är riktigt nöjd med bestämmelsen, därför att den ej går tillräckligt långt. Då kan jag icke se något hinder för att riksdagen tager denna paragraf i dag. Finna herr statsrådet och myndigheterna, att man kan gå längre, är det tillfälle att komma fram med förslag därom i samband med den utredning, som utskottet föreslagit med anledning av en annan motion, som har visst samband med den här föreliggande frågan.

Beträffande de rent formella synpunkterna vill jag säga, att även inom utskottet har den juridiska sakkunskapen varit representerad, och jag tror därför, att vi med gott samvete kunna taga paragrafen. Även om den icke fullt täcker de behov, som kunna föreligga, kommer den säkert icke att vålla svårigheter eller göra skada men fylla ett länge känt och erkänt behov.

Jag skall därför, herr talman, be att få yrka bifall till paragrafen, sådan den av utskottet är föreslagen.

Herr **Pettersson** i Bjälbo: Herr talman! Denna bestämmelse förefanns icke i det remitterade förslaget, vid vilket förslags beredning jag ju var med, och den förekom icke heller i Kungl. Maj:ts förslag. Anledningen till att den icke kom med i det remitterade förslaget var den, att vi ansågo, att det kunde mycket starkt ifrågasättas, huruvida icke bestämmelsen var av civilrättslig natur, och att den sålunda knappast hade sin plats i denna skiftesstadga. Men därmed må vara, hur det vill. Jag vill upprepa, att mot själva principen och mot det rättmätiga i detta har ingen invändning rests vare sig från herr statsrådets eller min sida. Våra invändningar avse blott, att saken icke har blivit tillräckligt grundligt undersökt. Lagrådet har icke hörts. Några riktlinjer för den rättspraxis, som domstolarna skulle komma att tillämpa i detta fall, har utskottet icke kunnat prestera. Under sådana förhållanden synes det mig uppenbart, att herr justitieministern har rätt, då han säger, att saken icke är utredd utan att det behövs en ny utredning, en utredning som han för resten redan har satt i gång och som han hoppas skall kunna komma fram till riksdagen så tidigt, att riksdagen hinner besluta om denna bestämmelse och densamma träda i kraft samtidigt med skiftesstadgan. Jag kan under sådana för-

hållanden icke finna, att det skulle vålla någon olägenhet att gå med på ett skrivelseförslag i detta fall. Tvärtom blir saken därigenom klarlagd, och paragrafen kan på det sättet få den slutgiltiga avfattning, som den under nuvarande förhållanden säkerligen icke har.

Herr Andersson i Rasjön drog en del konklusioner, som han nog kanske icke är berättigad att draga. Han sade, att justitieministern tycktes vilja tillerkänna skiftesdelägarna en ovillkorlig rätt till ståndskogslikvid. Något sådant har aldrig varit meningen med detta yrkande. Likaledes framhöll han, att vi anse, att förslaget icke går tillräckligt långt. Något sådant har heller icke varit avsett. Avsikten är uteslutande den att få en slutgiltig formulering av denna paragraf, så att den sedan icke behöver omarbetas. Då som sagt lagrådet icke blivit hört, torde enbart detta vara ett tillräckligt starkt skäl för att en undersökning göres beträffande paragrafen i dess helhet.

Herr talman, jag vidhåller mitt yrkande.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på godkännande av förevarande paragraf i utskottets lagförslag, dels ock på bifall till det av herr Pettersson i Bjälbo under överläggningen framställda yrkandet; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Pettersson i Bjälbo, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren godkänner 20 kap. 3 § i första särskilda utskottets föreliggande förslag till lag om delning av jord å landet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det av herr Pettersson i Bjälbo under överläggningen framställda yrkandet.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för nejpropositionen, vadan kammaren bifallit det av herr Pettersson i Bjälbo under överläggningen framställda yrkandet.

4—12 §§; rubriken till 20 kap.

Godkändes.

21 kap.

1 och 2 §§.

Godkändes.

Åt 3 § hade i såväl utskottets som Kungl. Maj:ts förslag givits följande avfattning:

3 §.

Ägodelningsnämndemän utses för sex år, till ett antal av sex i domsaga som består av allenast ett tingslag, och tre för varje tingslag i övriga domsagor. Avgå ägodelningsnämndeman under tjänstgöringstiden, skall val avse återstående del av samma tid.

Val äger rum å tingsstället inför häradsrätten.

Ang. lag om delning av jord å landet m. m.
(Forts.)

Ang. lag om
delning av
jord å landet
m. m.
(Forts.)

Valet verkställes genom valmän, som på föranstaltande av ägodelningsdomaren utses å kommunalstämma av de i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigade, som där äga eller innehava jordbruksfastighet. I köping, som utgör egen kommun, tillkomme rösträtt envar i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigad.

Vid utseende av valmän äge varje i valet deltagande en röst.

För kommun med 1,000 invånare och därunder utses 1 valman,
» » » över 1,000 t. o. m. 3,000 invånare 2 valmän,
» » » » 3,000 » 6,000 » 3 »
» » » » 6,000 » 9,000 » 4 »

o. s. v. efter samma beräkning för överskjutande folkmängd.

För varje kommun utses suppleanter till lika antal som valmän.

Höra delar av kommun till skilda tingslag, utses för vardera delen valmän och suppleanter för det tingslag den tillhör.

Beträffande denna paragraf hade herrar *Jacob T. Larsson, Johansson* i Uppmälby, *Johansson* i Arkösund, *Söderberg, Andersson* i Prästbol och *Olsson* i Rödningsberg uti avgiven reservation hemställt, att tredje stycket måtte erhålla denna lydelse:

Valet verkställes genom valmän, som på föranstaltande av ägodelningsdomaren utses å kommunalstämma, av de i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigade.

Paragrafen föredrogs. Därvid yttrade:

Herr Söderberg: Herr talman! Enligt bestämmelserna i denna paragraf skulle de valmän, som utse de elektorer, vilka i sin tur utse ägodelningsrättens ledamöter, utgöras av dem, som i kommunen äga eller innehava jordbruksfastighet, och så finns det stadgat vissa kvalifikationer för dem, som kunna väljas till ledamöter av ägodelningsrätten. När det nu icke gäller annat än att utse de elektorer, som sedan skola välja ägodelningsrättens ledamöter, då förefaller det, som om man utan olägenhet skulle kunna tillerkänna rösträtt åt alla dem, som ha kommunal rösträtt, d. v. s. tillämpa samma bestämmelser, som nu äro gällande i fråga om nämndemansval.

Jag erinrar om att ägodelningsrätten är en domstol, som har att döma även i sådana fall, som beröra annan fastighet än jordbruksfastighet. Jag erinrar vidare om, att i många socknar är antalet av sådana fastigheter ofantligt mycket större än antalet jordbruksfastigheter, och innehavare av jordbruksfastigheter stå i en hel mängd socknar icke i någon som helst proportion till dem, som ha kommunal rösträtt. Jag skall nämna några siffror för att belysa, hur det kan ställa sig. Siffrorna äro hämtade från kommuner i Stockholms närhet, men jag förmodar, att om man skulle vilja lägga ned litet arbete på saken, skulle det kunna uppvisas många fall, som äro likartade med dem, som jag här kommer att nämna.

Jag nämner Huddinge kommun. Där finns annan fastighet till ett antal av 2,051, men endast 181 jordbruksfastigheter. Där blir således i denna kommun 181 personer röstberättigade i det fall, det här är fråga om, medan de kommunalt röstberättigade äro 4,129. Jag tar en annan kommun, som ligger i närheten. Där finns det 1,957 fastigheter taxerade såsom annan fastighet, medan det finns 52 fastigheter taxerade som jordbruksfastigheter. I denna kommun kommer det sålunda att finnas 52 röstberättigade i detta fall, under det att det finns 5,500 kommunalt röstberättigade. Jag skall taga en tredje kom-

mun, där det finns 1,632 fastigheter taxerade som annan fastighet och 33 fastigheter taxerade som jordbruksfastigheter. Där kommer det sålunda att finnas 33 personer som äro röstberättigade, under det att det finns 2,900 kommunalt röstberättigade. Så skall jag taga en socken till, där det finns 1,296 fastigheter taxerade som annan fastighet och 32 fastigheter taxerade som jordbruksfastigheter men 12,139 personer, som ha kommunal rösträtt. Det blir i detta fall 32 som bli röstberättigade. Nu kan man kanske säga, att detta är typiska förstadssocknar, och det är riktigt. Men då det finnes så mycken fastighet taxerad som annan fastighet och då den domstol, vars ledamöter skulle väljas av de elektor, som utses efter den här föreslagna rösträttsgrunden, även skulle ha att handlägga ärenden, som röra annan fastighet, synes det icke orimligt, att man avsevärt utsträcker urväljarnas antal, och då det här är fråga om domstol, synes det också lämpligt, att man har samma rösträttsbestämmelser, som gälla för val av ledamöter i andra domstolar, eller alltså de rösträttsbestämmelser, som gälla för nämndemansval. Jag förmodar, att i de rena jordbrukssocknarna blir det i alla händelser jordbrukarna, d. v. s. innehavarna av jordbruksfastighet, som få bestämmanderätten vid valet. Ur deras synpunkt är det således ingenting att riskera.

Jag tillåter mig erinra om, att lantmäteristyrelsen har i sitt den 28 april 1924 avgivna utlåtande varit inne på samma linje. Den har också sagt, att det blir besvärligheter, emedan det måste uppläggas särskilda röstlängder. De vanliga röstlängderna innehålla icke uppgifter om, vilka som äro innehavare av jordbruksfastigheter eller av annan fastighet, utan man måste gå till taxeringslängden eller annan handling för att kunna avgöra, vilka som äro röstberättigade. Vidare erinrar lantmäteristyrelsen om att ägodelningsnämndemännen böra utses på samma sätt som häradsrättens nämndemän, och den tillägger, att särskilt bör beaktas att även andra fastigheter än jordbruksfastigheter beröras av ägodelningsrättens förrättningar. Den myndighet, som på det förberedande stadiet haft att handlägga frågan, har varit inne på samma linje, och under sådana förhållanden lär det väl icke vara så farligt att ställa ett yrkande, som går i den riktningen.

Jag tillåter mig därför, herr talman, att yrka, att denna paragraf måtte godkännas med den ändring, som föreslagits i den av herr Jacob Larsson m. fl. avgivna reservationen.

Med herr Söderberg förenade sig herr *Paulsen*.

Herr af Ekenstam: Herr talman! Då utskottsmajoriteten har stannat för att tillstyrka bifall till det förslag, som i denna paragraf föreligger, har det bestämmande varit, att man ansett, att då det här gäller delning av jord på landet, så är det, även om man har att göra till exempel med en hel del villaägare och egnahemsbebyggare etc., ojämförligt mycket lättare för en jordbrukare att sätta sig in i de förhållanden, som angå dessa villaägare och egnahemsbyggare, än vad det kan vara för dessa att sätta sig in i ett stort jordbruk och de förhållanden, som där förekomma. Det har varit själva grunden, varför vi ansett det riktigt att stå kvar på den ståndpunkt, på vilken Kungl. Maj:t har ställt sig.

Då herr Söderberg kommer med ett sådant skäl för en ändring, att vi här skulle rätta oss efter de bestämmelser, som finnas angående nämndemansval, och att det skulle vara önskligt, att man hade ungefär likartade bestämmelser i fråga om val till ägodelningsrättens ledamöter, kan jag icke förstå annat, än att han något litet går förbi, vad saken här gäller. En nämndeman skall sitta i en allmän domstol, där snart sagt alla mänskliga förhållanden kunna

Ang. lag om delning av jord å landet m. m.
(Forts.)

Ang. lag om
delning av
jord å landet
m. m.
(Forts.)

komma före. Här återigen skall ägodelningsrättens ledamöter icke fungera på annat sätt än just i samband med skifte eller skiftesförrättning. Såsom framgår av den statistik, som herr Söderberg här lämnade angående det överväldigande antalet villaägare och egnahemsbyggare i en del socknar här omkring Stockholm, skulle vi enligt hans förslag sannerligen komma till ett resultat, som vore fullkomligt avskräckande för jordbrukarna. Vi kunna vara fullkomligt övertygade om att den förståelse, som jordbrukarna skulle ha för dessa mindre bebyggare, den ha dessa icke för lantbruket, och det är därför, som jag för min del, herr talman, tillåter mig yrka godkännande av den föreliggande paragrafen enligt utskottets förslag.

Herr *Bengtsson* i Kullen instämde häruti.

Herr **Söderberg**: Herr af Ekenstams resonemang skulle vara riktigt, om det gällde direkta val av ägodelningsnämndemän och det var fråga om någon rubbning av deras kvalifikationer. Detta regleras i andra paragrafen av detta kapitel, och där heter det, att de skola vara i lanthushållning kunniga och med ortens förhållanden väl förtrogna män. Jag skulle tro, att med denna begränsning av valbarheten för här ifrågavarande nämndemän är det, om man utsträcker rösträtten för urväljarna, som skulle utse elektorerna för dessa val, ingen som helst risk för att icke nämnden ändå får den sammansättning, som den med hänsyn till de ärenden, som skola prövas, bör ha. Jag anser sålunda icke, att, vad herr af Ekenstam yttrat, egentligen hänför sig till vad jag sade i denna fråga utan närmast till själva valet av ägodelningsnämndemän, som det icke är fråga om nu.

Herr talman, jag vidhåller mitt yrkande.

Herr af **Ekenstam**: Jag fruktar ändå, att herr Söderberg sköt litet över målet, då han sade, att jag yttrat mig utan att tänka på andra paragrafen. Så var icke förhållandet. Men den garanti, som han ansåg skulle ligga i andra paragrafens bestämmelse om att ägodelningsrättens ledamöter skulle vara i lanthushållning kunniga och med ortens förhållanden väl förtrogna män, den garantien förefaller mig ytterligt svag. Vem skall överhuvud taget avgöra, vilka som äro i lanthushållning kunniga män? Om en person, som har snart sagt vilken ställning som helst i samhället, blir vald, och valet överklagas därför att han icke är i lanthushållning kunnig, så undrar jag, hur man skall avgöra den saken. Jag tror, att det är ytterligt svårt. Nej, vi måste nog tänka på hur det skall bli ifrån början. Är det så, att vissa distrikt helt och hållet dirigeras av egnahemsbebyggare och villaägare och de skicka sina elektorerna att välja ägodelningsmän, så kommer det nog att framgå en ägodelningsnämndeman efter deras sinne, och huruvida han är kunnig i lanthushållning, lämnar jag därhän. Jag fruktar emellertid, att han icke är det.

Vidare anfördes ej. Efter av herr talmannen givna propositioner å de under överläggningen förekomna yrkandena godkändes paragrafen enligt utskottets förslag.

4—14 §§; överskriften till 1—14 §§; 15 och 16 §§ med tillhörande överskrift, 17 och 18 §§.

Godkändes.

19 §.

I likhet med Kungl. Maj:t hade utskottet föreslagit, att paragrafen skulle lyda sålunda:

19 §.

Är vid laga skifte, som avser skifteslag enligt 1 kap. 2 § under 1, delägare missnöjd med under skiftet meddelat beslut angående delägares yrkande, att hans ägor jämlikt 1 kap. 20 § icke skola ingå i skifte, nyttjande under skiftet av skog eller torvmosse, bestämmande av rågång eller annan fastighetsgräns, ägoutbyte, delningsgrund eller undantag av mark från skifte, och är ej sådant fall för handen, att frågan skall genom underställning dragas under ägodelningsrättens prövning, eller är vid laga skifte, varom ovan nämnts, delägare missnöjd med hävdeförteckning, då innehavet är delningsgrund eller eljest kan inverka på ägotilldelningen, eller med beslut i fråga, varom i 3 kap. 10 § sägs, har han att inom trettio dagar från det beslutet avkunnades eller, där fråga är om hävdeförteckning, inom samma tid från det hävdeförteckningen behandlades å sammanträde till ägodelningsdomaren ingiva till ägodelningsrätten ställda besvär.

Vad i första stycket stadgas skall, jämväl där skiftet avser skifteslag, varom i 1 kap. 2 § under 2 eller 3 sägs, äga tillämpning såvitt angår beslut i fråga om bestämmande av rågång eller annan fastighetsgräns.

Är tillkallat sakkunnigt biträde eller delägare missnöjd med förrättningsmännens beslut angående ersättning till det sakkunniga biträdet, skall talan däremot fullföljas på sätt och inom tid, varom i första stycket sägs.

Häremot hade reservation avgivits av herrar *Per J. Gustafsson, Andersson* i Rasjön och *Brämström*, vilka ansett, att paragrafens första stycke bort erhålla följande lydelse:

Är vid laga skifte, — — — — — undantag av mark från skifte, ägors gradering, därunder inbegripet åsättande av sådant jämförelsetal eller uppskattningsvärde, varom i 11 kap. 2 § andra stycket sägs, och är ej sådant fall — — — — — besvär.

Efter föredragning av paragrafen yttrade:

Herr **Andersson** i Rasjön: Herr talman! I denna paragraf inrymmes en av de ändringar, som blivit vidtagna vid den sista överarbetningen i departementet av det föreliggande lagförslaget. Det är en ändring av den natur, att den icke lätt faller i ögonen, men den är icke mindre viktig för den skull. I den motion, som var grundläggande för det föreliggande lagstiftningsarbetet, anfördes som en av de största olägenheterna med nu rådande förhållanden, att besvär över gradering fick anföras efter skiftets fullbordande, vilket återigen hade till följd dels tidsutdräkt och långa tvister och dels naturligtvis också många gånger stora kostnader och olägenheter, i den händelse anförda besvär gillats, så att en jorddelningsförrättning på grund av fel i graderingen fått göras om. I samtliga förslag, som sedan utarbetats, har man för att råda bot för detta förhållande infört en bestämmelse i förevarande paragraf av det innehåll, att besvär över gradering skulle anföras inom viss tid, sedan graderingen verkställt. Graderingen gjordes, som det hette, till en preliminärfråga, och delägarna betogos möjligheten att anföras besvär häröver, sedan skiftet hade fullbordats. Men i den kungliga propositionen har nu den bestämmelsen utslutits, och man har fallit tillbaka på gällande rättsståndpunkt, att besvär över gradering liksom över en hel del annat kan få föras efter skiftets fullbordande. Jag kan icke underlåta konstatera, att härigenom har en av de fördelar, som man hela tiden har eftersträvat i förevarande lagstiftningsarbete, gått om intet. Det kommer att hädanefter som hittills bliva möjligt för en delägare att efter det ett stort skifte blivit fullbordat anföras besvär över graderingen. I den hän-

Ang. lag om
delning av
jord å landet
m. m.
(Forts.)

delse det befinnes, att besvären äro befogade, och gradtalet på någon äga höjes eller sänkes med någon tiondel, så kan det vålla så stor rubbning på skiftet, att förrättningen får göras om ända från början eller åtminstone från graderingen. Visserligen har till förebyggande av en del av de olägenheter som härvid uppstå införts en bestämmelse i förslaget, en bestämmelse, som även i övrigt är av stort värde, nämligen att jämkningar mellan ägolotterna får ske i penningar intill ett belopp, som motsvarar värdet av 2 % av en ägolotts ägovälde. Men den möjligheten kan få utnyttjas även för andra förhållanden. Om det t. ex. för erhållande av naturliga gränser befinnes nödvändigt att något minska en ägolott, är det tillåtet att göra en sådan jämkning intill 2 %. Om sedan vid besvär över förrättningen befinnes, att kanske samma ägolott genom en oriktighet i graderingen skulle komma att minskas intill ett belopp av, låt oss säga, bara 1 %, så kan penningutjämnning ändå icke komma till användning, därför att jämkningsmånen redan förut är utnyttjad. Därför tror jag, att denna jämkningsmöjlighet med penningar långt ifrån kan komma att täcka det behov, som kan uppstå genom att graderingen ej göres till en preliminärfråga.

Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet har i motiveringen till förslaget anført, att det mången gång kunde vålla rättsförluster för delägare att nödgas på ett tidigt stadium anföra besvär över graderingen. Ja, det kan naturligtvis åtminstone teoretiskt tänkas, att så kan bli fallet, därför att det icke är enbart graderingen på den enes ägor, som inverkar på fördelningen, utan det är graderingen på samtliga ägor inom hela skifteslaget. Men den, som har litet erfarenhet om, hur det brukar gå till vid dessa förrättningar, vet, hur svårt det är att i de överordnade instanserna få rubbning i den gradering, som förrättningsmännen på marken hava bestämt. Det är ju så, att graderingen i mycket beror på förrättningsmännens rent subjektiva omdöme och att sedan i de överordnade instanserna efter ren pappersprövning rubba, vad som har gjorts i det hänseendet med förhållandena inför ögonen, det förekommer nog sällan. Därför tror jag, att arten och graden av de rättsförluster, varom herr justitieministern talar, icke äro så överväldigande, att man för den skull behövt ändra en princip, som i andra hänseenden säkert skulle lända till mycket gagn. Man kan icke neka till, att ett av de krav, som år 1906 restes, och som avsåg att göra jorddelningen snabbare och undgå långa interimstillstånd, beträffande jorddelningen åsidosattes, genom att återföra besvärsförfarandet till de förhållanden, som nu gälla. Genom att man håller möjligheten till besvär över graderingen öppen ända tills skiftet fullbordats riskerar man som hittills, att skiftesförrättningen kommer att draga långt ut på tiden. Först drager förrättningen kanske något år och sedan besvärens behandling icke bara ett utan flera år, och under hela denna tid skall skifteslaget ligga under misskötsel och vanvård, som tyvärr icke kan förhindras under ett skiftesförfarande.

Men även här är det klart, att vi reservanter ha små utsikter att vinna gehör för vår uppfattning, fastän vi stå på en ståndpunkt, som är så säker, att den omfattats av samtliga de kommittéer, som haft med saken att skaffa, och godkänts av lagrådet vid två upprepade läsningar, och som först, kan man säga, i sista stund ändrats vid framläggandet av förslaget innevarande år.

Jag skall emellertid för att till kammarens protokoll få tillkännage, att jag i den delen står på samma ståndpunkt som de tidigare kommittéerna, lagrådet och 1906 års motion samt, såvitt jag kan erinra mig, flertalet av alla de myndigheter, som yttrat sig i ärendet, be att få yrka bifall till reservationen. Det innebär, att graderingen skall göras till en preliminärfråga och komma att avgöras på ett tidigt stadium av skiftet.

Jag yrkar alltså paragrafens godkännande med den av reservanterna föreslagna ändring.

Herr af Ekenstam: Herr talman! Jag medger, att herr Andersson i Rasjön kan ha visst fog för den åsikt, som han förfäktar. Det har ju, som han själv anförde, varit åtskilliga, som varit inne på den vägen förut, då det varit fråga om denna lagstiftning. Men det har visat sig vid den undersökning, som sedermera skett för denna lagstiftning, att det skulle vara ganska opraktiskt att gå fram på den vägen, och att denna väg i många avseenden skulle kunna leda till rättsförluster.

Saken är ju den, att då gradering skett, och då efter den uppfattning, som den siste ärade talaren har, man skulle ha rättighet att föra självständig talan mot graderingen, är icke skiftesläggningen ännu gjord. Skiftesläggningen ligger då ännu öppen. Sålunda vet icke en delägare, var han kommer att få sin jord. Det är då mycket lätt att förstå, att om han icke klagat alldeles generellt över alla möjliga graderingar, kan han stå inför det faktum, att då skiftet kommer att tilläggas honom, befinnes, att där är graderingen alldeles galet gjord. Men då är tiden utlupen för honom, då har han icke rättighet att klaga längre, ty den klagan skulle vara gjord genast efter graderingens avslutande. Det är detta, som bestämt departementschefen för att vidhålla den formulering, som paragrafen har, och det är också detta, som har varit övertygande för utskottets majoritet att tillstyrka bifall till denna formulering.

Och jag anhåller, herr talman, att även få yrka bifall till densamma.

Herr Brännström: Herr talman! Då även jag undertecknat denna reservation, skulle jag möjligen kunna nöja mig med att instämma i, vad herr Andersson i Rasjön här anför. Men jag vill med anledning av vad utskottets ärade ordförande nyss yttrade tillägga något.

Herr af Ekenstam säger, att det varit åtskilliga, som tidigare varit inne på denna väg. Ja, det är så, att det varit en av de viktigaste anledningarna till att påyrka revision av skifteslagstiftningen. Redan 1906 ansågs det vara synnerligen viktigt, att man skulle ernå en större snabbhet i handläggningen av skiftesfrågor. Och denna större snabbhet ansåg man skulle vinnas därigenom, att just den anledning till klagomål, som kanske var allmänast, nämligen klagomål över graderingen, borde avgöras före skiftets avslutande, då naturligtvis klagomål efter skiftets avslutande och dess eventuella upphävande var det, som föranledde de längsta dröjsmålen. När nu detta krav på snabbhet vid skiftesförfarandet, vilket graderingen som preliminärfråga skulle vara avsedd att främja, icke har kommit med i detta förslag, så måste jag anse — och jag antydde det även i mitt första anförande — att detta är en av de betänkligaste bristerna i det föreliggande förslaget.

Nu sade utskottets ordförande, att det skulle kunna vara opraktiskt i tillämpningen. Jag vågar säga, att den saken är visserligen icke prövad, men man har prövat motsatsen och funnit den vara opraktisk. Det anfördes som argument, att skiftesläggningen är på detta stadium ännu icke gjord, man vet då ännu icke, vilken äga man skall få, och man kan icke överblicka hela graderingen, vilket skulle vara en anledning till att icke överklaga graderingen på ett tidigare stadium. Detta argument verkar ingalunda övertygande på mig, ty för mig står saken så, att var och en vill alltid se till, att de ägor, som han frånträder, bliva riktigt graderade. Varje äga har alltså en målsman, som känner till markens beskaffenhet, och i vilkens intresse det ligger att se till, att just den ägan, vare sig han kommer att behålla eller avstå den, blir riktigt graderad. Den omständigheten, att han icke vet, huruvida han kommer att behålla den eller ej, gör, att det icke är någon partiskhet, som är avgörande för honom, om han eventuellt skulle överklaga skiftet. Jag anser alltså, att varje äga alltid har en målsman, nämligen den, som innehåft denna. Och denne är en per-

Ang. lag om delning av jord å landet m. m.
(Forts.)

Ang. lag om
delning av
jord å landet
m. m.
(Forts.)

son, som både känner till markens beskaffenhet, och i vilkens intresse det ligger att få ägan riktigt graderad. Han bör då hava möjlighet att på ett tidigt stadium få denna fråga prövad och avgjord. En bestämmelse i det hänseendet skulle även vara ägnad att befrämja en väsentligt större snabbhet och, jag vågar även påstå en större rättvisa i skiftesväsendet.

Det är av den anledningen, som jag ber att få förena mig i det yrkande, som gjorts av herr Andersson i Rasjön.

Herr af Ekenstam: Det må vara mig tillåtet att endast fästa kammarens uppmärksamhet på, att den målsman, varom nyss herr Brännström talade, och som skulle vara en så opartisk man och därför tillse, att graderingen bleve riktig, han befinner sig i samma ställning som vi kunna tänka oss t. ex. en handlande, som skall sälja sin vara, nämligen att han vill ha så mycket som möjligt. Hans intresse är sålunda att bliva upptaxerad så högt som möjligt. Jag kan för min del icke anse, att han därför skall betraktas såsom opartisk, och att man därför skall använda det tillvägagångssätt, som här av herr Brännström förordas. Och den, som sedermera får denna jord, han skulle härigenom redan hava försuttit fatalierna och icke kunnat klaga däröver.

Herr Brännström: Min erfarenhet går i annan riktning. Något intresse av att få ägan upptaxerad har han icke utan tvärtom. Har han utsikt att få behålla ägan, går hans intresse ut på att få den taxerad så lågt som möjligt. Men den omständigheten, att han icke vet, om han får behålla eller avstå den, gör, att jag anser honom fullt kapabel att bedöma den gradering, som åsatts hans äga.

Herr Johansson i Kälkebo: Herr talman! Jag kan icke låta det stå oemottadt vad som här påståtts från andra sidan, nämligen att det skulle vara en sådan förmån att få graderingen till en preliminärfråga. Jag kan icke förstå, att man skulle i allmänhet vinna något i snabbhet genom att göra det möjligt att under ett skiftes gång anhängiggöra besvär vid olika tider över olika saker, ty dels tillkommer genom dessa olika besvärstider tidsutdräkt, och därest man anför besvär under pågående skifte blir det ju uppskjutet hela den tid, som kan behövas för att gå så högt upp i instanserna som de klagande gå innan de få saken avgjord, och jag är för min del övertygad om, att i de flesta fall skulle detta komma att förlänga och försvåra avslutandet av ett skifte. Och förresten är det i de allra flesta fallen alldeles otänkbart, att en skiftesdelägare kommer att göra en undersökning om, huru graderingen är gjord, i den mening och i den utsträckning, att han verkligen gör en undersökning, om den är riktig, så att den håller. Och så förekommer det rätt ofta vid sådana förrättningar, att det i längderna kunna förekomma rena felskrivningar. Även en sådan felskrivning skulle, därest graderingsfrågan bleve en preliminärfråga, vinna laga kraft, och jag antar, att det åtminstone i vissa fall bleve mycket omtvistat, om det skulle kunna gå att jämväl i ett sådant fall få ändring på besvärsvägen.

När efter som jag tror en riktig och grundlig prövning från justitieministerns sida han ansett, att man borde gå ifrån den tanke, som varit uppe under ärendets förberedelse, tror jag, att han har utgått från riktiga grundsatser och bedömt frågan på det sätt, varpå den verkligen bör bedömas, och jag ber därför att få yrka bifall till paragrafen.

Herr Andersson i Rasjön: Herr talman! Den siste ärade talaren borde, om han varit konsekvent, yrkat avslag på åtskilliga bestämmelser som finnas

i 19 §, ty det finnes en hel del frågor uppräknade där, som skola göras till föremål för särskild talan under skiftets gång, och med hans resonemang måste naturligtvis detta att särskild talan kan föras över vissa andra frågor ha samma verkan, som om klagan skulle föras över graderingen. Vad som har skett i den senaste överarbetningen är, att frågan om graderingen har utelämnats som en av de många frågor, som få göras till föremål för särskild talan. Med anledning av vad utskottets ärade ordförande anförde ber jag att till vad jag förut sade, tillägga det, att i realiteten blir det nog så, att åtminstone en liten del ägare har minst lika stor utsikt att få sina rättssynpunkter tillgodosedda, om vi gå den väg vi föreslagit, som om man går utskottets och justitieministerns väg, och detta av den anledningen att när ett besvärsmål av denna natur kommer till ägodelningsrätten, sedan ett stort skifte är fullbordat, så ligger det i sakens natur att då prövas icke endast den ena omständigheten utan även andra, och vi kunna vara övertygade om, att om det skulle befinnas, att graderingen på någon liten del är oriktig men att ett bifall till besvären skulle föranleda att hela skiftet skulle få omgöras med därav följande kostnader, så drar man sig i längden för att fälla ett sådant utslag med hänsyn till därmed förenade stora kostnader och besvär. Är det däremot så, att skiftet befinner sig på ett så preliminärt stadium, att graderingen är gjord men att skiftesläggningen återstår, finnes det mycket större möjlighet för att ägodelningsrätten ser frågan isolerad och rent objektivt faller sitt domslut utslutande med hänsyn till sin uppfattning, huruvida graderingen är oriktig eller riktig. Jag tror sålunda, att man kan se saken från två sidor. I vissa fall skulle måhända delägarnas rättssäkerhet i någon mån äventyras, om man gör graderingen till en preliminärfråga, men kanske i lika många fall komme rättssäkerheten att tryggas, därigenom att det blir lättare få en ändring av en felaktig gradering till stånd.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Johansson i Kälkebo: Herr talman! När herr Andersson i Rasjön sade, att jag var inkonsekvent, när jag icke gjorde anmärkning emot alla frågor som förekomma som preliminärfrågor, så tror jag herr Andersson i Rasjön bör erinra sig, att jag inom utskottet har på ett mycket bestämt sätt reagerat emot att besvär över hävdeförteckningen skulle göras till en preliminärfråga, och jag försökte förfäktas den meningen att även besvär över den skulle ske i sammanhang med skiftets avslutande, men när jag icke funnit någon förståelse för den väg som skulle leda fram till ett sådant förhållande har jag låtit den frågan falla. Men om jag låtit den frågan falla, är det ju klart, att jag icke kan vara med om att göra ändring i alla de hänseenden som enligt min mening skulle innebära ett oriktigt förfaringssätt, ett förfaringssätt som icke står i överensstämmelse med att man skulle få det slutliga resultatet av ett skifte prövat på det bästa sättet. Då jag anser, att detta sker på det bästa och säkraste sättet i den mån man kan göra prövningen i ett sammanhang vid skiftes avslutande och då det är min uppfattning, att det är det bästa och säkraste sättet att ernå rättssäkerhet, så är det klart, att jag håller fast vid det förslag som utskottet har enats om beträffande graderingen.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen givit propositioner å de därunder förekomna yrkandena, godkändes paragrafen i den av utskottet föreslagna lydelsen.

Återstående delar av förevarande lagförslag.

Godkändes.

Ang. lag om delning av jord å landet m. m.
(Forts.)

Ang. lag om
delning av
jord å landet
m. m.
(Forta.)

Utskottets under 2:o) upptagna förslag till lag om vad iakttagas skall i avseende å införande av lagen om delning av jord å landet.

1 §.

Utskottet hade i likhet med Kungl. Maj:t föreslagit följande lydelse av paragrafen:

1 §.

Den nu antagna lagen om delning av jord å landet skall jämte vad här nedan stadgas lända till efterrättelse från och med den dag, Konungen bestämmer.

Val av ägodelningsnämndemän så ock de åtgärder, som för inrättande av ägodelningsrätter enligt den nya lagen eljest erfordras, må efter ty Konungen bestämmer kunna äga rum innan den nya lagen i övrigt trätt i kraft.

Beträffande denna paragraf hade herr *Brännström*, med instämmande av herrar *Rogberg*, *Frändén* och *Per J. Gustafsson*, uti avgiven reservation hemställt, att åt paragrafen måtte givas denna avfattning:

1 §.

Den nu antagna — — — — — utskottets förslag — — — — — dag, Konungen bestämmer; dock må densamma icke i vidare mån än nedan sägs tillämpas i fråga om förrättningar, som påbörjats före dess ikraftträdande.

Val av ägodelningsnämndeman — — — — — i övrigt trätt i kraft.

Sedan paragrafen föredragits, anförde:

Herr Brännström: Herr talman! Vid denna paragraf har jag med instämmande av tre ledamöter av utskottet ansett, att den anordningen, att man här skulle för samma förrättning kunna tillämpa både äldre och nyare lagens bestämmelser, skulle medföra förvirring och vissa svårigheter. Denna mening har framhållits av tre av 1926 års lagråd, och då jag ansett, att vad dessa anfört i det avseendet är riktigt, och för att undvika dessa svårigheter har jag jämte nämnda reservanter yrkat på att lagen skulle få den lydelse i första och andra paragrafen, som är angiven i reservationen, och jag skall inskränka mig till att yrka bifall till denna reservation.

Herr af Ekenstam: Herr talman! Att utskottet följt Kungl. Maj:t i hans förslag i detta avseende beror på att utskottet liksom Kungl. Maj:t ansett det vara av synnerligt stort intresse för rättsförhållandena i allmänhet i landet, att den lag, som nu kommer att antagas, kommer i tillämpning så fort som möjligt. Utskottet har lika litet som Kungl. Maj:t kunnat förstå, att några egentliga svårigheter skulle på detta sätt uppstå, utan det hela kommer nog att handhavas på ett ganska förståndigt sätt. Frågan är för övrigt icke av alltför stor vikt, men jag tror, att det skulle bringa oordning i förhållandena, om reservationen skulle bifallas, och därför tillåter jag mig att yrka bifall till paragrafen oförändrad.

Vidare yttrades ej. Efter av herr talmannen givna propositioner å de under överläggningen förekomna yrkandena godkändes paragrafen enligt utskottets förslag.

2—10 §§.

Godkändes

11 §.

Enligt utskottets med Kungl. Maj:ts överensstämmande förslag skulle paragrafen lyda sålunda:

11 §.

Vad i lagen den 22 juni 1921 huru förhållas bör med ströängar vid ägostyckning inom Västerbottens och Norrbottens läns lappmark ävensom i lagen av samma dag om förbud mot avsondring av ströängar inom nämnda lappmark stadgas skall äga motsvarande tillämpning i fråga om avstyckning.

I fråga om denna paragraf hade reservation avgivits av herrar *Asplund*, *Jonsson* och *Olsson* i Rödningberg, vilka med instämmande av herr *Rogberg* yrkat, att åt paragrafen måtte givas denna avfattning:

11 §.

Vad i lagen den 25 juni 1909 om inskränkning i rätten att erhålla ägostyckning, för så vitt den avser Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, så ock vad i lagen den 22 juni 1921 huru förhållas bör — — — — (forts. lika med utskottet) — — — — i fråga om ägostyckning.

Paragrafen föredrogs. Därvid anförde:

Herr Hage: Herr talman! Vid denna paragraf är avgiven en reservation av herr *Asplund* m. fl., och i den reservationen påyrkas det, att den norrländska ägostyckningslagen skall fortfarande gälla i vad det gäller Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län. Jag skall med anledning av detta be att få säga några ord.

Jag ber då att få betona, att jag haft en känsla och att jag fortfarande har den känslan, att denna lagstiftning, som vi nu behandla, är en liten smula en nagging i kanten på Norrlandslagen. Det torde nog vara på det sättet, att denna lag på vissa punkter medför så att säga en avtrubning på hittills gällande Norrlandslagstiftning. För min del vill jag för övrigt säga, att hela den tendens, som går igen i denna lag och som för övrigt gått igen på en hel del andra håll, och som går ut på att uniformera lagstiftningen över hela landet, är av ondo, och det påstår jag från den utgångspunkten, att detta land är så avlångt och att det existerar så många olika förhållanden, att jag för min del tror, att, i stället för att gå fram mot en sådan uniformering, borde vi gå fram mot en differentiering av lagstiftningen, när det gäller en massa förhållanden, som beröra detta område.

Från den utgångspunkten skall jag be att få yrka bifall till den reservation som här avgivits av herrar *Asplund* m. fl. till § 11. Det framhålles i denna reservation, att i den gamla norrländska ägostyckningslagstiftningen fanns en bestämmelse, som avsåg att vid dessa ägodelningar skydda kravet på att rätt till *mulbete* skulle bibehållas. Nu har lagstiftningen på den punkten infört vissa bestämmelser, som skulle gå i Norrlandslagstiftningens anda, men genom denna skyddas, såvitt jag kan förstå, endast tilldelningen av *skog* men däremot icke tilldelningen av *mulbete*. Jag måste från den utgångspunkten säga, att denna lagstiftning, som det här är meningen att genomföra, trubbar av på den punkten på ett ganska väsentligt sätt vissa nu gällande bestämmelser, som enligt mitt förmenande äro till lycka och fördel för Norrland.

Från den utgångspunkten och med denna korta motivering, herr talman, skall jag be att få yrka bifall till reservationen.

Herr af Ekenstam: Herr talman! Det är ju alldeles klart, att förhållandena ställa sig ganska olika på olika ställen här i vårt stora land, men att

Ang. lag om
delning av
jord å landet
m. m.
(Forts.)

man skulle kunna gå in på att taga en formulering sådan som den i reservationen gjorda synes mig väl nästan var omöjligt. Vi hava ju nyss tagit kapitlet om avstyckning, och då börjar denna paragraf som reservanterna vilja hava in med orden: »Vad i lagen den 25 juni 1909 om inskräkning i rätten att erhålla ägostyckning etc.» Man eliminerar bort helt och hållet ett beslut, som vi nu fattat, och vi skulle falla tillbaka på det gamla. Jag kan icke tänka mig annat, än att vi böra hava klart för oss, vad vi redan förut beslutat, och anse, att Kungl. Maj:t här har i § 11 gjort ett förslag, som kan vara lämpligt.

Jag vill endast med detta, herr talman, be att få yrka godkännande av 11 § enligt utskottets förslag.

Herr **Hage**: Herr talman! Endast en kort replik till den föregående talarren. Jag vill betona, att vad som här påyrkats av mig, kommer ju endast att gälla i undantagsförhållanden och kommer endast att gälla en viss del av landet. Under sådana förhållanden torde man icke kunna påstå, att införandet av en sådan bestämmelse, som yrkats av reservanterna, upphäver eller på något sätt strider mot lagen i övrigt, utan det gäller endast att här för en viss del av landet införa en viss undantagsbestämmelse. Emot detta anser jag, att det icke alls bör finnas några lagtekniska betänkligheter, och från den utgångspunkten skall jag fortfarande be att få yrka bifall till reservationen.

Herr **Brännström**: Herr talman! Jag tror ändock icke, att herr Hage har genomtänkt vad hans yrkande innebär här, då han säger, att detta gäller endast en detalj, ty kom dock ihåg, att den norrländska ägostyckningslagen står närmast under Konungens befallningshavandes tillsyn, och det säges också i reservationen, att när det gäller sådana avstyckningar fränkopplas Konungens befallningshavande från detta. Skulle vi då beträffande denna detalj, denna del av lagstiftningen, återgå till det gamla, då förstår man, vilket virrvarr man skulle komma i. Det yrkande som framställts är lantmäteritekniskt ogenomförbart. Dessutom påminner jag om, att skifte av mulbete är något som egentligen icke går in i bedömande. Det kunde gå in, när det gäller att avyttra en egendom, då det kanske göres föreskrift om att mulbete skall följa med, det kan vara möjligt, men icke vid skifte, då det icke är något ägoslag som ingår i skifte eller icke fördelas efter någon särskild grund.

Jag skall be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen framställt propositioner på de yrkanden, som därunder förekommit, godkändes paragrafen i den av utskottet föreslagna lydelsen.

Återstående delar av lagförslaget.

Godkändes.

Övriga av utskottet under punkten A) framlagda lagförslag.

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten A) förklarades vara besvarad genom kammarrens beslut i fråga om lagförslagen.

Punkterna B—D.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 6.

A föredragningslistan var härefter uppfört statsutskottets utlåtande, nr 146, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framställda förslag angående anvisande av anslag till befrämjande av lufttrafik m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

Ang.
anslag till
befrämjande
av lufttrafik
m. m.

Uti den till riksdagen den 7 januari 1926 avlätna propositionen (nr 1) angående statsverkets tillstånd och behov för budgetåret 1926—1927 hade Kungl. Maj:t under sjätte huvudtiteln (punkten 53) föreslagit riksdagen att

- 1:o) för budgetåret 1926—1927 anvisa
dels till understöd av regelbunden luftfart ett extra reservationsanslag av 500,000 kronor,
dels till förbättring av flygplatsen å Bulltoftafältet i Malmö ett extra reservationsanslag av 32,200 kronor,
dels ock för biträde vid handläggningen av ärenden rörande luftfart ett extra anslag av 2,300 kronor;

2:o) medgiva, att besparingar, som uppstått å det av riksdagen för budgetåret 1925—1926 till förbättring av nämnda flygplats anvisade extra reservationsanslaget å 128,000 kronor, finge användas på sätt i statsrådsprotokollet angivits.

Vidare hade Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under utgifter för kapitalökning (punkten 32) föreslagit riksdagen att såsom kapitalökning för luftfartslänefonden för budgetåret 1926—1927 anvisa ett reservationsanslag av 600,000 kronor.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehaft följande inom riksdagen väckta motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren, nr 70, av herr *Gustav W. Hansson m. fl.* och den andra inom andra kammaren, nr 103, av herr *Lithander m. fl.*, däri hemställts, att erforderligt statsunderstöd måtte beviljas för yrkesmässig lufttrafik å en route Göteborg—London under innevarande år i enlighet med därom föreliggande i Kungl. Maj:ts förevarande proposition omförmäld ansökan;

dels en inom första kammaren av herr *Johan Nilsson* i Malmö väckt motion, nr 120, vari yrkats, att riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts proposition, nr 1 i vad den avsåge åtgärder för befrämjande av lufttrafik med den ändringen, att det subventionsbelopp, som, under förutsättning av norskt deltagande till hälften å trafiken, skulle utgå för lufttrafik å linjen Oslo—Göteborg—Malmö, måtte utan angiven förutsättning utgå för lufttrafik å linjen Göteborg—Malmö eller Köpenhamn;

dels en inom första kammaren av densamme väckt motion, nr 121, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta att under sjätte huvudtiteln för budgetåret 1926—1927 anvisa ett extra reservationsanslag å 300,000 kronor till uppförande av en ny hangarbyggnad å Bulltofta flygstation vid Malmö;

dels ock en inom andra kammaren av herr *Anderson* i Linköping väckt motion, nr 87, vari yrkats, att riksdagen ville endast på så sätt bifalla Kungl. Maj:ts framställning om kapitalökning för luftfartslänefonden, att för detta ändamål för budgetåret 1926—1927 anvisades ett reservationsanslag av 400,000 kronor.

Utskottet hemställde,

I) att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande förslag och ovanberörda motioner I: 120 och II: 87 måtte

Ang.
anslag till
befrämjande
av lufttrafik
m. m.
(Fort.)

- a) för budgetåret 1926—1927 under sjätte huvudtiteln anvisa
1:o) till understöd av regelbunden luftfart ett extra reservationsanslag av 500,000 kronor;
2:o) till förbättring av flygplatsen å Bulltoftafältet i Malmö ett extra reservationsanslag av 32,200 kronor;
3:o) för biträde vid handläggning av ärenden rörande luftfart ett extra anslag av 2,300 kronor;

b) avslå motionen I: 121;

c) medgiva, att besparingar, som uppstått å det av riksdagen för budgetåret 1925—1926 till förbättring av nämnda flygplats anvisade extra reservationsanslaget å 128,000 kronor, finge användas på sätt i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden den 7 januari 1926 angivits; och

d) såsom kapitalökning för luftfartslånefonden för budgetåret 1926—1927 anvisa ett reservationsanslag av 500,000 kronor; samt

II) att motionerna I: 70 och II: 103 icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservationer hade likväl avgivits:

av herrar *Johan Nilsson* i Malmö, *Kobb, Anderson* i Råstock, *Törnkvist* i Karlskrona, *Kristensson* i Göteborg, *Jönsson* i Revinge, *Eriksson* i Stockholm, *Jonsson* och *Ward*, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

I) att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande förslag och i anledning av motionen I: 120 samt med avslag å motionen II: 87, i vad den skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, måtte

a) för bugetåret 1926—1927 under sjätte huvudtiteln anvisa

1:o) — — — — —

2:o) — — — — —

3:o) — — — — —

b) avslå — — — — —

c) medgiva — — — — —

d) såsom kapitalökning för luftfartslånefonden för budgetåret 1926—1927 anvisa ett reservationsanslag av 600,000 kronor; samt

II) att — — — — —.

av herr *C. Petrus V. Nilsson*, som ansett, att det under mom. I d) av utskottets hemställan upptagna anslaget till kapitalökning för luftfartslånefonden borde bestämmas till 400,000 kronor; och

av herr *Olsson* i Kullenbergstorp, vilken beträffande de under mom. I a) 1:o) och I d) av utskottets hemställan upptagna anslagen till understöd av regelbunden luftfart och till kapitalökning för luftfartslånefonden ansett, att utskottet bort hemställa om avslag å Kungl. Maj:ts proposition i dessa delar.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr Forssell: Herr talman, mina herrar! Med anledning av den föredragna punkten har jag begärt ordet närmast för att till kommunikationsministern rikta en förfrågan i ett visst avseende och för att på samma gång fästa kammarens uppmärksamhet på några rätt så intressanta förhållanden, som synas stå i samband med det föreliggande förslaget. Kammaren finner av sjätte huvudtiteln, sidan 121, att där säges, att med anledning av vad marinförvaltningen anført beträffande aktiebolaget Aerotransports hemställan av den 1 oktober 1925 rörande de frågor, som här äro å bane, har aktiebolaget

Aerotransport inkommit med en skrift, i vilken aktiebolaget gent emot marinförvaltningen anför en hel del argument. Läser man så vidare i den kungl. propositionen, så har man ju ett visst intresse att se, vad marinförvaltningen kan hava haft att svara på dessa aktiebolagets erinringar gent emot marinförvaltningens utlåtande, vilket, i parentes sagt, var daterat den 17 oktober 1925. Då befinnes det, att i den kungl. propositionen finnes intet som helst omnämnande av, att marinförvaltningen skulle hava inkommit med något yttrande med anledning av aktiebolaget Aerotransports erinringar. Det såg ju litet egendomligt ut, och när jag skulle försöka sätta mig in i denna fråga tyckte jag detta vara ganska märkvärdigt, varför jag gick ned till kommunikationsdepartementets registratskontor och bad att få se på aktiebolaget Aerotransports erinringar, som här i korthet refereras, samtidigt som jag bad att få se, om dessa erinringar varit remitterade till marinförvaltningen, och vad marinförvaltningen hade sagt med anledning därav. Nu fick jag veta av den tjänstgörande registratorn, att han nog hört talas om en sådan skrivelse från aktiebolaget Aerotransport men att, enligt vad han trodde sig minnas, skrivelsen icke var diarieförd i kommunikationsdepartementets registratorskontor. För att saken icke skulle taga alltför lång tid uppmanade han mig att gå upp i statsutskottet och fråga efter dossiern i ärendet och se efter, om det där fanns något sådant papper. Ja, det gjorde jag: jag gick upp i statsutskottet och vad fann jag? Jo, mycket riktigt, där ligger en skrivelse från aktiebolaget Aerotransport, daterad den 29 oktober 1925 och ställd, herr talman, *till Konungen!* Det var icke någon skrivelse ställd till statsrådet Viktor Larsson eller tilläventyrs till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet. Av detta papper kunde man se, att handlingen icke varit diarieförd i registratorskontoret. Den hade nämligen icke fått den sedvanliga stämpling, som följer med en sådan diarieföring. Den var icke heller remitterad till marinförvaltningen.

Ser man då efter och jämför skrivelsen sådan den ligger i dossiern uppe i statsutskottet med det referat, som lämnas därav i statsverkspropositionen — i denna har man nämligen gjort ett referat av ifrågavarande till Konungen ställda skrivelse, som legat i hemliga gömmor inom kommunikationsdepartementet — så befinnes det, att referatet ger en mycket svag bild av vad skrivelsen innehåller. Skrivelsen utgör nämligen en i den mest aggressiva ton mot ämbetsverken hållen gensaga mot vad marinförvaltningen haft att andraga. Bolaget slutar med att anhålla, att Kungl. Maj:t måtte lämna utan avseende de av marinförvaltningen gjorda erinringarna. Detta är slutsatsen i inlagan, och i texten dessförinnan förekomma de mest kritiska och polemiska uttryck mot ämbetsverket. Det heter, att bolaget kan icke annat än uttrycka sin förvåning över att marinförvaltningen yttrat sig så som den gjort, nämligen i sitt däremot mycket riktigt diarieförda utlåtande av den 17 oktober 1925 rörande aktiebolaget Aerotransports första skrivelse av den 1 oktober samma år. I inlagan heter det, att det synes bolaget, som skulle marinförvaltningen genom att ogilla bolagets tremotoriga maskintyp antingen därmed också ha ogillat svenska marinens samtliga flygbåtar, då de ju utan undantag äro försedda med flottörer eller ock yttrat sig om en sak, i fråga om vilken man saknat tillräcklig kännedom. Man skulle på detta sätt kunna taga det ena citatet efter det andra ur skrivelsen och finna hur utomordentligt aggressiv gent emot ett ansvarigt ämbetsverk som bolaget varit. Det måste då synas egendomligt, att icke ett svenskt ämbetsverk, som yttrar sig under ansvar, får tillfälle att genom remiss besvara ett dylikt angrepp. Jag får vidare säga, att det mycket väl funnits tillfälle för herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet att bereda marinförvaltningen ett dylikt tillfälle, då som sagt den omtalade skrivelsen från aktiebolaget Aerotransport var daterad den 29 okto-

*Ang.
anslag till
befrämljande
av lufttrafik
m. m.*

(Forts.)

Ang.
anslag till
befrämjande
av lufttrafik
m. m.
(Forts.)

ber 1925. Den 13 november — alltså fjorton dagar efteråt — inkom ett annat företag, nordiska flygrederiet med en ansökan i denna sak. Då remitterades denna ansökan *tillika med aktiebolaget Aero transports första skrivelse av den 1 oktober* till verken, bland annat även till marinförvaltningen. Och marinförvaltningen säger den 28 november om de båda papper, som nu kommit på remiss, bl. a. följande: »Beträffande framställningen från aktiebolaget Aero transport har marinförvaltningen avgivit underdånigt utlåtande den 17 sistlidne oktober. Någon anledning till ändring av däri gjorda utlåtanden har därefter icke inträffat.» Och dock hade det inträffat, att aktiebolaget Aero transport den 29 oktober 1925 till Konungen inlämnat en inlaga, innefattande den mest ampra och skarpa vidräkning med marinförvaltningen.

Jag tillåter mig hemställa till kammaren, om det kan anses vara ett tillbörligt tillvägagångssätt gent emot ett ansvarigt ämbetsverk, att man på detta sätt håller det okunnigt om vad som säges i en skrivelse till Konungen, så att när en ny remiss kommer till stånd man går alldeles förbi det nya papper, som föreligger, och låter verket tro, att det hela allenast rör sig om den första ursprungliga inlagan.

Jag har velat, herr talman, begagna tillfället för att bereda statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet möjlighet att förklara sig över detta utomordentligt egendomliga tillvägagångssätt. För den utomstående betraktaren, som tager del av saken, må det väl synas i hög grad klandervärt att på detta sätt förfara. För några dagar sedan hade vi här en debatt, då det belystes en tendens hos den nuvarande regeringen att förvandla papper, som borde vara offentliga, till privata. Det anmärktes från socialdemokratiskt håll vid detta tillfälle, då ifrågavarande utskottsutlåtande förelåg, att det icke andragits tillräckligt många exempel på denna tendens hos regeringen. Här ha vi verkligen ett nytt belägg på nämnda tendens, ett belägg, som kanske är allvarligare än något annat av dem som förekommit under den offentliga debatten. Som sagt, herr talman, jag skall i detta sammanhang icke göra något yrkande beträffande den fråga, som här ligger före. Jag har endast velat, på samma gång som jag fäster offentlighetens uppmärksamhet på dessa regeeringsmetoder, bereda herr statsrådet tillfälle att här lämna en förklaring.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **Larsson**: Herr talman! Herr Forssells påstående här kommer helt naturligt ganska oförberett för mig. Det hade varit önskligt, om jag kunde fått kännedom om detta något tidigare, så att jag varit i tillfälle att göra en undersökning, hur det förhåller sig med denna sak.

Jag känner icke till att någon skrivelse, ställd till Konungen, inkommit till departementet och där icke blivit diarieförd. Jag har ingen kännedom om detta, så mycket mindre som i denna sak och andra ärenden inkommit en hel mängd skrivelser, jämväl sådana, som varit ställda till mig personligen, men som jag ansett vara av den natur, att de i alla fall bort diarieföras. Sålunda är jag icke i tillfälle att nu lämna upplysning om, hur det kan förhålla sig härvidlag. Men är det verkligen så, att det föreligger en skrivelse, som är ställd till Konungen, och denna skrivelse icke är diarieförd, så måste det bero på något förbiseende, som jag icke kan förklara anledningen till. Jag kan i varje fall icke för ögonblicket lämna någon upplysning i saken; men det kan hända, att jag något senare kan bli i tillfälle att göra detta.

Jag vill emellertid bestämt framhålla, att för min del har jag icke på något sätt sökt undanhålla vare sig den ena eller andra framställningen, och ännu mindre skulle det falla mig in att icke se till, att framställningar, ställda till Konungen, bli diarieförda och behandlade på ett fullt tillbörligt sätt. Detta om den saken.

Sedan vill jag, medan jag har ordet, säga ett par ord rörande den sak, som i övrigt här föreligger, nämligen statsutskottets utlåtande med anledning av Kungl. Maj:ts förslag beträffande lufttrafiken. Utskottets majoritet har ansett sig böra avvika från Kungl. Maj:ts proposition i vad den rör avsättning till luftfartslånefonden.

Jag anser mig i anledning därav böra säga ett par ord, ehuru jag givetvis förstår, att här icke finnes stora utsikter till att komma till något annat resultat än det, som utskottet kommit till. Jag ber emellertid att få fästa kammarens uppmärksamhet på det förhållandet, att aktiebolaget Aerotransport har i sin framställning hemställt om lån från luftfartslånefonden av 848,800 kronor till inköp av 4 tremotoriga flygplan. Dessutom har bolaget begärt att erhålla lån å 99,000 kronor till inköp av 6 reservmotorer samt 50,000 kronor till anskaffning av 2 flottörställ.

Nu hyste jag och hyser alltjämt den uppfattningen, att staten ej bör tillskjuta lånemedel i annan mån, än det kan anses vara strängt av behovet påkallat. Jag har därför gått in för denna framställning men prutat ned beloppet till 600,000 kronor. Som kammaren torde funnit, föreligger förslag härom i den kungl. propositionen. Jag har icke ansett mig kunna förorda ett lägre belopp med hänsyn till att jag anser för min del, att man bör så vitt möjligt fullfölja de linjer, som riksdagen gav sin anslutning till förra året i fråga om Sveriges deltagande i lufttrafiken. För att kunna upprätthålla dessa linjer torde det vara erforderligt att riksdagen anvisar så pass mycket lånemedel, att det blir möjligt uppehålla trafiken på ett tillfredsställande sätt och därigenom också möjligt uppehålla det goda anseende, som den svenska luftfarten tillvunnit sig icke bara inom landet utan även utomlands. Nu har emellertid statsutskottet ansett, att det går an att pruta ytterligare, och föreslagit att sätta ned anslaget med 100,000 kronor utöver vad Kungl. Maj:t kommit till.

Jag tror för min del, att det icke blott är önskvärt, utan även välbetänkt om kammaren biträder Kungl. Maj:ts förslag även i denna del och sålunda bifaller den vid utlåtandet fogade reservationen av herr Johan Nilsson i Malmö m. fl.

Jag har emellertid velat i korthet framhålla, att Kungl. Maj:t haft goda skäl för det förslag, som föreligger i propositionen.

Som tiden nu var långt framskriden och flera talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren, på hemställan av herr talmannen, att uppskjuta den vidare behandlingen av förevarande utlåtande ävensom handläggningen av övriga å föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 7 e. m., då detta sammanträde enligt utfärdat anslag komme att fortsättas.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.30 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Ang.
anslag till
befrämjande
av lufttrafik
m. m.
(Forts.)

Torsdagen den 27 maj.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

*Ang.
anslag till
befrämjande
av lufttrafik
m. m.
(Forts.)*

Herr talmannen anmälde till fortsatt handläggning statsutskottets utlåtande, nr 146, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framställda förslag angående anvisande av anslag till befrämjande av lufttrafik m. m., jämte i ämnet väckta motioner; och lämnades därvid enligt förut skedd anteckning ordet till

Herr **Anderson** i Råstock som yttrade: Herr talman! Av flera skäl kommer jag att inskränka mitt anförande till endast några minuter. Jag vill börja med att säga till herr Forssell, att beträffande marinförvaltningen och dess ståndpunkt till frågan torde det vara nog att omnämna, att statsutskottets fjärde avdelning hört en av de mest framstående på flygväsendets område inom nyssnämnda ämbetsverk. Dessutom ha vi hört åtskilliga andra sakkunniga. För att här hålla mig till herr Forssell får jag vidare nämna, att ifrågavarande representant för marinförvaltningen icke funnit anledning kritisera Kungl. Maj:ts förslag.

Jag vill lämna därhän vad herr Forssell ur konstitutionell synpunkt hade att andraga. Jag vill uttrycka den förhoppningen, att herr Forssell vid sina visiter i statsutskottet åtminstone icke försöker få tag i halvfärdiga ärenden. Det är bara en parentes, som jag i all vänskap ber att få sticka in, med adress till min vän på stockholmsbänken.

Beträffande själva sakfrågan förhåller det sig på det sättet, som statsrådet här nämnde, att riksdagen genom fjolårets beslut i princip tagit ställning till hela frågan, och statsmakterna ha på grund av detta principiella ställningstagande också gjort upp kontrakt för viss tid med ifrågavarande lufttrafikbolag. Den saken är alltså klar, och, såvitt jag förstår, gagnar det föga eller intet att försöka riva upp någon debatt av större dimensioner i detta ämne. Efter vad jag förspott, har första kammaren, där debatten i fjol var synnerligen livlig, klarat upp hela detta ärende på cirka 5 à 6 minuter. Jag hoppas för min del, att vi, fränsett vad herr Forssell kan komma att yttra, skola kunna klara detta ärende, om inte precis på samma korta tid så dock inom en jämförelsevis kort tidrymd.

Sakläget är helt enkelt det, att utskottsmajoriteten förordat samma anslag, som i fjol bestämdes för lånefonden, eller 500,000 kronor. Det stora flertalet av reservanterna ha velat förorda bifall till Kungl. Maj:ts proposition. En reservant har yrkat, att beloppet skulle nedsättas till 400,000 kronor, och slutligen har en reservant yrkat rent avslag på varje anslag för detta ändamål. Nu förhåller det sig så, och det är egentligen det, jag här velat konstatera, att de reservanter, som, med herr Johan Nilsson från Malmö i första kammaren i

spetsen, reserverat sig för ett anslag till luftfartsländefonden av 600,000 kronor, ha ansett, att man, för att ernå ett, särskilt ur säkerhetssynpunkt, gott resultat av statssubventionen, borde gå in för att bevilja ett så pass högt anslag, att man därigenom möjliggjorde användande av fullt driftsäkra maskiner. Det är vår åsikt, och jag tror, att den är riktigt.

Herr talman, jag skall för tillfället inskränka mig till att yrka bifall till den reservation, som avgivits av herr Johan Nilsson m. fl.

*Ang.
anslag till
befrämjande
av lufttrafik
m. m.
(Forts.)*

Vidare anförde:

Herr **Olsson** i Kullenbergstorp: Herr talman! I föreliggande ärende ha meningarna gått isär. Den siste ärade talaren gjorde sig till tolk för samma uppfattning, som han inom statsutskottet förfäktat, nämligen att flygbolagets verksamhet lämnat ett gott resultat. Ja, för det resultatet kunna herrarna finna en redogörelse på sid. 7 i utskottets utlåtande. Där får man reda på att staten subventionerat varje resande på linjen Malmö—Amsterdam med 152 kronor och, om man tar medeltalet på bästa delsträckan, med 137 kronor, på linjen Amsterdam—Malmö med 202 kronor, på linjen Stockholm—Hälsingfors med 319 kronor och på linjen Hälsingfors—Stockholm med 252 kronor. Under sådana förhållanden undrar jag, hur resultatet skulle varit, för att detsamma i den siste ärade talarens ögon skulle tett sig dåligt! Jag tycker verkligen, att det ser ut, som om de personer, som resa med flygplan, bara ge litet drickspengar, för att staten befordrar dem. Det är på det hela taget staten, som betalar deras befordran. Så ter det sig åtminstone för mina ögon; det kan jag icke komma ifrån. Man har sagt, och särskilt underströk man den synpunkten i fjol, att vi måste ingripa för att understödja denna trafik, emedan det skulle vara ytterst betänkligt, om andra länder komme före oss. Det skulle vara ganska egendomligt, om någon annan nation ville våga pengar på ett, åtminstone från affärs-synpunkt sett, så dåligt företag som detta. Det tror jag icke man behöver vara rädd för att någon tager ifrån en. Jag anser, att resonemanget om att man på detta område får lov att så att säga »följa med sin tid» fått en betänkelig knuff genom det öde, som förslaget om en luftlinje Oslo—Malmö hittills rönt. Herrar motionärer från Göteborg ha särskilt ivrat för att vi nu skulle taga linjen Göteborg—Malmö. Den ursprungliga planen var ju emellertid, att det skulle upprättas en linje Oslo—Göteborg—Malmö, men det ser ut, som om göteborgarna icke riktigt kunnat väcka norrmännens æresfølelse, ty norrmännen ha visst icke velat offra några pengar på detta företag. Och det är nog därför, som det är så alldeles särskilt behövt, att staten nu satsar pengar. Jag förstår mycket väl, att det för närvarande icke finns något hopp för att min mening skall göra sig gällande, ty det är ju alltid så att, när folk »får flugan» på en sak, så anses man, liksom i Andersens saga om kejsarens nya kläder, icke duga för sitt ämbete eller rent av vara olämplig för allting, om man icke gör sig till talesman för den riktning, som härskar för dagen. Det synes mig, som om både utskottet och huvudreservanterna hade känt en viss tvekan, ty såväl utskottet som nämnda reservanter ha uttalat, att det vore önskvärt, om även posten kunde begagna detta samfärdsmedel. Sannolikt har man därvid underförstått, att, om postverket offrar de där miljonerna, så märks det inte så mycket. Det måste vara vederbörandes hemliga mening, ty jag förstår icke vad det skulle vara för fördel för posten att begagna detta trafikmedel, som ju icke fungerar annat än när det är vackert väder. Jag har mig bekant, att åtminstone en linje i Tyskland nödgats upphöra med lufttrafik av den orsaken, att det icke gick att hålla tidtabellen, så att posten kunde komma fram i tid till sina respektive tåg. Därmed må emellertid vara hur som helst. Jag hör i alla händelser till dem, som anse, att vi icke böra gå fram på den väg, utskottet för-

Ang.
anslag till
befrämjande
av lufttrafik
m. m.
(Forts.)

ordat. Staten skulle, om utvecklingen fortsatte i den riktning, den hittills gått, få offra många miljoner på flygväsendet till föga, för att inte säga till ingen fördel för vårt land. Jag anser, att staten på detta liksom på andra områden bör gå till väga så, att staten tillgodoser sådana behov, som kunna anses vara av mera allmän natur. Staten må gärna lägga ner pengar på anläggande av flygfält och bevilja medel för handläggning av vissa lufttrafiken rörande ärenden, för förbättring av flygplatser, för anordnande av luftfyrar etc. det sätter jag mig icke emot, ty dessa ändamål äro jämförliga med andra ändamål, som staten förut ansett sig böra främja. Däremot motsätter jag mig, att riksdagen beviljar ett så stort anslag, som det här är fråga om, för att folk skall kunna göra nöjesresor per aeroplan. Dylika resor fylla intet ändamål, som staten bör främja, och även om man beviljar medel därtill i form av statslån, blir det väl i realiteten ungefär samma sak som om man beviljade anslag utan återbetalningsskyldighet. Åtminstone kan jag icke se annat, än att säkerheten för dessa statslån är ganska ringa.

Då jag icke på minsta sätt ändrat mening från i fjol, får jag yrka, att varken det under punkt I) a) 1:o) av utskottet föreslagna reservationsanslaget å 500,000 kronor eller det under punkt I) d) föreslagna reservationsanslaget på samma belopp till luftfartslänefonden måtte beviljas. I övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr Forssell: Herr talman, mina damer och herrar! Chefen för kommunikationsdepartementet har i ett anförande förebrått mig, att jag icke i förväg riktat hans uppmärksamhet på det förhållande, som jag påtalade i mitt inlägg i debatten. Om det hade förhållit sig så, att jag gått direkt till statsutskottet och där sökt att taga reda på detta papper och sedan utan vidare kommit med mitt inlägg i debatten, så kunde det möjligen ha funnits något fog för statsrådets invändning gent emot detta mitt inlägg, men nu är sakförhållandet det, att jag vänt mig till den avdelning av hans eget departement, dit man *skall* vända sig för att få kännedom om till departementet inlämnade papper. Genom de démarcher, jag gjort i departementet, har jag uppfyllt allan rättfärdighet. Jag måste påminna statsrådet, att statsrådet enligt vedertagen politisk grundsats med sin ansvarighet täcker vad som förekommit inom hans departement, och när en handling på det viset vid en diskussion med departementets registrator påvisats icke vara diarieförd, får man inom departementet skylla sig själv, om man icke tar reda på handlingen och undersöker, varför handlingen icke har diarieförts.

Vidare vill jag påpeka, att jag ingalunda riktar mig bara mot den bristande diarieföringen. Det är visserligen i och för sig en viktig och graverande omständighet, ty därigenom har ett papper, som inlämnats till Konungen i departementet, undanhållits offentligt diskussion. Men härtill kommer, som jag i mitt tidigare anförande påpekat, att handlingen i fråga icke vederbörligen remitterats till det verk, marinförvaltningen, som blivit i handlingen i hög grad attackerat. Nu kanske man vill göra gällande, att papperet ingalunda var av den vikt, att man behövde remittera detsamma till marinförvaltningen, men häremot kan jag invända: varför använde man då detta papper som argument i statsverkspropositionen? Då man ansett sig i statsverkspropositionen böra intaga ett sammanträngt referat av papperets innehåll, måste papperet sannerligen anses ha varit så pass viktigt, att man haft anledning inhämta marinförvaltningens yttrande. Jag vidhåller mitt påstående, att å detta papper, aktiebolaget Aero transports skrivelse av den 29 oktober, finnes ingen som helst anteckning, vare sig om diarieföring eller om remiss till marinförvaltningen. Den anmärkning, jag tillätit mig rikta emot herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet, torde alltså stå fast.

Chefen för kommunikationsdepartementet herr statsrådet **Larsson**: Herr talman! Ja, jag vill först säga, att jag för min del icke alls räknat på någon hänsyn från herr Forssells sida, men jag har velat uttrycka min förvåning över att han tillåtit sig utan vidare kasta fram en sådan anmärkning, då han borde veta, att en departementschef icke gärna på rak arm kan klara ut, hur det förhåller sig med en av de hundratals skrivelser, som inkommit till departementet. Jag vill emellertid nu med anledning av herr Forssells anförande på förmiddagen och även med anledning av hans nu hållna anförande förklara, att jag för min del vet, att jag är ansvarig för departementet. Jag ämnar också taga det ansvar, som påvilar mig i detta avseende. Men när en dylik anmärkning kommer inför kammaren, så anser jag mig vara skyldig att upplysa om hur det förhåller sig. Det kan nämligen, om man också försöker att hålla kontrollen aldrig så stark, inträffa ett förbiseende även i ett departement, och så har här varit fallet. Skrivelsen i fråga inkom, som herr Forssell nämnde, till departementet den 29 oktober. Den inlämnades icke till registratören utan till föreståndaren för luftfartsmyndigheten. Denne sistnämnde glömde helt enkelt av att skicka in skrivelsen till registratören för att få den diarieförd.

Jag kommer nu in på herr Forssells andra anmärkning, som gick ut på att skrivelsen icke blivit i vederbörlig ordning remitterad. Jag erinrar i detta sammanhang kammaren om att marinförvaltningen efter remiss yttrat sig över en tidigare skrivelse från aktiebolaget Aerotransport. Nu ifrågavarande skrivelse ifrån bolaget innehöll ett bemötande av vad marinförvaltningen hade anfört. Jag erkänner, som nämnt, gärna, att det är ett fel, att skrivelsen icke blivit diarieförd, men det beror, som sagt, på ett oavsiktligt förbiseende från luftfartsmyndighetens sida. För min del har jag icke haft någon anledning att direkt kontrollera, huruvida denna skrivelse, som är ställd till Konungen, diarieförts eller icke. Jag har naturligtvis tagit för givet, att den såväl som andra dylika diarieförts. Emellertid ringde luftfartsmyndigheten på till chefen för marinens flygväsende, kommandörkapten Lübeck, och meddelade, att en skrivelse inkommit från aktiebolaget Aerotransport med bemötande av vad marinförvaltningen tidigare gent emot bolagets föregående framställning anfört rörande den bristande sjövärdigheten hos tremotoriga Junkerplan etc. samt anhöll att få sända upp skrivelsen till honom, för att vederbörande skulle få taga del av den och bilda sig en åsikt om, huruvida det vore önskvärt, att inkomma med ett bemötande av vad i skrivelsen yttrats. Skrivelsen sändes så upp till chefen för marinens flygväsende, vilken behöll densamma under en veckas tid. Därefter meddelade kommandörkapten Lübeck, att det icke fanns någon anledning, varken för honom eller för marinförvaltningen, att avge något yttrande med anledning av denna skrivelse, då marinförvaltningen tidigare sagt vad den velat säga i saken. Ja, mina herrar, härmed tror jag mig ha förklarat och bemött både den ena och den andra av herr Forssells anmärkningar.

När marinförvaltningen, eller rättare sagt chefen för marinens flygväsen, avgivit nyss nämnda förklaring, fanns det då, frågar jag, anledning att ställa till med en officiell remiss? Det gör man icke i onödan, herr Forssell! Om och när herr Forssell blir departementschef, tror jag herr Forssell skall få den uppfattningen, att man icke i onödan bör ställa till med officiella remisser. Här i detta fall hade marinförvaltningen och chefen för marinens flygväsende lämnats tillfälle att komma in med ett bemötande av denna skrivelse, men ansett anledning icke föreligga till ett dylikt bemötande. Sålunda förfaller, såvitt jag kan förstå, den delen av anmärkningarna.

Beträffande registreringen har jag redan erkänt, att det är ett fel, att skrivelsen icke diarieförts. Jag har emellertid nu också förklarat anledningen till att så ej skett och att någon avsikt att hemlighålla densamma icke förelegat.

Ang.
anslag till
befrämjande
av lufttrafik
m. m.
(Forts.)

Herr **Anderson** i Linköping: Herr talman! Debatten har nu kommit en smula på sidan av den egentliga sakfrågan, om vilken jag skall be att få säga några ord i allra största korthet.

Som saken nu ligger till, gäller det endast att avgöra, om det skall bli en avsättning till luftfartslånefonden av 600,000 kronor eller 500,000 kronor. Då staten genom avtal är bunden att utbetala viss subvention till bolaget, är det ganska meningslöst att nu yrka indragning av det direkta understödet. Det enda, som här kan komma i fråga, är således att bestämma ett större eller mindre belopp till luftfartslånefonden. Herr statsrådet anförde på förmiddagen de skäl, som för honom varit bestämmande, när han kommit med förslaget om 600,000 kronors avsättning. Han anförde härvid dels att detta var en väsentlig nedprutning på den av bolaget begärda lånesumman, dels ock att det gällde att fullfölja de linjer, på vilka Sverige i fjol inträdde, och att man för att upprätthålla en sådan standard för lufttrafiken, som vore önskvärd med hänsyn till det goda anseende som Sverige inhöstat, vore nödsakad att tillskjuta fonden ett så pass stort belopp som det här föreslagna.

Jag kan inte finna, att detta skäl är avgörande för det belopp av 600,000 kronor, som herr statsrådet har begärt, och att det mindre belopp, som statsutskottet har förslagit, skulle på något sätt omöjliggöra fullföljandet av de linjer, som Kungl. Maj:t och riksdagen förra året uppdrogo. Det är nog så, som herr Olsson i Kullenbergstorp påpekade, att man nog ganska allmänt fått en känsla av att den understödspolitik på detta område, som vi gått in för, varit något för rundhänt. Det är särskilt angeläget att se till att avsättningen till luftfartslånefonden icke blir större, än vad som är absolut nödvändigt; det bjuder sparsamheten, det bjuder också den erfarenhet, som man inhöstat på andra områden av dessa lånefonder.

Nu är det så, att aktiebolaget Aerotransport, som begärt lån ur luftfartslånefonden, för några månader sedan utfärdat inbjudan till nyteckning av aktier för 500,000 kronor i bolaget. I sitt prospekt har bolaget angivit som ändamål med emissionen att skaffa medel till att hålla bolaget med flygmateriel på fullt konkurrenskraftig ståndpunkt. Bolaget har alltså gått in för att anlita det enskilda kapitalet för sin materialanskaffning. Det tycker jag är en sund och riktig politik, som man bör uppmuntra. Men den politiken uppmuntras icke, ifall staten avsätter så stora belopp till luftfartslånefonden, att bolaget med hjälp av statsmedel kan fylla sitt materialbehov — det kan ju bolaget visserligen icke fullt göra, även om regeringens förslag går igenom, men det kan naturligtvis då göra det i större utsträckning, än om statsutskottets förslag bifalles. Denna aktieemission har enligt vad som blivit meddelat i pressen rönt ett gynnsamt mottagande. Bolaget har således nu fått enskilt kapital, som det enligt sitt eget prospekt funnit vara nödvändigt för att hålla flygmaterialet på en fullt konkurrenskraftig ståndpunkt. Jag menar, att då det visat sig, att bolaget kan vinna enskilt kapital för sin verksamhet, så ligger häri ett starkt skäl för att begränsa avsättningen av statsmedel så mycket som möjligt.

Jag har i min motion föreslagit en nedsättning till 400,000 kronor, men då jag tror, att majoriteten i denna kammare, liksom den i första kammaren, är böjd för att gå in på ett belopp av 500,000 kronor, så ber jag att få yrka bifall till statsutskottets förslag på denna punkt.

Jag ber till slut att få tillägga, att jag instämmer med herr Olsson i Kullenbergstorp i hans uttalande förhoppning, att större varsamhet måtte iakttagas på detta område i fortsättningen. Det gäller här ett nytt och oprövat område, som staten givit sig in på, och man gör snart den erfarenheten att det slukar betydligt större summor än man i början tänkt. Det är absolut nödvändigt, att strängaste sparsamhet här iakttages, och jag ber att få uttala den förhoppningen, att Kungl. Maj:t till kommande år måtte med större försiktighet gran-

ska de krav på subvention och avsättning till luftfartslänefonden, som kunna framkomma från bolaget.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr **Bengtsson** i Norup: Herr talman! De medel, som staten hittills ställt till förfogande för lufttrafikens utveckling, ha ju varit tillmätta så, att man får anse, att de tjänat sitt ändamål. Jag tror också, att när det gäller själva anslaget för understödande av en regelbunden luftfart, har detta anslag så vitt jag kan förstå varit försvarbart. I fråga om avsättningarna till länefonden kunna ju olika meningar göra sig gällande. Såsom redan erinrats föreligga också härvidlag olika förslag. Vi som stå för utskottets förslag hava försökt gå en medelväg. Vi ha ansett, att lika anslag med det, som förra året beviljades, bör vara tillräckligt även för nästkommande år.

Men det är en synpunkt, som jag vill framhålla och på vilken jag lägger en mycket stor vikt och som för mig varit så gott som avgörande, då jag varit med om dessa 500,000 kronor. Det är nämligen så, som utskottet säger på sid. 7, att det »i direkt anslutning till aktiebolaget Aerotransport på sista tiden igångsatts ett större enskilt flygindustrieföretag, benämnt aktiebolaget Flygindustri, vilket för närvarande sysselsätter c:a 450 arbetare. Vid fabriksanläggningen i Limhamn bygges flygplan av olika modeller såväl för civil flygning som för krigsbruk. Tillverkningen är till övervägande del baserad på export till främmande länder. Nyttan för landet av att äga tillgång till en dylik inhemsk flygindustri ligger i öppen dag. Icke minst gäller detta ur försvarets synpunkt.» Det är dessa få rader som dock säga så mycket. I ett land som vårt, där vi ha arbetslöshet, spelar det ej så liten roll, om vi skaffa arbete åt 450 arbetare. Och denna industri vid Limhamn är ju baserad, som utskottet säger, huvudsakligen på export. Och här skulle det kanske inom parentes kunna sägas, att herr Forssell måhända också kunnat i sin framställda anmärkning ha lagt in ett beklagande av att icke det svenska behovet i fråga om flygmaterial kan tillgodose av en svensk fabrik, utan att staten måste köpa sådant material från utlandet; det passade icke att köpa svenskt material, man fann det utländska utmärkt; i varje fall borde vederbörande få en liten vink om att man från svensk sida bör uppmuntra svensk industri.

Nu går herr Olsson i Kullenbergstorp på rent avslag både när det gäller 500,000 kronor, som vi äro bundna vid genom kontrakt — jag förstår ej, att han vill rekommendera att bryta kontrakt. — Men även när det gäller de av Kungl. Maj:t begärda 600,000 kronorna till luftfartslänefonden, vilket belopp utskottet nedsatt till 500,000 kronor, borde herr Olsson kunna förstå betydelsen av att uppmuntra svensk företagsamhet. Bortsett från herr Olssons negativa ståndpunkt vill jag med avseende å de belopp, som äro föreslagna att tjäna detta ändamål, erinra om den stora uppgift som denna industri har. Dessutom är det enligt min mening värt, att man besinnar, att vi i vårt land ofta försumma tillfällen att hålla oss framme. Så t. ex. när biltillverkningen kom fram i andra länder, speciellt Amerika, så kunde Sverige lika väl ha tagit emot denna industri som Danmark gjorde, och just i dagarna har ett stort industrieföretag gått ifrån oss, jag menar kylskåpstillverkningen, som var planerat att förläggas till Landskrona. Men det är så, att man här har sådana anspråk och krav i fråga om ersättning för tomter och ledningar samt avlöningar, att man låter det ena tillfället efter det andra hellre gå till ett grannland — jag kunde räkna upp flera sådana tillfällen, som svenskarna låtit gå sig förbi.

Här är nu en man, som har vågat mycket, och därtill en person, som vi borde skänka vår tacksamhet och högaktning för att han satt i gång ett företag och en ny industri, som har stora möjligheter till framtida utveckling. När herr Olsson i Kullenbergstorp talade om vad varje biljett på de olika flygrouterna

Ang.
anslag till
befrämjande
av lufttrafik
m. m.
(Forts.)

Ang.
anslag till
befrämjande
av lufttrafik
m. m.
(Forts.)

kostade staten i subvention, så är det nog riktigt, att det icke är bra, att man skall betala ut sådana pengar. Men om vi räkna ut, vad varje järnvägsbiljett på de norrländska sträckorna kostar staten i subvention, så tror jag, att vi skola komma upp till avsevärda summor. När vi vidare lånat ut pengar till Ostasiatiska kompaniet, för den linje som detta trafikerar, och likaledes lånat ut pengar till Sverige—Amerikalinjen — visserligen kanske med litet större garanti för lånen än i nu förevarande fall — så böra vi väl icke ställa oss avisande här. Jag vill också erinra om att denna summa icke är så avskräckande stor, det är en halv miljon det gäller, och vi få sådana garantier att risken i varje fall icke blir alltför betydande. För mig är huvudsaken, att vi här uppmuntra en svensk industri och en företagsam man, som icke själv har tillräckligt kapital och ej heller kan få enskilda personer att bisträcka i sådan utsträckning att det förslår, till dess företaget tagit mera stadiga former. Men om staten ställer sig uppmuntrande, kommer denna på så sätt även att stimulera den enskilda företagsamheten att offra pengar, så att i framtiden denna industri kan bli god och livskraftig.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr **Kristensson** i Göteborg: Herr talman! Herr Olsson i Kullenbergstorp hade ett yttrande, som jag tror ej alldeles stämmer med verkligheten. Han ville sätta i fråga, om det vore möjligt att antaga, att andra nationer skulle vilja träda till och erövra trafik på Sverige. Jag vill med anledning av detta yttrande bara nämna det för honom, att det redan för närvarande är två främmande nationer, som flyga på Sverige: Tyskland flyger på Stockholm, som herr Olsson kanske sett av tidningarna, och Holland har en linje Amsterdam—Malmö.

Herr Olsson nämnde vidare, att vi voro så gott som ensamma om att offra så stora belopp på flygväsendet. Jag tror, att han även därvidlag torde ha fel. För att nu nämna bara några få exempel av alla Europas nationer, vilka nästan samtliga gått in för flyget, så offerar Frankrike årligen 63 miljoner francs på det civila flygväsendet; Italien har många linjer i det egna landet och dessutom långlinjer, såväl till Spanien som Balkan; det lilla Danmark offerade förra året i subvention 350,000 kronor, och jag ber i detta sammanhang herrarna erinra sig den lilla dikt som stod i Dagens Nyheter för ett par dagar sedan och där det talades om att det danska bolaget knappast ens kunde gå upp med en flygmaskin. Vi ha nu här i vårt land fått till stånd en reguljär lufttrafiklinje, som vunnit förtroende överallt i hemlandet och även i utlandet. Där det funnits tillfälle till parallella linjer, har man stått i kö för att få resa med de svenska maskinerna. Detta har väl i alla fall gagnat det svenska namnet och hedrat svensk företagsamhet.

Det har sagts vidare här, att det vore önskvärt att vi kunde komma dithän fortast möjligt, att vi kunde slippa subvention. Ja, den dagen tror jag nog vi komma till. Men det återstår åtskilligt beträffande den tekniska utvecklingen. Man måste komma dithän, att man kan flyga även i mörker och dimma. Men för övrigt stå vi ganska nära detta mål, ifall luftfarten kommer att tagas i anspråk för internationell postbefordran. Det har lämnats i statsutskottet den upplysningen, att det behöves endast ett luftfartsporto av fem öre per brev för att alla statens omkostnader för den civila flygfarten därmed skola vara betalade, och detta är, som herrarna förstå, ett mål som icke ligger så förfärligt långt borta i framtiden.

Nu skall jag, herr talman, gå in på vad som skiljer de olika yrkanden, som blivit framställda. Jag tror härvidlag icke, att kammaren på allvar vill göra till sitt det yrkande, som framställts av herr Olsson i Kullenbergstorp. Då gäller det sålunda endast att avgöra, huruvida anslaget till luftfartslånefon-

den skall utgå med 600.000 eller 500.000 kronor. Vad har nu statsutskottet anfört i sin motivering för sitt förslag att sänka anslaget till 500.000 kronor? Det har icke anfört någon som helst motivering för detta, den är huggen i luften fullkomligt denna siffra på 100.000 kronor, som sänkningen utgör. Vad bygger Kungl. Maj:t sitt förslag på? Jag vill erinra om att i detta fall har Kungl. Maj:t på förhand verkställt den prutning som här bör ifrågakomma, därest vi skola kunna hålla luftfartsväsendet på den nivå som vi gingo in för i fjol och som under det första året ledde till ett lyckligt resultat. Kungl. Maj:t har prutat över 200.000 kronor på den av Aerotransport begärda summan; Kungl. Maj:t har skurit bort så mycket, så att överste Amundson, som är sakkunnig härvidlag, förklarar, att det icke finnes mera att skära bort, därest vi önska vidmakthålla utvecklingen efter de en gång valda linjerna. Men här har man i alla fall, trots det att Kungl. Maj:t varit sparsam, prutat ytterligare 100.000 kronor. Vad betyder detta i verkligheten? Jo, det betyder, att vi på linjen Hälsingfors—Stockholm på den svenska sidan icke kunna insätta tremotoriga flygmaskiner, utan vi få till sommaren flyga med enmotoriga maskiner, vilket medför en viss risk för passagerarna, då det gäller att flyga flera timmar över öppet vatten. Enligt vad jag har mig bekant, har finska staten redan träffat avtal att bygga tremotoriga flygplan. Sverige komme alltså i detta fall, om riksdagen följer statsutskottet, i sämre läge än Finland, trots det att vi ha betydligt bättre ekonomi än Finland.

Sedan ber jag att till herr Anderson i Linköping få säga, att jag liksom han är vän av sparsamhet. Men jag tror icke man kan säga att Sverige i detta fall har gått in på någon slöseripolitik i fråga om detta nya kommunikationsmedel, som det här gäller att arbeta fram. Vad innebär det förslag, som reservanterna ha ställt om ett anslag på 600.000 kronor? Låt oss jämföra det med andra ting, i vilka vi fattat beslut om anslag här i riksdagen. Jag skall till exempel be att få göra en jämförelse med en viss järnväg, beträffande vilken det varit delade meningar om dess nytta — nöjet kan ju naturligtvis sägas vara för handen för den landsändas vidkommande, där järnvägen har kommit till. Det framgår av denna jämförelse, att vi kunna hålla på och öka luftfartslånefonden med 600.000 kronor om året i 60 år, innan vi komma upp till det låneunderstöd, som staten lämnat enbart till ostkustbanan. I 60 års tid kunna vi till luftfartslånefonden ge så stora årliga anslag som Kungl. Maj:t och reservanterna yrka för att siffrorna skola motsvara varandra — jag gör nu inga andra jämförelser än blott i fråga om beloppets storlek. Jag är övertygad om att ostkustbanan kommer att fylla en betydelsefull uppgift för våra näringars utveckling, men jag är lika övertygad om att luftfarten som det snabbaste kommunikationsmedlet i framtiden också kommer att fylla en mycket stor uppgift.

Och vidare så lämnas det säkerhet för dessa pengar. Jag vill inte säga, att det är absolut förstklassig banksäkerhet, men jag vågar påstå, att denna säkerhet är fullt jämförligt med de säkerheter, som lämnats av ett mycket stort antal, för att inte säga flertalet, av de järnvägar och andra kommunikationsmedel, till vilka riksdagen har lånat pengar. För det första är det möjligt att utan vidare sälja flygplanen och sålunda få igen ett visst belopp för dem. Där emot är det ibland ganska svårt att sälja en järnväg, eftersom den ligger där den ligger med skyldighet att trafikera densamma, och det har inträffat fall, då trafikinkomsterna inte ens räckt till utgifterna för driften.

Vidare amorteras dessa lån på relativt kort tid. Under förra året amorterades 61.000 kronor på det lån till de två tremotoriga flygplan, som anskaffades på grund av riksdagens anslag i fjol.

Jag skall inte nu förlänga debatten i riksdagens sista timme, herr talman, men jag skulle vilja rikta en vädjan till kammaren, om den ändå inte i detta fall skulle kunna följa Kungl. Maj:t och bevilja de 600.000 kronorna. Jag

*Ang.
anslag till
beframjande
av lufttrafik
m. m.
(Forts.)*

Ang.
anslag till
befrämjande
av lufttrafik
m. m.
(Forts.)

tycker för min del, att det är litet snöpligt, att, när vi skola ha samtrafik med våra grannar på andra sidan Bottenhavet, finnarna, de skola komma med bättre flygplan än vi, och att de alltså skola taga passagerarna, under det att våra plan få flyga med mindre last än de skulle behöva, om vi fingo dessa tremotoriga flygplan, som det enligt den kungl. propositionen är avsett, att vi till sommaren skulle sätta in på denna linje. Och vid det förhållandet ber jag att få yrka bifall till den av herr Johan Nilsson med flera avgivna reservationen.

Herr Forssell: Herr talman! Herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet erkände beredvilligt den förseelse mot gällande ordning, som blivit begången i och med att ifrågavarande skrivelse inte hade blivit diarieförd. Jag konstaterar detta med tillfredsställelse. Men jag fäste mig något vid den förklaring, som herr statsrådet lämnade till detta förhållande. Det sades bero därpå, att denna till Konungen ställda skrivelse aldrig hade kommit till registratörskontoret, utan kommit till luftfartsmyndigheten inom kansliet. Detta yttrande ställer i blytljus de farhågor, som man länge har hyst för en sammanblandning i kansliet av sådana funktioner, som rätteligen höra hemma i ett centralt verk och i Kungl. Maj:ts kansli. Här se vi de vådor, som kunna följa av den tendens, som man såg särskilt framförd i den stora departementalkommitténs förslag, och som ävenledes har i vissa praktiska åtgärder kommit till uttryck i införandet i kansliet av vissa myndigheter, som rätteligen inte borde höra dit. Jag tänker nu på luftfartsmyndigheten, jag tänker på fattigvårdsinspektionen och på egnahemsinspektionen. De höra inte hemma i kansliet, och denna sammanblandning av de centrala verkens uppgifter och kansliets uppgifter leder ut till sådana risker, som vi här ha sett exempel på.

Vad vidare beträffar herr statsrådets yttrande angående den uteblivna remissen, så gjorde han gällande, att denna hade ersatts av ett telefon- och underhandsförfarande. Där ha vi återigen ett exempel på den praxis, som har börjat innästla sig i den centrala förvaltningen, att det skriftliga förfarandet har börjat ersättas med sådana formellt okontrollerbara kommunikationsmetoder, som ha åstadkommit den affär, som nu i kammaren är å bane. Det är själfvallet, att muntlig kommunikation måste äga rum, men den måste vara baserad på officiell skriftlig kommunikation. Jag kan inte godtaga, att muntlig kommunikation utesluter den skriftliga offentliga remissen. Jag vill, när man här framför en förklaring varför detta papper från Aerobolaget inte blivit remitterat, erinra om, att när Nordiska flygrederiet i början av november kom in med sin ansökan, så skickade man både denna flygrederiets ansökan och Aerobolagets första skrivelse — av den 1 oktober — tillsammans över till marinförvaltningen, men man aktade sig noga för att skicka den senare skrivelsen av den 29 oktober, vilken så mycket naturligare hade bort översändas, då den första skrivelsen redan förut hade varit hos marinförvaltningen.

Herr talman, jag tror, att detta första erkännande från herr statsrådets sida beträffande diarieföringen — den omständighet i målet som herr statsrådet kanske minst rår för — det hade rätteligen bort åtföljas av ett öppet erkännande av ett misstag, begånget i en remissfråga, där herr statsrådet kunde haft tillfälle att bättre personligen kontrollera förfaringssättet. Och jag vill till slut uttala, att när man kommer in i dessa frågor beträffande flygväsendet får man någon gång ett intryck av att man står inför ett florilegium av tämligen invecklade frågor, där man inte alltid kan skönja riktigt klart vad det är för reella maktfaktorer, som stå bakom den formella behandlingen av ärendet.

Chefen för kommunikationsdepartementet herr statsrådet **Larsson:** Herr talman! Blott ett par ord med anledning av herr Forssells sista anförande. När han förklarar, att här förelågo betänkliga tendenser, så är detta nog tendenser,

som alltid ha fortlevat. Det kan med skäl sättas i fråga, huruvida det kan vara så lämpligt att till en rättssökande, som vill lämna in en skrivelse till den byrå, vilken han vet behandlar sådana ärenden, helt enkelt säga, att man inte tar emot skrivelsen, utan att den bör lämnas till registratören. Det bör måhända, om det hela skall vara fullt formellt riktigt, ske på det sättet, men i regel ombesörjer vederbörande, som tar emot skrivelsen, att den också blir i vanlig ordning diarieförd. Det är naturligtvis riktigt, och det sker alltid, men, som jag sade förra gången, kan det ju någon gång hända ett misstag eller ett förbiseende.

När sedan herr Forssell ännu en gång klandrar, att denna skrivelse inte har fått en officiell remiss till marinförvaltningen, kan jag för min del inte erkänna, att ett sådant förfaringsätt skall vara det enda riktiga inom förvaltningen och inom departementen. Ty hur skulle det taga sig ut om en departementschef skulle i det oändliga börja att officiellt remittera påminnelsekrivelser? Det är att observera, herr Forssell, att den här ifrågakarande skrivelsen var en påminnelsekrift, och dem plägar man i regel inte officiellt remittera. I detta fall undrade man dock, om inte myndigheterna skulle vilja göra några invändningar med anledning av påminnelsen, och därför begagnade man det mera bekväma förfarandet att ringa på till vederbörande och tala om, att skrivelsen inkommit och att man ämnade skicka upp densamma för att bereda dem tillfälle att se igenom den och, om de hade någonting att anmärka, göra detta. Om vederbörande önskat en remiss, hade denna önskan givetvis uppfyllts.

Jag vill änyo framhålla gentemot talet om »en tendens» att försöka hemlighålla vissa saker, att något hemlighållande i detta fall aldrig avsetts och icke heller skett, då ju skrivelsen skickats upp till chefen för marinens flygväsende och har därefter legat med i akten hela tiden, vilket framgår därav att den också kom till statsutskottet.

Herr Rydén: Herr talman! Jag begärde ordet närmast med anledning av den dechargede-batt nummer 2, som tydligen herr Forssell har för avsikt att här etablera — jag skulle med anledning härav vilja säga några ord i all korthet och enkelhet.

Herr Forssell har försökt att sammanställa det missöde, som har inträffat i kommunikationsdepartementet, i det att en underordnad tjänsteman därstädes försummat att diarieföra en handling, vilken handling dock inte blivit undanstucken utan kommit med i den stora akten, han har försökt att sammanställa detta, säger jag, med den efter min uppfattning ogrundade beskyllning, som konstitutionsutskottet i dechargebetänkandet riktat mot den nuvarande regeringen i fråga om benägenhet att undertrycka handlingar och ersätta dessa med muntliga meddelanden.

Det fanns en tid i vår riksdags historia, då man hade respekt för konstitutionsutskottet. Det är nu ganska länge sedan! Det är dock inte längre tillbaka i tiden än att jag har varit med om att man betraktade ett dechargebetänkande — man höll sig på den tiden bara med ett under varje riksdag men nu tycks herr Forssell inleda ett slags muntligt nummer 2 — såsom ett utslag av ett objektivt bedömande av rikets högsta domstol i konstitutionella frågor. Då fäste man stort avseende vid dechargebetänkandets innehåll, och det hände ibland, att när konstitutionsutskottet hade fällt ett domslut gentemot ett statsråd, detta hade vittgående konsekvenser. Men sedan partihätskheten och illviljan kommit att få den utbredning vid den konstitutionella granskningen och behandlingen, som den fått i senare tider — jag riktar inte detta mot något enskilt parti — så tror jag, att man i riksdagen ställer sig ganska kall, för att inte säga föraktfull, gentemot åtskilligt av vad herrarna från konstitutionsutskottet ha att i detta avseende förmåla. Ty det är klart, att där man spårar den rena partihätskheten och illviljan, där tillmåter man inte ett domslut någon

Ang.
anslag till
beframjande
av lufttrafik
m. m.
(Forts.)

Ang.
anslag till
befrämjande
av lufttrafik
m. m.
(Forts.)

som helst reell innebörd. Mer imponerar inte heller herr Forssell, som är en exponent i eminent grad för denna sista riktning av konstitutionsutskottets granskningsförfarande, när han här utnyttjar ett sådant förhållande, som att en underordnad tjänsteman i kommunikationsdepartementet har begått ett förbiseende — efter min uppfattning en tjänsteförseelse — men det i alla fall är uppenbart inte minst av det faktum att herr Forssell har kunnat spana upp papperet i statsutskottet, att det inte har varit meningen att fördölja någonting. När man hör herr Forssell göra en storpolitisk attack emot en regeringsledamot på grund av ett sådant förbiseende från en underordnad tjänstemans sida, tycker jag verkligen, att skammen går på torra land, och att man bör visa en sådan herse hem, innan han infört sådana fasoner vid behandling av en bland regeringens ledamöter, som jag tror, att denna kammare inte vill vara med om att godkänna.

Vidare har herr Forssell försökt breda ut sig, och jag ber kammaren uppmärksamma detta, över den omständigheten, att kommunikationsministern inte har remitterat en påminnelse i ett ärende. Jag har handlagt mer än tiotusen ärenden såsom medlem av en regering, men jag har aldrig förr hört talas om, att när man har haft huvudhandlingen i ett ärende utremitterad till en myndighet, och den har avgivit sitt yttrande, så skall man, sedan vederbörande inkommit med påminnelser över detta yttrande, ha skyldighet att remittera påminnelserna för ett förnyat yttrande. Det är någonting så vanvettigt, herr Forssell, i kravet att åter remittera påminnelser, att det ju skulle medföra, att hela vår statsförvaltning bleve en enda stor, evigt roterande papperskvarn, ty påminnelser av personer eller korporationer, efter det att en myndighet har avgivit sitt yttrande över huvudfrågan, kunna aldrig förhindras.

Jag vågar säga, herr talman, att detta angrepp från herr Forssells sida är fullkomligt obefogat. Atingen är det från hans sida grundat på ren okunnighet beträffande det sätt, på vilket man inom förvaltningen förfar på detta område, eller också på motiv, om vars renhet och aktningvärdhet jag inte skall tillåta mig att fälla något yttrande.

Ytterligare skall jag beträffande den föreliggande frågan om anslaget till luftfarten i all korthet tillkännagiva, att jag på grund av förhinder inte var med i statsutskottet vid behandlingen av detta ärende. Men om jag hade varit i tillfälle att deltaga i ärendets behandling, skulle min röst ha kommit att givas åt den reservation, som är fogad vid utskottets utlåtande av herr Johan Nilsson i Malmö, och som innebär bifall till regeringsförslaget. Jag tror nämligen för min del, att flygväsendet representerar så oant mycket av framtidsmöjligheter, att det i längden är en kortsynt politik från statsmakternas sida att inte i den begränsade och försiktiga omfattning, som här är i fråga, tillgodose det samma. Jag kommer därför, herr talman, att rösta för bifall till herr Johan Nilssons reservation.

Med herr Rydén förenade sig herr *Törnkvist* i Karlskrona.

Herr Olofsson i Digernäs: Herr talman! Jag skall naturligtvis inte kasta mig in i den storpolitiska diskussion, som har kommit i gång, utan hålla mig så att säga mera nere på jorden. Jag kan nämligen inte underlåta att säga några ord med anledning av vad jag erfor, när vi vore nere och tittade på flygmaskinstillverkningen nere i Limhamn. Fjärde avdelningen av statsutskottet var nämligen ute för att se på flygfälten dels i Malmö och dels i Göteborg, och på samma gång hade vi tillfälle att se den jag må säga storartade fabrikation av flygmaskiner, som nu pågår vid fabriken vid Limhamn. Där äger rum en tillverkning så stor, att det enligt vad som uppgavs för mig kan tillverkas fem flygmaskiner i månaden, alltså cirka sextio om året. Fabriken sysselsätter, som man ser av statsutskottets betänkande, 450 man. Jag tyckte för min del, att

detta var en storslagen anläggning, och jag vill inte vara den, som är njugg när det gäller att hjälpa denna industri; jag har ungefär samma tankar i det fallet, som uttryckts av herr Rydén nyss. Det är en framtidssak man här arbetar med, och vi skola inte vara alltför njugga. Men vi skola heller inte slösa för mycket, ty det är ofta så, att breder man på för mycket i början kan det hela bli förfelat. Jag tror, att den prutning, som statsutskottet här har gjort, är berättigad, men jag tror inte heller, att man bör gå längre ned än statsutskottet har gjort.

När man vet, att arbetslöshet råder på många områden i landet, kan man endast vara glad över denna stora anläggning, som kan leverera sextio flygmaskiner pr år, och som har beställningar på flygmaskiner ända från Sydamerika, det uppgavs, att fem plan skola levereras till detta land. Men denna fabrik får inte en enda beställning av marinförvaltningen här i Sverige! När man såg de tremotoriga flygplan, som tillverkades där nere, och fick höra hur utomordentliga dessa plan äro, särskilt såsom bombplan, tycker jag verkligen, att det är att beklaga, att inte marinförvaltningen gör en enda beställning inom landet, utan att den köper utifrån, medan vi skola sälja till utlandet. Detta är inte en rätt ordning. När vi kunna tillverka dugliga ting inom landet, skola de väl också användas här. Då stanna pengarna i landet i större utsträckning, och det ger också fabriken möjlighet att blomstra. Jag tycker, att vi alla böra sträva efter att hjälpa till, så att det verkligen blir något bevänt med detta nya trafikmedel. Säkert är, att lika skeptiska som folk var på den tiden, när man började bygga järnvägar här i landet, lika skeptiskt ställa sig många nu, när det gäller flygmaskinstillverkningen, flygvapnet och allt vad som hör till flyget. Men det kan komma den dag, då flygmaskinerna erövra trafiken i världen, så att vi mindre behöva tänka på kommunikationerna nere på jorden. Detta är ett framtidsperspektiv, som jag vill vara med om att stödja, och därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Det har under en tid pågått föreställningar på Skansen och pågår visst fortfarande, i vilka stenåldersmännskor uppträda. Jag kan inte neka till att man fått ett intryck av, att herr Forssell måtte ha åsett detta på Skansen och tagit alltför starkt intryck därav, eftersom han för sin del så skarpt ville fördöma det modernaste bland kommunikationsmedel, som stå de svenska ämbetsverken och allmänheten till buds. Det förefaller mig, som om han lämpligen borde ha avslutat sitt anförande med att säga, att eftersom man inte utan särskilda tekniska anordningar kan få inregistrerat, vad som säges i telefon från en myndighet till en annan, så skulle det strängt taget inte få finnas telefoner tillgängliga i dessa myndigheters lokaler. Så verkade det hela på mig, och jag vill bara i all stillsamhet konstatera detta.

Då sedan herr Olsson i Kullenbergstorp har tagit fram de förskräckliga siffror, som återfinnas på sidan sju, så är jag ledsen, herr talman, att jag inte kan hålla vad jag under hand har lovat, nämligen att endast taga tre minuter till mitt förfogande. Jag gjorde det i mitt första anförande, och så till vida har jag i alla fall hållit vad jag lovat. Men då man vill göra ett sådant nummer av dessa siffror, måste jag be att få påpeka, att i fjolårets proposition nr 293 fanns det utförligt angivet, på vilka kalkyler man grundade sin anslagsbegäran. Där hade man aldrig räknat med mer än 50 procents passagerarfrekvens på de olika linjerna. Nu vill det sig inte bättre, herr Olsson i Kullenbergstorp, än att åtminstone i det avseendet kalkylerna ha hållit helt och fullt. Det har visat sig, att man fått större frekvens än vad man beräknat, och att statsubventionen, per passagerare räknat, har hållit sig lägre än vad man då ansåg sig böra räkna med. Men alldeles bortsett därifrån är det

Ang.
anslag till
befrämjande
av lufttrafik
m. m.
(Forts.)

Ang.
anslag till
befrämjande
av lufttrafik
m. m.
(Forts.)

på det sättet, att man här inte går in för att subventionera herr grosshandlaren den och den eller herr direktören den och den eller herr disponenten den och den, för att de skola få resa till de olika länderna. Utan man har gått in för att ge subvention därför, att man vill uppmuntra ett nytt kommunikationsmedel, som samtliga stater i världen, som vilja ha namn av att vara med sin tid och vara någorlunda, jag säger bara någorlunda, civiliserade, ha gått in för. Och i fall det i någon mån kan minska herr Olssons i Kullenbergstorp avoghet emot denna subvention, skall jag be att få nämna, att om jag bortser från tidigare år och håller mig till de närmast föregående, har exempelvis Frankrike under 1924 betalat en subvention, beräknad på sätt som herr Olsson gör, alltså per passagerare, av 357 svenska kronor. Holland av 200 kronor och Tyskland på linjen Stockholm—Danzig cirka 375 kronor. När man dessutom vet, som herr Kristensson här har påpekat, att jämväl danskarna och nu senast finnarna göra avsevärda uppoffringar för att få någon fart och stabilitet i detta nya kommunikationsmedels utveckling, och när man kan konstatera, att det göres proportionellt större uppoffringar i dessa länder än vad Sverige gör, förstår jag inte, hur man kan finna anledning gå emot såväl Kungl. Maj:ts förslag som utskottets och säga, att varje subvention är oriktig.

Och om jag därtill lägger, att därest man ginge in för ett mera omfattande anlåtande av vissa slag av befordran — och det är inte som herr Olsson i Kullenbergstorp ville insinuera, att man därvidlag vill söka gömma undan någonting, som inte skulle synas — så framgår det, att det i år föreligger erbjudande från trafikbolaget att transportera post till visst pris per 100 kilogram. Därav torde kammarens ledamöter förstå, att jag har mycket rätt, då jag säger, att det inte är för den personliga subventionen man har gått in, utan för att få fram ett nytt kommunikationsmedel, som alla länder trakta efter att göra till sitt i så stor utsträckning som möjligt.

Sedan skall jag inte fortsätta mycket längre. Herr Olofsson i Digernäs har nyss talat om vilket intryck han för sin del fick av den stora fabrik, som ett dotterbolag till Aerotransport har fått till stånd i Limhamn. Jag vill säga, att om man överhuvud taget håller på — och det förmodar jag, att även herr Olsson i Kullenbergstorp gör — att man bör uppmuntra den enskilda företagsamheten, har man ett osökt tillfälle att göra det nu. Ty det är så, som herr Olofsson i Digernäs nyss konstaterade, att här beredes arbete för 450 man. Det är dessutom också så, att denna verksamhet har ådragit sig teknisks uppmärksamhet ute i världen och fått beställningar från alla andra stater utom från Sverige. Jag erinrar mig, att det en gång i en bok skrevs om »utländska lumpaffären». Det är så betecknande! Om vi bara kunna få beställa de flygplan, som vi behöva för armén och marinen, från utlandet, så, då är allt ganska gott. Men om vi tilläventyrs kunna få dem här hemma, handla vi genast efter den tendens, som uppenbarar sig i rubriken »utländska lumpaffären».

Herr talman! Då jag tycker, att vi åtminstone i det här fallet böra vara så svenska som möjligt, och då inga skäl ha anförts, som kunnat rubba mig i min övertygelse, att jag har rätt i fråga om anslagsbeloppets storlek, nödgas jag, herr talman, att vidhålla mitt yrkande.

Häruti instämde herr Nilsson i Örebro.

Herr Anderson i Linköping: Herr talman! Här besannas ånyo den gamla erfarenheten, att de finnas, vilka äro mera konungska än Konungen själv. När herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet talade i förmiddags, var det i ganska resignerade ordalag. Han tycktes inte ha några för-

hoppningar om att riksdagen skulle bevilja det högre beloppet på 600.000 kronor, och första kammaren har ju också redan gått in för det lägre. Men när man sedan hör herr Kristensson i Göteborg, får man verkligen ej något intryck av resignation; han tar i så kraftigt, som om det här gällde hela det svenska flygväsendets väl och ve. Det är inte så, herr Kristensson i Göteborg, att Sverige har försummat sitt flygväsende i jämförelse med andra länder. Jag skall be att få läsa upp ett par ord, som aktiebolaget Aerotransport, sålunda det bolag som åtnjuter statssubventionen, skriver i prospektet till den nyemission, som jag nyss talat om. Där står: »Bolaget har erhållit ett förmånligt kontrakt med svenska staten.» När det subventionsmottagande bolaget självt erkänner detta, tror jag inte, att herr Kristensson i Göteborg behöver klaga på dålig behandling av det svenska flygväsendet.

Jag ber att få påpeka, att det är mot bildandet av en luftfartslänefond, som jag särskilt har vänt mig. Denna fondbildning innebär en fara. Det är bättre att ge statens stöd genom större årliga subventionsbelopp, om man därigenom kan få bort fondbildningen. Den är en fullkomligt unik företeelse i vårt ekonomiska liv, såvitt jag förstår, denna luftfartslänefond. Det är ju staten själv som genom sin subvention till bolaget betalar ränta och amorteringar på de lån, som bolaget får ur fonden. Jag tror, att det vore lyckligast, om man kunde komma ifrån denna fondbildning så fort som möjligt, och ge de belopp, som skola komma flygväsendet till godo, i form av en direkt statssubvention.

Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till statsutskottets förslag, som redan är antaget av första kammaren, och som jag hoppas att även andra kammaren skall taga.

Herr **Olsson** i Kullenbergstorp: Herr talman! Herr Anderson i Råstock har mycket sysselsatt sig med mitt anförande, därför att jag skulle vilja att vi inte fortfarande skulle vara svenskar. Jag vill säga, att även på den tiden, när det inte fanns några flygplan alls, tror jag, att folket var lika svenskt i sitt innersta som det är nu. Jag kan inte tillägna mig den åskådningen, att vi bli mera svenska, om vi ha några fler flygmaskiner, som kretsas över huvudet på oss. Så talade också den ärade talaren om att vi skulle befordra svenskt arbete. Det var något alldeles nytt att höra sådana toner från det hållet. Det skulle glädja mig mycket, om jag hörde samma starka mening, när det gäller att befordra *produktivt* svenskt arbete. Då har man tyvärr inte hört mycket av det talet.

Vidare har herr Bengtsson i Norup läst upp, vad allt detta flyget skulle vara nyttigt till. Det var framför allt fabrikationen, som låg honom om hjärtat, och hade det gällt att hjälpa fabrikationen en smula över själva starten, så kunde jag ha förstått saken. Vidare hade det bland sina många stora betydelser också betydelse för försvaret. Ja, det vore då väl, om så vore! Och det vore väl, om betydelsen av försvaret också kändes hos alla dem, som nu komma att rösta för det högre anslaget till luftfartslänefonden.

Herr **Kristensson** i Göteborg: Herr talman! Det var ett egendomligt anförande, som herr Anderson i Linköping nyss höll. Han gick däri inte med ett ord in på sakskalet varför vi här skulle bevilja 600.000 eller 500.000 kronor. Och sakskalet äro, som jag sade i mitt förra anförande, att vi på routen Stockholm—Helsingfors skola kunna sätta in tremotoriga flygplan, som äro säkra i gång och som inte nämnvärt riskera passagerarnas liv, vilket man inte kan säga om enmotoriga flygplan, som skola flyga i flera timmar över öppet hav. Och när finska staten redan har beställt ett tremotorigt flygplan, synes det mig verkligen, att svenska staten skulle kunna gå in för att bevilja ett något högre låneunderstöd, ty det är inte fråga om någonting annat i detta fall.

Ang.
anslag till
befrämjande
av lufttrafik
m. m.
(Forts.)

Ang.
anslag till
befrämjande
av lufttrafik
m. m.
(Forts.)

Vad herr Anderson nämnde vidare om luftfartslånefondens vara eller icke vara tror jag inte är sakligt befogat, men jag skall inte ingå på den saken. Jag vill bara ytterligare nämna, att i den fabrik, som herr Bengtsson i Norup talade till förmån för, och som tills dato sysselsatt 450 man, äro nu 100 man uppsagda, om jag inte är fel underrättad. Den har startat på enskilt initiativ, den har fått sälja till Sydamerika och andra länder, men den har inte fått beställning på ett enda svenskt krigsplan. Här ha cheferna rest Malmö förbi och i utlandet beställt tiotal flygplan i stöten, utan att ens bese fabriken i Limhamn. Statsutskottet har också skrivit i saken, och jag hoppas, att regeringen verkligen ser upp. Det är inte på detta sätt vi skola gynna svensk industri. Om vi bevilja det högre anslaget, blir det i alla fall ytterligare en maskin byggd vid Limhamn, och det är också ett skäl för min ståndpunkt — det må betecknas som ett känsloskäl, det är ett praktiskt skäl i alla fall. Och när vi behöva denna maskin, synes det mig, att det kan vara lämpligt att nu bevilja anslag, så att det blir rejält på en gång.

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman! Jag måste svara något på de anmärkningar, som äro gjorda mot statsutskottets förslag. När herr Kristensson hade ordet första gången, sade han, att statsutskottet inte hade uppvisat några skäl, varför det nedsatt anslaget med 100,000 kronor, men så sade han i nästa andedrag, att regeringen redan gjort den prutning, som här bör ifrågakomma. Det är för mig inte ett tillräckligt bevis, herr Kristensson. Den prutning, som bör ifrågakomma, kan man ha delade meningar om. Likaså kan man förväna sig över, att herr Anderson i Linköping, som motionerat om 400,000 kronor till luftfartslånefonden, nu utan vidare yrkar på 500,000 kronor.

Jag vill vidare säga till herr Anderson i Råstock, att vad han yttrade och med sådan styrka underströk endast var en upprepning av vad jag och herr Olofsson i Digernäs förut anfört. Det var inte några starkare skäl för det högre anslaget. Vidare ett ord till herr Olsson i Kullenbergstorp, som vände sig mot mig med stort patos för vad jag yttrat om flygväsendet och försvaret. Jag menar, när det gäller försvaret man bör följa med sin tid. Det går inte an att envist hålla på det, de vapen och metoder i krigföring, som funnos i slutet av 1800-talet. Flygtekniken har nämligen nått sådana oerhörda framsteg och för varje år när nya sådana, att tvivelsutan i de krig, som hädanefter komma att föras, flygvapnet kommer att spela en oerhörd roll. Vi måste, om vi vilja försvara oss, ägna vår uppmärksamhet i hög grad just åt den flygtekniska utvecklingen. Jag upprepar vad jag nyss sade: vi böra vara tack samma att vi ha en svensk man, som i detta fall visat oss vägen. Att han inte får så gott betyg från marinförvaltningen vet jag från försvarsutskottet år 1924 och från försvarsrevisionen, men det hindrar inte, att jag i alla fall skänker honom mitt förtroende.

Jag skall sluta, herr talman, med att säga, att då nu första kammaren har tagit utskottets förslag, vad är det då för mening i att andra kammaren skall driva fram de 600,000 kronorna i enlighet med reservationen? Det kan endast skapa en gemensam votering, där utgången i varje fall inte torde vara oviss. Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Forssell: Herr talman, mina herrar! Det var herr Rydén's anförande, som uppkallade mig till att säga några ord. Herr Rydén gav oss del av den skattkammare av minnen, som han så gärna gläntar på, när det kommer fram någon fråga rörande administrativa förfaringssätt, och därvidlag gjorde han gällande, att det skulle vara någonting fullkomligt oerhört att tänka sig, att när en huvudhandling i ett mål hade varit utremitterad, skulle påminnelser, som komma efteråt, också utremitteras. Detta vore någonting oerhört, menade

han. Men jag undrar, om inte herr Rydén i sin beställsamma iver bevisar något för mycket. Ty faktum är ju i alla fall, att huvudhandlingen i detta målet inte mindre än två gånger remitterats till marinförvaltningen, den sista gången ju alldeles i onödan. Och den handling, om vilken striden här har stått, har ju enligt herr statsrådets upplysning remitterats privat och legat en hel vecka privat hos en tjänsteman. Herr statsrådet har tydligtvis ingalunda delat herr Rydéns uppfattning om remissväsendet i vad det gäller hur mycket man skall remittera eller inte remittera.

Men det var inte detta, som jag begärt ordet för att säga. Det var med anledning av herr Rydéns uttalande om konstitutionsutskottet jag egentligen begärde ordet. Jag erkänner ju villigt att jag ju härvidlag närmast faller konstitutionsutskottets vice ordförande i ämbetet — det vore ju egentligen hans sak att säga några ord till försvar för det utskott, som skänkt honom det förtroendet att sitta i utskottets presidium. Men den ärade medlemmen av utskottets presidium tycks med god smak svälja eller torka i sig herr Rydéns anmärkning mot utskottet. Jag skall då gent emot herr Rydéns subjektiva och av partisinne färgade omdöme ställa ett enkelt faktum, nämligen det faktum att denna kammare, liksom första kammaren, för knappt en vecka sedan i nära ett halvt dygn grundligt, med uppmärksamhet och intresse diskuterade ett av konstitutionsutskottet avgivet dechargebetänkande. I riksdagen kom det sannerligen inte ett enda ord av ringaktning gent emot vad konstitutionsutskottet hade att andraga. Jag ber att få erinra regeringsbanken om den demonstration, som ägde rum inne i första kammaren, då högern, bondeförbundet och de folkfrisinnade mangrant stego upp och instämde i vad konstitutionsutskottet hade att säga gent emot regeringen.

Detta faktum, herr Rydén, väger mycket tyngre än ert subjektiva och overderhäftiga omdöme!

Herr Bernström: Herr talman! Det är ett par synpunkter, som framförts i denna debatt, vilka väckt mitt synnerliga intresse. Det är den uppmärksamhet, som har ägnats åt det faktum, att aktiebolaget Flygindustri bereder arbete åt inte mindre än 450 svenska arbetare. Att detta är glädjande, därom har jag samma uppfattning som de talare, som påpekat detta förhållande för kammaren. Det gläder mig också därför att jag tror mig kunna hoppas, att, när kammaren en gång får att behandla ett förslag om att bereda arbete åt ett par hundra i kronans tjänst anställda arbetare, som utfört ett för vårt land betydelsefullt arbete, den även då skall beakta önskemålet att skaffa arbete åt svenska arbetare.

Vidare är det så, att Flygindustri gör anspråk på att få och även får anslag till en fond, luftfartslänefonden. Låt oss taga konsekvenserna av detta, och låt oss också få de anslag, som behövas till andra fonder, som kunna fylla ett än viktigare ändamål. Det arbete, som det här är fråga om, är visserligen svenskt, men jag frågar: är affären svensk?

Jag skulle helst vilja instämma i det yrkande, som herr Olsson i Kullenbergstorp har framställt, men då jag tror, att det av formella skäl inte låter sig göra, då statsmakterna på grund av föregående års riksdags beslut träffat ett flerårigt kontrakt angående statssubvention, vill jag biträda yrkandet om bifall till statsutskottets förslag.

Herr Engberg: Herr talman! Herr Forssell bad om överseende för att han föll mig i ämbetet. Tyvärr är jag inte riktigt redobogen att betrakta honom såsom behörig vikarie i vad det gäller att fälla ett omdöme i denna debatt. Ty när jag hörde honom mana mig att taga på mig de anmärkningar, som här av

*Ang.
anslag till
befrämjande
av lufttrafik
m. m.
(Forts.)*

Ang.
anslag till
befrämjande
av lufttrafik
m. m.
(Forts.)

herr Rydén riktats mot konstitutionsutskottet, kom jag att tänka på vad Peer Gynt säger:

»Skal en bære Fandens synder
må en snart i Bakken segne.
De er tunge nok ens egne!»

Jag tycker därför, herr talman, att herr Forssell kan låta mig stå utanför det här målet. Men jag kan ju tillägga, att även om jag anser, att herr Rydéns omdöme är otroligt överdrivet, om man tar sikte på konstitutionsutskottets verksamhet i det hela, så torde herr Forssells uppträdande här i dag ha givit kammaren en föreställning om, hur det varit under de senaste åren i konstitutionsutskottet från deras sida, som dikterat dechargebetänkandena. I det stycket har jag ingenting att tillägga, herr talman!

Herr Bäckström: Herr talman! Jag har icke begärt ordet för att yttra mig i den fråga, som nu egentligen föreligger till behandling. Men jag har känt det som en plikt att säga något med anledning av herr Rydéns angrepp nyss mot konstitutionsutskottet. Det är ett synnerligen uppseendeväckande sätt, som man nu börjar använda sig av i denna kammare, när det gäller att komma kammarkamrater särskilt i konstitutionsutskottet till livs, vilka på det sätt de mäktat och förstå försöka fylla sin grundlagsenliga plikt. Det är ingenting annat konstitutionsutskottets ledamöter gjort så i år som tidigare. Jag måste uttala en gensaga mot detta sätt att behandla konstitutionsutskottet och dess arbete, vilket gjorts i bästa syfte och för att för kamrarna framlägga resultatet av den granskning, som grundlagsenligt åligger utskottet. När herr Rydén använder ett sådant sätt, som han nyss gjorde, söker han draga löje inte bara över konstitutionsutskottet och dess arbete utan även över riksdagen. Såsom redan erinrats, var för en vecka sedan dechargebetänkandet föremål för riksdagens behandling, och i båda kamrarna gjordes sådana uttalanden, att vad herr Rydén här åsyftar inte faller på konstitutionsutskottet utan, som jag sade, på riksdagen.

Vad har konstitutionsutskottet gjort för märkligt i dessa sista år, som skulle berättiga allt detta klander från det håll, där herr Rydén står, och allt detta förklenande tal om utskottets arbete? Mig veterligt har utskottet endast fullgjort sin plikt. Utskottets ledamöter ha efter bästa förstånd och samvete gjort vad de, då de insatts i detta utskott, enligt grundlagen äro pliktiga att göra. De ha gjort, vad riksdagen också har rätt att vänta av dem, då de insatts i detta utskott. Är det den nuvarande regeringens politiska färg, som tänt en sådan nitälskan mot utskottet och dess arbete från herr Rydéns och hans meningsfränders sida? Undras just, om det för framtiden är så alldeles klokt från det hållet att använda sådana talesätt och anfall mot utskottet? Det kan ju hända, att den dagen kommer, när ett sådant handlingssätt från deras sida blir dem synnerligen besvärligt, nämligen när en regering av annan färg sitter och dess gärning skall vara föremål för konstitutionsutskottets granskning. Konstitutionsutskottet har som sagt samvetsgrant sökt fylla sin plikt att enligt grundlagen värna om riksdagens rätt att få reda på vad den bör veta. Utskottet bör för sitt redliga arbete inte förhånas och beskyllas för partiskhet och illvilja. Man bör inte från visst håll söka ställa utskottet och dess arbete i en dylik dager. Jag nedlägger en bestämd gensaga och protest mot ett sådant handlingssätt.

Herr Rydén: Ja, jag förstår ju, att konstitutionsutskottsherrarna känt sig litet illa berörda. Men det var inte min avsikt egentligen att förnärma konstitutionsutskottet. Det, som jag avsåg att förnärma och häda och smäda, det var

den tendens till fullständigt partisinne och illvilja, som har kommit till synes i en del arbete, som kommit från det hållet. Man kan inte på annat sätt förklara, att konstitutionsutskottet delar upp sig så, att när det är en högerregering, anmärka vänsterpartierna, och när det är en vänsterregering, anmärka de andra partierna. Detta är naturligtvis inte en undantagslös regel, men nog märka vi tendensen. Men vad som gjorde, att jag ville yttra mig i denna fråga, det var, att herr Forssell inte bara i dag utan även vid tidigare tillfällen uppträtt såsom en så oerhört sträng klandrare och därvid särskilt framfört konstitutionella synpunkter, att jag tycker, att man bör någon gång reagera mot de överdrifter, till vilka han gör sig skyldig och som, såvitt jag kan bedöma, äro burna av partisinne och illvilja. Ty det vill jag säga herr Forssell, att när det gäller den nuvarande kommunikationsministern, så är han en i denna kammare så känd och uppskattad ledamot, vars tänkesätt och uppsåt denna kammare sedan gammalt känner, att vi veta, att det är en förvrängning av det riktiga förhållandet, och det är inte sant, när man söker gent emot den mannen utnyttja ett fel, som en underordnad ämbetsman begått, och försöker i detta lägga in någonting av avsikt att träda riksdagens rättigheter för nära. Vi veta litet var, att detta är osant. Och jag har för min del velat reagera mot att en ledamot av kammaren, som ofta vill framträda såsom konstitutionsutskottets representant, försöker att på detta sätt förvränga och kasta ett oriktigt ljus över en man, vars lojalitet mot riksdagen är beprövad och av alla vitsordad.

*Ang.
anslag till
befrämjande
av lufttrafik
m. m.
(Forts.)*

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) bifall till den av herr Johan Nilsson i Malmö m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen samt 3:o) bifall till utskottets hemställan med den ändring, som innefattades i den av herr Olsson i Kullenbergstorp avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förstnämnda propositionen. Herr Anderson i Råstock begärde emellertid votering, varför herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka därvid den under 2:o) angivna nu antogs till kontraposition. I överensstämmelse härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd samt anslagen:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 146, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Johan Nilsson i Malmö m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för ja-propositionen. Rösträkning begärdes emellertid av herr Rydén, vadan namnupperod verkställdes. Därvid avgåvos 88 ja och 93 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit den av herr Johan Nilsson i Malmö m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

§ 2.

Ang. förbättrade villkor för vissa invalider.

Å föredragningslistan var härefter uppfört sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande, nr 10, i anledning av väckta motioner rörande förbättrade villkor för vissa i lagen om allmän pensionsförsäkring avsedda invalider.

Sammansatta stats- och andra lagutskottet hade till behandling förehaft de likalydande motionerna nr 195 i första kammaren av herr *C. Petrus V. Nilsson m. fl.* samt nr 290 i andra kammaren av herrar *Olsson* i Kullenbergstorp och *Johansson* i Kälkebo, i vilka motioner föreslagits, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t ville verkställa utredning rörande kostnaderna för sådan ändring i lagen om allmän pensionsförsäkring, att de invalider, som beviljats pensionstillägg och understöd utan att hava kommit i åtnjutande av de förbättrade villkor, som stadgades i lagen den 13 oktober 1921 och lagen den 29 maj 1925, måtte beredas samma pensionstillägg och understöd, som bestämdes i nämnda lagar, samt att Kungl. Maj:t måtte för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet voro fogade reservationer:

av herrar *Olsson* i Kullenbergstorp och *Johansson* i Kälkebo, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning avseende sådan ändring i lagen om allmän pensionsförsäkring, att de invalider, som fått sina pensionstillägg och understöd reglerade utan att hava kommit i åtnjutande av de förbättrade villkor, som tillkommit i lag av den 13 oktober 1921 och 29 maj 1925, måtte beredas samma pensionstillägg och understöd, som bestämdes genom nämnda lagändringar, samt att Kungl. Maj:t måtte för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda; samt

av herr *Jansson* i Falun.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr *Olsson* i Kullenbergstorp: Herr talman! Vi ha, några ledamöter i denna kammare och även i medkammaren, väckt en motion om skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning dels angående kostnaderna och dels om det skulle vara finansiellt möjligt att genomföra den förändringen i den allmänna pensionsförsäkringen, att pensionstillägg och understöd skulle utgå till dem, som fått sina understöd reglerade före de förändringar, som vidtogos 1921 och 1925, efter samma grunder, som gälla för de därefter reglerade understöden. Skillnaden består däri, att de tidigare reglerade pensionsunderstöden uppgå till högst 150 kronor för man och 140 kronor för kvinna, under det att understöden enligt 1921 och 1925 års bestämmelser uppgå till högst respektive 225 kronor och 210 kronor. Det är helt visst omöjligt att övertyga de fattiga gamla, det här gäller, om det rättvisa i detta tillvägagångssätt. Efter all mänsklig ordning är det ju de äldre invaliderna, som bli de sämst ställda, som ha svårast att slå sig fram utan att falla fattigvården till last och som därför bäst behöver detta understöd. Den stora tanke, som föresvävade regeringen och riksdagen 1913, var ju, att vi skulle försöka skapa drägliga villkor för de gamla och fattiga invaliderna, så att de icke skulle behöva gå fattigvårdens tunga väg. Det är tydligt, att detta mål icke har kunnat fullständigt uppnås. Även om vår valutförändring inte hade inträffat, hade det nog ändå inte kun-

nat fullt uppnås med de bestämmelser, som fastställdes 1913. Men man kan inte fördölja för sig, att det var ett mycket stort steg, som då togs. Man kan visserligen hysa olika meningar därom, huruvida själva den princip, som man gick in för 1913 i fråga om statens bidrag till hjälp åt dem, som kommit på livets skuggsida, var den lyckligaste. Andra folk ha ju tillämpat en annan princip, en annan form för att lösa denna fråga. Men nu är det ett faktum, att vi ha tagit det system, som bestämdes 1913. Och då lär väl ingen kunna jäva det påståendet, att av alla utgifter av någon avsevärdare omfattning, som staten gör för sociala ändamål, är det icke något, som träffar alla samhällsgrupper, alla yrken, med ett ord sagt överallt, där fattigdomen trycker, så väl och jämnt, som detta pensionsunderstöd, som staten giver. Därför har jag sett denna fråga så, att innan vi inlåta oss på någon annan social uppgift, som kostar staten någonting avsevärt, så är det helt enkelt en rättfärdighetssak, att staten först vidtager en sådan utjämning av understöden för dessa gamla staeckars invalider, som staten själv genom 1921 års beslut erkänt vara rättfärdig och skälig. Nu säger man, att det kostar så mycket pengar. Ja, det är sant. När man rör sig på det sociala gebitet, så går det till stora belopp. Men då utskottet talar om vad det skulle kosta för budgetåret 1926—1927, så har utskottet tagit till mer, än det behövt göra. Ty därom ha vi aldrig motionerat. Vi ha endast motionerat om en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning, dels vad det skulle kosta och dels gående därpå ut, att när Kungl. Maj:t finner statens finansiella förhållanden vara sådana, att man överhuvud taget kan gå in för denna sak, så förväntar man att Kungl. Maj:t då vidtager åtgärder i detta syfte. Beträffande kostnaden ha vi fått besked från pensionsstyrelsen, till vilken det sammansatta utskottet remitterat frågan. När utskottet tagit del därav, har det inte funnit mycket vara kvar av utredningen om omläggning på annat sätt. Men här beröres en helt annan linje, än den som man varit inne på under diskussionen i besparingskommittén: att man för framtiden skulle taga större pensionsavgifter o. s. v. för att på detta område åstadkomma en lättnad i statens utgifter. Man kan inte säga, att besparingskommittén det minsta varit inne på frågan om dessa gamla invalider, som redan hade statsunderstöd. Då återstår för oss att få svar på den frågan: när kan det inträffa, eller inträffar det överhuvud taget, att statens finansiella läge är sådant, att staten med säkerhet kan gå in för denna uppgift och åvägbringa denna likställighet dessa fattiga emellan, så att de äldre och svagaste inte bli sämre ställda än de yngre och kanske kroppsligt bättre ställda? Jag tycker denna begäran var synnerligen rimlig. Denna sociala utgift skiljer sig i ett hänseende från de andra sociala utgifter jag känner till. I fråga om dessa senare är det så, att man börjar med litet men sedan låter serien gå oändligt högt år efter år; man får automatiskt öka på oupphörligen. Men *denna* utgift sjunker automatiskt. En 10—15 år fram i tiden blir det erforderliga beloppet minimalt. Detta blir icke någon stor sak; den avvecklar sig själv. Jag kan nämligen icke föreställa mig, att riksdagen här skulle gå tillbaka från de nuvarande pensionsunderstödsbeloppen, 225 resp. 210 kronor, till de gamla. Ergo är det tydligt att denna utgift skall bli sådan, att den går ned snabbt och avsevärt.

Då så många ärenden kvarstå på föredragningslistan, skall jag icke upptaga tiden längre. Var och en torde för övrigt känna till saken. Åtminstone gör man det överallt på landsbygden, där man mera direkt sysselsätter sig med allmänna angelägenheter än vad fallet är i städerna. Där delas dessa frågor ut på olika nämnder, och de enskilda medborgarna ha där icke mycket reda på hur ärendena i detalj skötas.

Jag vill med stöd av det anförda vädja till kammarens ledamöter att icke

Andra kammarens protokoll 1926. Nr 42.

Ang. förbättrade villkor för vissa invalider.
(Forts.)

vara förskräckta att avlåta en skrivelse av ifrågasatt slag till Kungl. Maj:t, innebärande önskan att, när det anses finansiellt möjligt för staten att taga på sig denna börda, vi kunna förvänta förslag i ärendet från Kungl. Maj:t. Ty även om detta projekt inte kan till fullo realiseras så, som vi tänkt, kunde åtminstone ett närmande därtill ske. Det gäller här, tycker jag, en rent humanitär sak beträffande de fattigaste och sämst ställda i vårt land. I denna övertygelse, som jag icke kan komma ifrån, vågar jag, herr talman, yrka avslag å utskottets hemställan och bifall till den av herr Johansson i Kälkebo och mig avgivna reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Grapenson, Månsson* i Furuviik, *Olsson* i Högby, *Johansson* i Kälkebo, *Andersson* i Ovanmyra, *Johanson* i Hallagården och *Svensson* i Grönvik.

Herr **Jansson** i Falun: Herr talman! Jag har i detta ärende avgivit en blank reservation, och jag ber nu att få säga ett par ord för att angiva, vad jag åsyftar med densamma.

Jag står på samma linje som de övriga reservanterna, men det är så, att jag vid justeringen icke haft tid att se på den motivering dessa reservanter skrivit. Det förefaller mig som en mening i deras motivering mycket väl skulle kunna strykas, utan att motiveringen därigenom förlorade något i värde.

Till vad herr Olsson i Kullenbergstorp anförde skulle jag vilja tillägga och stryka under, att när man sysslar med dessa pensionsfrågor, man ganska snart finner, att det är stora ojämnheter i de gränsfall, som förefinnas i fråga om dessa, som ha kunnat få sin pension efter de bättre villkoren, och dessa, som fått den efter de sämre. Det kan t. o. m. inträffa att invaliditeten har samma orsak och härleder sig från samma tid. I det ena fallet har pension givits efter de sämre villkoren, därför att invaliditeten tidigare blivit konstaterad. I det andra fallet har pension kunnat givas efter de bättre villkoren. Det är svårt för dessa människor att förstå, varför det egentligen ligger så till. Jag har därför ansett, att det förslag, motionärerna här kommit med för att söka avhjälpa denna brist, är så beaktansvärt, att, även om det kommer att kosta något för staten, det bör ses till, om inte de föreliggande ojämnheterna kunna undanröjas.

Dessa skäl hava för mig varit avgörande, när jag anslutit mig till motionärernas synpunkter. Jag anser emellertid, att man i motiveringen mycket väl kan stryka följande mening: »Med denna uppfattning anser sig utskottet kunna framhålla, att den ifrågavarande ändringen torde genomföras innan några avsevärda statsanslag till nya sociala ändamål ifrågakomma.» Jag anser, att man icke bör göra något sådant uttalande. Jag har för min del den uppfattningen, att denna sak är så angelägen, att man skulle betänka sig mer än en gång, innan man går in för sociala reformer, som äro av mindre vikt, än de utav herr Olsson i Kullenbergstorp och mig nu påtalade förhållanden.

Jag ber således, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Olsson i Kullenbergstorp och herr Johansson i Kälkebo avgivna reservationen med strykande av den mening jag nämnt.

Med herr Jansson i Falun förenade sig herr *Borg*, fru *Vessman*, fru *Östlund* samt herrar *Eriksson* i Stockholm, *Björk*, *Andersson* i Höör, *Spångberg*, *Sävström*, *Pettersson* i Hällbacken, *Sundström*, *Herou*, *Lagerkwist* och *Hage*.

Herr **Carlsson-Frosterud**: Herr talman! Såsom synes av det föreliggande utlåtandet hava endast fyra ledamöter från andra kammaren deltagit i utskottets behandling av detta ärende. Av dessa fyra ha tre anmält reservation.

Jag är den fjärde som är antecknad hava närvarit vid ärendets behandling i utskottet. Det skulle sålunda åligga mig såsom den ende av andrakammarledamöterna, som icke är reservant, att försvara utskottets förslag. Men nu förhåller det sig på det sättet, som herrarna behagade finna, att vid mitt namn står en stjärna, som anger, att jag ej var närvarande vid utlåtandets justering. Jag har följaktligen icke varit i tillfälle avgiva reservation. Vid utskottsbehandlingen av ärendet anslöt jag mig till samma förslag, som innebäres i klämman till den av herr Olsson i Kullenbergstorp och herr Johansson i Kälkebo avgivna reservationen. Jag skall sålunda nu för min del i likhet med föregående talare yrka avslag å utskottets förslag och bifall till reservationens såväl kläm som motivering, under förutsättning att den utslutning, som herr Jansson i Falun nyss föreslog, verkställes. Skulle så icke ske, vill jag nu hava förklarat, att jag ansluter mig till reservanternas kläm men icke till motiveringen med dess fullständiga lydelse.

Jag anhåller sålunda, herr talman, att få yrka bifall till reservationen med den ändring i motivering, som av herr Jansson i Falun föreslagits.

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman! Jag skall för de två sista ärade talarna och dem, som instämde med dessa, blott påpeka, att motiveringen i reservationen är nästan ordagrant tagen ur motionen. Herrarna måtte tydligen inte ha läst motionen; och det synes för övrigt som om damerna heller inte läst den. Om jag inte skall gå ifrån min egen motion, kunna herrarna inte få mig med på den föreslagna strykningen. Det heter dock i den påtalande meningen »avsevärda statsanslag till nya sociala ändamål». Med avsevärda kostnader menar jag miljonkostnader. Herrarna ha inte kunnat peka ut någonting, som herrarna tycka verkligen borde gå före detta, om staten kan skaffa pengar. Det skulle vara roligt höra, vad det egentligen skulle vara. Jag förmodar, att herrarna tänkt på något särskilt, då ni säga, att de här raderna i motiveringen skola strykas, eljest kunna ni ej gå med på reservationen. Jag finner icke något område på hela det sociala fältet, där jag tycker, att en så stark rättfärdighetskänsla talar för penninguppoffring, som detta. Detta bör ske först av allt, och det är därför jag gått in. Då det ligger mera sannolikhet i, att man kan pressa fram något enligt mitt förslag, så böra ni biträda det, om ni ha intresse för saken. Som sagt, det skulle vara ytterst intressant, om ni kunde ange något annat stort socialt fält, där det är viktigare att bringa hjälp än här. Men det har jag ej hört, och därför, herr talman, vidhåller jag den motivering, som är angiven för min reservation.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! Jag vill vädja till herr Olsson i Kullenbergstorp, att han måtte, för att vi skola få fram ett enhälligt beslut, gå med på den föreslagna strykningen. Herr Olsson måste medge, att det ej skadar hans yrkande det bittersta, om han biträder detta förslag.

I själva saken vill jag säga, att fastän jag borde ha till uppgift att hålla så hårt om statens pung som möjligt, kan jag ej finna någon fara förenad med att gå in för reservationen, i den form som herr Jansson i Falun föreslagit. Vi skola komma ihåg, att dessa, som skola hjälpas, äro sådana, som på grund av naturens ordning komma att troppa av från skådebanan undan för undan på grund av för hög ålder, och att deras antal alltså kommer att minskas gradvis för varje år. Det är ej lyckligt att, som utskottet föreslår, gå in för att taga denna fråga i samband med en revision av pensionslagen överhuvud. Jag delar i allt väsentligt herr Olssons i Kullenbergstorp uppfattning, men det kan som sagt ej skada hans sak det bittersta att gå in på herr Janssons i Falun yrkande.

Ang. förbättrade villkor för vissa invalider.

(Forts.)

Ang. förbättrade villkor för vissa invalider.
(Forts.)

Herr talman, jag ber att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till herr Janssons i Falun yrkande.

Herr *Wagnsson* instämde häruti.

Herr *Månsson* i Furuviik: Herr talman! Jag har sympatier för motionen och då jag icke kände till, vad herr Janssons i Falun blanka reservation innebar, fann jag mig föranlåten att instämma med herr Olsson i Kullenbergstorp. Och jag gör det fortfarande. Dock vill även jag upprepa den vädjan, som föregående talare riktade till herr Olsson, att gå med på att stryka denna sats i reservationen, som lyder så här: »Med denna uppfattning anser sig utskottet kunna framhålla, att den ifrågavarande ändringen borde genomföras, innan några avsevärda statsanslag till nya sociala ändamål ifrågakomma.» Jag menar, att man icke bör genom ett sådant uttalande binda riksdagen. Visserligen är denna en av de mest behjärtansvärda frågor, men det kan dyka upp lika behjärtansvärda, och då bör man ej ha händerna bundna.

Herr *Olsson* i Kullenbergstorp: Herr talman! Jag vill endast ännu en gång fråga, vilket socialt ändamål herrarna anse vara angelägnare att anslå pengar till än till dessa förbättrade pensionsunderstöd.

Herr *Månsson* i Furuviik: Herr talman! Det är omöjligt att nu säga, att icke lika behjärtansvärda ändamål kunna uppkomma. Man vet ju ej vilka katastrofer här kunna komma att inträffa i framtiden, som vi ej kunna förutse, och därför är det bäst att ej ha händerna bundna.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) avslag därå och bifall i stället till den av herrar Olsson i Kullenbergstorp och Johansson i Kälkebo avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen samt 3:o) bifall till det av herr Jansson i Falun under överläggningen framställda yrkandet; och fann herr talmannen den sistnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Olsson i Kullenbergstorp, varför herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka därvid den under 1:o) angivna nu antogs till kontraposition. I överensstämmelse härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd samt anslagen:

Den, som vill, att kammarén bifaller det yrkande, som under överläggningen om sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande nr 10 framstälts av herr Jansson i Falun, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarén bifallit utskottets hemställan i berörda utlåtande.

Sedan kammaréns ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammarén bifallit det av herr Jansson i Falun under överläggningen framställda yrkandet.

§ 3.

Vid härpå skedd föredragning av jordbruksutskottets utlåtande, nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om enskilda vägar ävensom i ämnet väckta motioner, yttrade:

Ang.
lag om en-
skilda vägar.

Herr **Bergström** i Bäckland: Herr talman! Jag har förut här i denna kammar under årets riksdag försökt att framhålla betydelsen av utfartsvägar för sådana byar, som ligga på sidan om de allmänna vägarna. Det är, kunna vi förstå, med den största tillfredsställelse, som befolkningen inom dessa byar hälsar tillkomsten av vägar för sina respektive byar. Men dessa enskilda vägar på landet ha även en icke så liten betydelse för den allmänna trafiken. Det är därför, som man också kan tycka, att åtminstone syn av dessa vägar borde få ske på det allmännas bekostnad. Detta skulle icke komma att betyda så litet för intressenterna uti de enskilda vägarna, då dessa vägsyner, som skola verkställas varje år, kunna för intressenterna draga en kostnad i en del fall ända till 50 å 60 kronor. Jag har även exempel på, att intressenterna uti en enskild väg ha för denna utgift t. o. m. dragit sig för att söka stats- och landsningsbidrag.

Jordbruksutskottet har nu avstyrkt min motion med yrkande om, att åtminstone syn av de enskilda vägar, som äro av en större betydelse för den allmänna trafiken, skulle få ske i samband med syn av de allmänna vägarna och sålunda på det allmännas bekostnad. Utskottet anför som motivering för sitt avslagsyrkande, att utskottet icke vill ha någon sammankoppling mellan de allmänna vägarna och de enskilda. Men huru sker det nu? Jag har gjort en förfrågan hos en framstående vägmästare angående syn av de enskilda vägarna. Han har lämnat följande svar: Det är vanligt i Norrbotten, att landsfiskal, som är tillsyningsman (på begäran av byamännen förordnad av länsstyrelsen) gör vägsynen samtidigt med syn av de allmänna vägarna och *utan* kostnad för byamännen. Dock bör vägstämman besluta detta, vilket väl i regel ej möter hinder. Jag skulle nästan vilja säga med anledning av denna upplysning: vart togo då jordbruksutskottets principer vägen? När det nu finnes möjlighet att få syn å de enskilda vägarna verkställd på det allmännas bekostnad, varför kunde ej den bestämmelsen, att så kan ske, få komma in i lagen för de enskilda vägarna? Varför skall just denna lag vara som en fixeringsbild, vars fördelar man sålunda skall söka sig till.

Fastän jordbruksutskottet i någon mån enligt min mening har förlorat sina principer, har jag dock inga utsikter att kunna vinna gehör för min motion. Jag hoppas emellertid, att det här korta anförandet i någon mån skall tjäna motionens syfte.

Herr **Nilsson** i Tånga: Jag tror, att vad utskottet anfört som skäl för avslag till motionen, är riktigt, det förhållandet nämligen, att man beträffande de allmänna och de enskilda vägarna bygger på helt olika principer såväl i fråga om ekonomi som i administrativt avseende, och att det därför icke kan vara lämpligt att på sätt, som motionärerna här gjort, sammanblanda dessa, även om det gäller en så underordnad sak som själva synen.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 4.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om upplåtelse under åborätt av viss jord m. m.

såvitt angår förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § 1 mom. i skogsvårdslagen den 15 juni 1923 ävensom en i ämnet väckt motion; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 5.

Ang. till-
lämpningen
av lagen om
upplåtelse
under åborätt
av viss jord
m. m.

Härefter upptogs till behandling jordbruksutskottets utlåtande, nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa frågor rörande tillämpningen av föreslagen lag om upplåtelse under åborätt av viss jord m. m., ävensom i ämnet väckta motioner.

I en den 31 december 1925 dagtecknad, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 24, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att, därest av Kungl. Maj:t i proposition nr 22 till 1926 års riksdag framlagt förslag till lag om upplåtelse under åborätt av viss jord av riksdagen antoges, godkänna vissa vid statsrådsprotokollet fogade förslag till nya eller ändrade författningar, rörande lösandet av vissa tillämplighetsfrågor, som anslöte sig till det av Kungl. Maj:t framlagda lagförslaget om upplåtelse under åborätt av viss jord.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehaft följande inom riksdagen väckta motioner, nämligen:

de likalydande motionerna nr 212 i första kammaren av herr *Carl Gustaf Ekman m. fl.* och nr 322 i andra kammaren av herr *Hamrin m. fl.*;

de ävenledes likalydande motionerna nr 214 i första kammaren av herr *Wohlin m. fl.* och nr 320 i andra kammaren av herr *Svensson i Grönvik m. fl.*;

motionen nr 195 i andra kammaren av herr *Andersson i Grimbo*; samt motionen nr 318 likaledes i andra kammaren av herr *Olsson i Kullenbergstorp m. fl.*

Utskottet hemställde,

1) att riksdagen med förklarande att Kungl. Maj:ts därom framlagda förslag icke kunnat i oförändrat skick antagas av riksdagen, måtte för sin del antaga i punkten intaget förslag till grunder för upplåtande från vissa kronoegendomar av jordbrukslägenheter under åborätt enligt lagen om upplåtelse under åborätt av viss jord samt av egnahemslägenheter;

2) att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda förslag, måtte godkänna i punkten intaget förslag till ändrad lydelse av mom. 1:o), 2:o) och 32:o) i de av riksdagen 1908 antagna förändrade grunder för förvaltningen av kronans jordbruksdomäner;

3) att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda hemställan, måtte godkänna i punkten intaget förslag till ändrad lydelse av § 6 samt införande av en ny § 27 a i de av riksdagen 1925 godkända allmänna grunder för upplåtande av kolonat å kronoparker i Norrland och Dalarna;

4) att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts därom framlagda förslag icke kunnat i oförändrat skick godkännas av riksdagen, måtte för sin del antaga i punkten intaget förslag till ändrad lydelse av §§ 20 och 25 i de av riksdagen 1919 antagna allmänna villkor och bestämmelser för statens egnahemslånerörelse; och

5) att de i ämnet väckta motionerna, i den mån de ej kunde anses besvarade genom vad utskottet hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid utlåtandet var fogad reservation av herr *Carlström*, som ansett att utskottet bort hemställa,

1) att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts därom framlagda förslag icke kunnat i oförändrat skick antagas av riksdagen, måtte för sin del antaga i punkten intaget, av reservanten formulerat förslag till grunder för upplåtande från vissa kronoegendomar av jordbrukslägenheter under åborätt enligt lagen om upplåtelse under åborätt av viss jord samt av egnahemslägenheter;

Ang. tillämpningen av lagen om upplåtelse under åborätt av viss jord m. m.

(Forts.)

- 2) lika med utskottet;
- 3) lika med utskottet;
- 4) lika med utskottet; och
- 5) lika med utskottet.

§ 2 uti utskottets under 1) upptagna författningsförslag lydde sålunda:

§ 2.

Sådana under förvaltning av domänstyrelsen ställda och för statsverkets räkning utarrenderade jordbruksegendomar, som vid löpande arrendeperiods utgång, enligt riksdagens beslut, må utan riksdagens vidare hörande försäljas och vilka med avseende å föreliggande omständigheter befinnas lämpliga att helt eller delvis användas till bildande av lägenheter, som i § 1 avses, må enligt plan, som av Kungl. Maj:t fastställs, fördelas i lämpliga lotter och, så vitt angår lotter, som äro hänförliga till dylika lägenheter, upplåtas i den ordning nedan sägs.

Vad sålunda medgivits skall äga motsvarande tillämpning i fråga om sådana till inköpta skogsegendomar hörande områden, som enligt riksdagens beslut må av Kungl. Maj:t utan riksdagens vidare hörande försäljas.

I det under punkten 1) av herr Carlströms ovanberörda reservation framlagda motsvarande författningsförslaget, vilket i övrigt överensstämde med utskottets förslag, hade åt § 2 givits denna avfattning:

§ 2.

Sådana under förvaltning av domänstyrelsen ställda och för statsverkets räkning utarrenderade jordbruksegendomar, som vid löpande arrendeperiods utgång, enligt riksdagens beslut, må utan riksdagens vidare hörande försäljas och vilka med avseende å föreliggande omständigheter befinnas lämpliga att helt eller delvis användas till bildande av lägenheter, som i § 1 avses, må enligt plan, som av Kungl. Maj:t fastställs, fördelas i lämpliga lotter och, så vitt angår lotter, som äro hänförliga till dylika lägenheter, upplåtas i den ordning nedan sägs, dock att i de fall upplåtelse under åborätt föreslås under förbehåll att inlösningsrätt i enlighet med 33 § i åborättslagen ej må förekomma, frågan om upplåtelse må underställas riksdagens prövning.

Vad sålunda medgivits skall äga motsvarande tillämpning i fråga om sådana till inköpta skogsegendomar hörande områden, som enligt riksdagens beslut må av Kungl. Maj:t utan riksdagens vidare hörande försäljas.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr Carlström: Herr talman! De författningsförslag på ifrågavarande område, som i föreliggande proposition framläggas, innebära i huvudsak endast ett formellt inpassande i gällande bestämmelser av sådana föreskrifter, som erfordras för tillämpningen av det nya åborättsinstitutet. Det vill med andra ord säga, att samma bestämmelser, som nu gälla för upplåtelse av egnahemslägenheter och andra lägenheter från kronojord, skola gälla, även då det är fråga om upplåtelse under åborätt. Ifrågavarande bestämmelser av år 1913 gå ut på, att, då det gäller kronoegendomar med arrendeinkomst under 600 kronor, har Kungl. Maj:t rätt att utan riksdagens hörande försälja dessa egen-

Ang. till-
lämpningen
av lagen om
upplåtelse
under åborätt
av viss jord
m. m.
(Forts.)

domar. Samma rätt skulle sålunda även gälla upplåtelser under åborätt. I vad sedan gäller kronodomäner, som ha högre arrendevärde än 600 kronor, skulle dessa egendomsars upplåtelse, även när det gäller åborätt, underställas Kungl. Maj:ts prövning. Då det emellertid i åborättslagen ingår bestämmelse om, att vissa åborättslägenheter skola kunna upplåtas med förbehåll, att icke den inlösningsrätt, som i övrigt stadgas i åborättslagen — det vill säga, att åbon efter att hava innehaft lägenheten i 20 år har rätt att inlösa den — skulle få tillämpas, så har jag med avseende å denna bestämmelse tillåtit mig att här under punkt 1 foga till utskottets betänkande en reservation, i vilken jag yrkar, att sådana upplåtelser, där förbehåll i detta avseende gjorts, skola underställas riksdagens prövning, även då det gäller sådana kronoegendomar, som Kungl. Maj:t annars har rätt att utan riksdagens hörande upplåta. Man kan säga, att det är ej så stort antal kronodomäner, som komma att upplåtas till försäljning, utan att riksdagen kommer att pröva frågan, då dessa egendomar äro av mindre omfattning och till stor del redan äro försålda. Om så är förhållandet, innebär det endast, att de frågor, som komma att underställas riksdagens prövning i detta fall, icke kunna förekomma så synnerligen ofta. Då man läser utskottets utlåtande på sidan 7, finner man, att detta förbehåll om, att åborättsinnehavaren icke skulle få inlösa lägenheten efter de 20 åren, motiveras med att, »därest viss jord lämpligen borde utlämnas under åborätt, men viktiga allmänna intressen krävde, att äganderätten bibehölles hos kronan, borde upplåtelse kunna förknippas med förbehåll, att rätt till inlösen ej skulle förefinnas». Det skulle sålunda vara viktiga allmänna intressen, som skulle förestava ett sådant beslut. Jag anser sålunda, att riksdagen bör ha rätt att pröva dessa viktiga allmänna intressen i dessa fall. Jag har sålunda i andra paragrafen, som stadgar om upplåtelseätten, tillåtit mig att tillfoga några rader av följande innehåll: »dock att i de fall upplåtelse under åborätt föreslås under förbehåll, att inlösningsrätt i enlighet med 33 § i åborättslagen ej må förekomma, frågan om upplåtelse må underställas i riksdagens prövning». Man kan invända, att den lagtext, som jag formulerat, måhända icke skulle hålla måttet, men jag tror, att det är en så enkel sak man här uttryckt, att den ej kan missförstås.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till min reservation.

Med herr Carlström förenade sig herrar *Johanson* i Huskvarna och *Olsson* i Ramsta.

Herr Nilsson i Tånga: Herr talman! Kungl. Maj:ts förslag här, i vad avser grunder för upplåtelse av vissa kronodomäner och jordbrukslägenheter under åborätt enligt lagen om upplåtelse under åborätt av viss jord, de utgöra, dessa förslag, ingen avvikelse från de grunder, som nu gälla. Följaktligen kommer det att bli på samma sätt som hittills. Om en kronodomän skall styckas, så skall den lokala domänförvaltningen göra upp förslag till styckning, den skall åsätta lotterna saluvärde. I de fall, då den föreslår upplåtelse under åborätt, skall den också föreslå den avgäld, som bör utgå. I fortsättningen blir det precis som hittills. Ärendet går till domänstyrelsen och från domänstyrelsen till Kungl. Maj:t, som för sin del fattar beslut och underställer detta riksdagens prövning. Riksdagen blir sålunda, varje gång en kronodomän skall styckas eller försäljas eller upplåtas under åborätt, i tillfälle att pröva saken. Detta gäller beträffande sådana egendomar, för vilkas disposition det fordras gemensamma beslut av Kungl. Maj:t och riksdag.

Beträffande åter sådana egendomar, som Kungl. Maj:t får försälja utan riksdagens hörande, d. v. s. sådana egendomar, varför arrendet icke uppgår till 600 kronor, har Kungl. Maj:t icke föreslagit någon ändring och detta helt

naturligt av det skälet, att Kungl. Maj:t redan nu har fri förfoganderätt över dessa egendomar, Kungl. Maj:t kan besluta, att de skola styckas och säljas eller ock att de icke skola försälas. Det är nämligen intet absolut åliggande för Kungl. Maj:t att sälja dessa egendomar, utan det heter i författningen, att de *må* försälas. Nu innebär reservanternas förslag, att ifall Kungl. Maj:t beslutar, att en sådan egendom eller viss del av en sådan egendom skall upplätas mot åborätt utan friköpsrätt, så skall detta underställas riksdagens prövning. Detta vore i alla fall en begränsning av den rätt, Kungl. Maj:t nu har. Jag begriper icke vad denna begränsning skall tjäna för ändamål, då Kungl. Maj:t ju icke har något åliggande att sälja egendomar. Om det följaktligen är en arrenderad egendom, där arrendevärdet icke uppgår till 600 kronor men där Kungl. Maj:t av vissa skäl finner en försäljning icke lämpligen böra äga rum utan i stället beslutar, att egendomen skall utarrenderas, så kan denna egendom icke bli föremål för inlösningsrätt. Det är härutinnan reservanternas förslag innebär en begränsning av den rätt, Kungl. Maj:t nu har. Det är detta jag särskilt vill fästa uppmärksamheten på, att Kungl. Maj:t icke har någon skyldighet att sälja dessa egendomar. De kunna utarrenderas och i detta fall kan det, som jag sade, icke bli fråga om någon inlösningsrätt. Men i så fall är det också orimligt att förutsätta, att om Kungl. Maj:t vid prövningen skulle finna, att en eller några lotter icke lämpligen böra försälas utan upplätas mot åborätt, detta skall underställas riksdagens prövning, därest med åborätten icke skall vara förenad inlösningsrätt.

För övrigt vill jag säga, att denna sak praktiskt sett är av rätt underordnad betydelse. Enligt vad jag inhämtat, finnes det bland den kategori egendomar, varom här är fråga, icke flera arrendelediga, som kunna ifrågakomma till försäljning under innevarande och nästa år, än en sjättedel av samtliga, och blott beträffande denna sjättedel skulle en sådan bestämmelse, som herr Carlström ifrågasätter, eventuellt bliva tillämplig.

Herr talman! Med åberopande av vad jag anfört ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Carlström: Herr talman! Utskottets ärade ordförande har nyss anmärkt, att jag skulle ha begärt, att en rätt, som Kungl. Maj:t redan har, borde frångå Kungl. Maj:t. Jag har icke begärt, att Kungl. Maj:ts beslut i de fall, där åborätt upplättes, skulle underställas riksdagens prövning i fråga om själva åborättsupplåtelsen utan blott i den händelse det tillika vore fråga om förbehåll, att inlösen icke skulle få ske. Jag har härvid ansett, att med hänsyn till de viktiga statliga intressen, som det är fråga om, riksdagen borde höras. Jag vill också, när utskottets ärade ordförande säger, att det icke är många egendomar, som ifrågakomma till försäljning, anföra, att ett bifall till reservationen borde väl då så mycket mindre väcka betänkligheter.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Nilsson i Tånga: Herr talman! Jag vill emot herr Carlström endast säga, att när han uttalade, att det vore av vikt för riksdagen att veta vilka viktiga statsintressen det gällde, då inlösen icke fick förekomma, så är detta en invändning, som kan göras redan emot den rätt, som Kungl. Maj:t nu har. Kungl. Maj:t kan underlåta att försälja och i stället utarrendera, och det blir icke fråga om någon inlösningsrätt. Herr Carlström kunde med samma fog yrka, att redan nu, då Kungl. Maj:t beslutar, att försäljning icke skall äga

Ang. tilllämpningen av lagen om upplåtelse under åborätt m. m.
(Forts.)

Ang. till-
lämpningen
av lagen om
upplåtelse
under åborätt
av viss jord
m. m.
(Forts.)

rum, sådant beslut skall underställas riksdagens prövning. Skälen härför äro alldeles desamma som de herr Carlström anförde.

Herr talman, jag har ingen anledning att frågå mitt yrkande.

Herr **Johansson** i Uppmälby: Herr förste vice talman! Detta är icke någon stor fråga att tvista om, ty det torde icke vara så många egendomar, som enligt de 1913 fastställda grunderna fått av Kungl. Maj:t försäljas och där vederbörande myndigheter tillstyrkt avyttring, men vilka fortfarande återstå osålda.

Herr Carlström yrkar, att riksdagen skulle höras, för att den skulle få veta, vilka skäl kunde vara för handen för ett upplåtande av en egendom mot åborätt med förbehåll samtidigt, att inlösen icke finge ske. Det är samma skäl, som nu föreligga, då det är fråga, huruvida en egendom skall försäljas eller blott upplåtas på arrende. Det beror på myndigheterna. Det beror på domänstyrelsen i sista hand, om det går så långt, att det blir fråga om försäljning. Jag förstår mycket väl herr Carlström, och jag vill säga till honom, att jag tror hans ståndpunkt dikteras av ett visst misstroende, för den händelse det fortfarande skulle sitta en socialdemokratisk jordbruksminister, därutinnan, att denne icke skulle vara villig att medverka till upplåtelser mot åborätt, för enad med inlösningsrätt. Jag tror emellertid, att det icke föreligger någon fara härvidlag. Det är nog så, att vilken jordbruksministern än är och vilket parti han än må tillhöra, så tager han hänsyn till vad vederbörande myndigheter yttra. Jag vill nämna, att på kronoparkerna finnas kvar egendomar, som icke äro sålda, och skälet till att domänstyrelsen icke velat gå med på försäljning har varit, att dessa egendomar legat mitt inne i kronoparkskomplex. I sådana fall ha egendomarna fortfarande fått vara utarrenderade. Jag vill understryka vad utskottets ordförande sade, att Kungl. Maj:t har rätt att försälja men ingen skyldighet härvidlag. Sker ej försäljning, blir följden i regel att vederbörande egendom fortfarande utarrenderas. Det kan emellertid hända, att den, som har arrendet, hellre vill taga åborätt utan förening med inlösningsrätt. Han vet nämligen, att därigenom tryggas han sin besittningsrätt och utestänger andra från egendomen.

Jag tror, att den farhåga, som herr Carlström såväl här som i utskottet uttalat, är betydligt överdriven. Kungl. Maj:t har för närvarande rätt att försälja men kan också utarrendera. Om Kungl. Maj:t använder försäljningsrätten eller ej, beror på hur vederbörande myndigheter — uppskattningsmännen, jägeristaten, överjägmästaren och domänstyrelsen — yttra sig. Även jordbruksutskottet, som har att behandla en hel mängd dylika ärenden varje år, tager alltid hänsyn till vad myndigheterna anförde. Jag tror, att sådan hänsyn kommer att tagas även i framtiden. Jag är vidare övertygad, att vilken jordbruksminister än sitter och vilken politisk åskådning han än må tillhöra, så kommer han att taga dylik hänsyn. Hava vederbörande myndigheter avstyrkt försäljning, vill jag se den jordbruksminister, som det oaktat förordar försäljning, i stället för att fortfarande låta vederbörande egendom vara upplåten på arrende.

På de skäl, jag anförde, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Carlström**: Herr förste vice talman! Jag vill endast erinra den siste ärade talaren, att jag icke talat om vare sig socialdemokratiska eller andra jordbruksministrar. Mitt yrkande innebär, att *alla* jordbruksministrar skola framlägga denna sak för riksdagens prövning. Då herr Johansson i Uppmälby talar om, att det kan finnas sådana åborättstagare, som ej vilja hava inlös-

ningsrätten, så är det en fråga som är ovidkommande detta, ty här heter det, att det skall vara viktiga statliga intressen, som föranleda, att inlösningsrätten *förmenas* åborättstagaren. Reservationen överensstämmer alltså med utskottsförslaget i fråga om åborättstagare, som själva icke vilja hava inlösningsrätten, men det skiljer sig därifrån beträffande det fall, att det anses vara av viktiga statliga intressen påkallat, att inlösningsrätten undantages.

Ang. tillämpningen av lagen om upplåtelse under åborätt av viss jord m. m.

(Forts.)

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr förste vice talman framställt propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 6.

Vidare föredrogs andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 9, i anledning av väckt motion, II: 329, angående den svenska sceniska konstens, särskilt den dramatiska scenkonstens, allmänna tillstånd och behov; och blev utskottets hemställan därvid av kammaren bifallen.

§ 7.

Därnäst var å föredragningslistan uppfört andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 10, i anledning av väckt motion om införande i skolorna av halvdagsledighet för friluftsliv.

Ang. införande i skolorna av halvdagsledighet för friluftsliv.

I anledning av en inom första kammaren av herr *von Koch* väckt motion, nr 155, om införande i skolorna av halvdagsledighet för friluftsliv, hade nämnda kammarens första tillfälliga utskott, till vars behandling ifrågavarande motion hänvisats, hemställt, att motionen icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Med avslag å utskottets hemställan hade emellertid första kammaren för sin del bifallit en vid utlåtandet fogad reservation, däri föreslagits, att riksdagen ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes taga i övervägande, huruvida och i vilken utsträckning genom ändringar i vederbörande undervisningsplaner för rikets skolor halvdagsledighet för friluftsliv skulle kunna beredas skolornas elever, varefter detta beslut delgivits andra kammaren, som remitterat ärendet till sitt första tillfälliga utskott.

Uti förevarande utlåtande hemställde sistnämnda utskott, att andra kammaren icke måtte biträda första kammarens i ärendet fattade beslut.

Reservationer hade likväl avgivits:

av herr *Holmdahl*, som ansett, att utskottet bort hemställa, att andra kammaren måtte biträda första kammarens i ärendet fattade beslut; och

av herr *Grapenson*.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr Holmdahl: Herr förste vice talman, mina herrar! Då jag till denna utskottets hemställan fogat en reservation, tillåter jag mig att taga kammarens tid i anspråk några minuter för att framföra skälen för denna reservation.

Det ärende, som här föreligger, rör ett förslag om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning om införande av halvdagsledighet för friluftsliv i

*Ang.
införande i
skolorna av
halvdagsle-
dighet för fri-
luftsliv.
(Forts.)*

våra skolor. Denna hemställan har motionsvis väckts i första kammaren, och första kammaren har gentemot dess eget första tillfälliga utskotts avstyrkan- de bifallit motionens hemställan i den synnerligen försiktiga formuleringen, att kammaren beslutade för sin del i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes taga under övervägande, huruvida och i vilken omfattning en dylik ledighet måtte kunna införas i skolorna.

När första tillfälliga utskottet i denna kammare gått in för avslag på motionen och första kammarens beslut, så gör utskottet detta på samma skäl, som utskottet i första kammaren anfört. Man har alltså att gå till första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande i denna fråga, vilket står återgivet på sidan 1 i nu förevarande utlåtande. Där finner man alltså de motiv, varpå även andra kammarens första tillfälliga utskott stöder sitt avslagsyrkande. Denna motivering är mycket kort, och jag skall be att få fästa kammarens uppmärksamhet på densamma. Utskottet säger ungefär följande: En sådan halvdagsledighet kan man icke få utan en väsentlig inskränkning av den tid, som är anslagen till undervisning i de egentliga skolämnena. Så fortsätter utskottet och säger, att en sådan inskränkning icke låter sig göra utan minskning av kurserna, och då detta skulle vara att förfela skolornas egentliga syftemål, bör ledigheten icke ifrågakomma. Man skulle dock kunna reflektera på saken, om det föreläge överansträngning i våra skolor. Enligt skolöverstyrelsens avgivna utlåtande föreligger emellertid ingen sådan överansträngning och därför finnes intet skäl att gå in för motionärernas förslag om halvdagsledighet.

Gentemot detta resonemang vill jag endast i största korthet säga, att utskottet synes mig företräda en mycket föråldrad pedagogisk uppfattning, nämligen den att det kunskapsmått, som inhämtas i skolorna, står i fullkomligt matematisk proportion till antalet lästimmar. Det förhåller sig verkligen icke så, att det antal timmar, som är fastställt, är så absolut orubbligt, att det icke kan jämkas något, utan att begränsning sker i fråga om det bildningsmått, skolan vill bibringa sina elever.

Detta var den första anmärkningen till utskottets motivering. Den andra anmärkningen är, att det enligt min mening är ett mycket svagt skäl för avslag att konstatera, att överansträngning icke i större utsträckning föreligger. Ser man på frågan på detta sätt, anlägger man enligt mitt sätt att se en alldeles för trång synpunkt på densamma. Det är enligt min och många andras åsikt betydelsefullt, då det gäller vårt svenska högre skolväsen, att större hänsyn toges till ungdomens fysiska fostran och fysiska utveckling. Skoltiden infaller ju under den för den fysiska utvecklingen betydelsefullaste och känsligaste tiden. Jag tror, att det är ett ganska allmänt omfattat krav, att den svenska skolan måtte i större utsträckning än hittills taga hänsyn till och se till, att studiearbetet icke alltför mycket må hämma ungdomens fysiska utveckling. Det förhåller sig icke så, att detta studiearbete blott då kan sägas hämma den fysiska utvecklingen, ifall man konstaterar överansträngning. Det finnes en hel mängd fall, där skolarbetet inverkar hämmande på den fysiska utvecklingen utan att en läkare eller någon annan kan konstatera fysisk eller psykisk överansträngning. Men det är ändå av vikt att se till att det beredes mer utrymme åt fysisk fostran och att mer hänsyn toges till ungdomens fysiska utveckling.

Nu har det visserligen i de svenska skolorna sedan gammalt gjorts mycket härför, framför allt genom gymnastiken, men det är ett önskemål ifrån många håll, att man skulle komplettera detta genom att under skolans ledning införa friluftsliv, lekar och idrott i det fria. Och det tror jag icke kan bestridas — ingen som närmare känner till detta har heller bestritt det — att en sådan komplettering av skolans befattning med ungdomens fysiska fostran är höge-

ligen nyttig. Det är icke blott så, att det har betydelse för ungdomens fysik, så att det skulle bidra till att skapa ett mera härdadt och kraftigt släkte, som med större motståndskraft skulle kunna bära även det ansträngande skolarbetet, utan det förhåller sig, mina herrar, med detta ävenledes så, att ett dylikt regelbundet återkommande friluftsliv tillsammans med klasskamrater under skolans uppsikt och ledning har en stor betydelse i pedagogiskt och moraliskt hänseende.

Nu äro dessa meningar, som jag här företräder, verkligen icke några mina privatmeningar. Det förhåller sig i stället tvärtom så, att egentligen samtliga hörda myndigheter hava tillstyrkt eller under alla förhållanden utan reservation instämt i motionens uppslag och den princip, som här föreligger. I det utlåtande, som här är bifogat utskottsbetänkandet, säger skolöverstyrelsen, att skolöverstyrelsen i princip måste finna detta uppslag tilltalande. Skolöverstyrelsen går också in på frågan om vilka vägar man skall gå för att förverkliga motionärens uppslag. Skolöverstyrelsen pekar på att man kunde eventuellt begränsa timantalet för några ämnen eller förkorta timmarna i vissa ämnen, men skolöverstyrelsen säger, att innan vi kunna föreslå en utväg måste det ske en utredning. Vidare framhåller skolöverstyrelsen, att detta uppslag naturligtvis i första rummet gäller våra läroverk, våra flickskolor och våra kommunala mellanskolor, alltså våra högre skolor, under det att folkskolorna i allmänhet torde kunna, såsom överstyrelsen säger, även med nuvarande timplan på ett tillfredsställande sätt ordna denna sak. Och slutligen framhåller skolöverstyrelsen, att väl ordnade och lämpligt ledda lek- och idrottsövningar innebära en så viktig sida i ungdomens fostran och utbildning, att en jämkning i vederbörande undervisningsplaner till förmån för denna fysiska fostran kan vara påkallad.

Alltså, mina herrar, majoriteten i utskottet har anfört delar av överstyrelsens utlåtande till stöd för sitt avslagsyrkande. Enligt min mening kan man, om man läser överstyrelsens utlåtande, i stället utläsa ett starkare utslag till förmån för motionärens uppslag, det som första kammaren bifallit.

Vid sidan om skolöverstyrelsen vill jag erinra om att skolkommissionen i sitt stora betänkande och sina reformförslag mycket kraftigt gått in för denna tanke, och jag vill erinra därom, att det vore verkligen önskvärt att just taga upp en del av de *goda* uppslag, som ligga i skolkommissionens betänkande, vartill jag för min del räknat, bland annat, detta. Jag vill icke gå in för huru skolkommissionen vill ordna det i detalj, men kommissionen har gått in för att en halv dags ledighet i veckan beredes eleverna i de högre skolorna. Och det vore synnerligen önskvärt i det läge, som skolfrågan kommit, att se till att dessa *goda* uppslag, som röra skolans inre organisation och arbetssätt, vilka enligt mitt sätt att se äro vida betydelsefullare för den svenska skolans utveckling än de stora yttre organisationsproblem, som skolkommissionen rullar upp, icke falla i glömska, utan att man tager upp dem och ser till att de kunna föras fram till något resultat.

Slutligen vill jag erinra om att detta är ett gammalt önskemål, som framförts av Sveriges läkare samt Sveriges samlade läkaropinion vid upprepade tillfällen — andra tillstyrkanden från framstående, ledande skolmän att förtiga. Jag ber alltså trots tröttheten och trots den sena timman att få lägga denna sak på herrarnas hjärtan. Enligt mitt sätt att se finner jag det ganska obegripligt, att den svenska riksdagen icke skulle vilja bidra till att vårt högre skolväsende fick mera in av denna hänsyn till ungdomens fysiska fostran och fysiska utveckling. Det är ingalunda från några klemighetssynpunkter eller från synpunkten överansträngningen i skolan, som jag talar, utan från den synpunkten, att vi må se till att våra svenska skolor fostra icke blott ett teoretiskt kunnigt släkte utan också ett härdigt och starkt släkte.

*Ang.
inforande i
skolorna av
halvdagsle-
dighet för fri-
luftsliv.*
(Forts.)

Ang.
införande i
skolorna av
halvdagsle-
dighet för fri-
luftsliv.
(Forts.)

Herr talman, jag skall med dessa i förhållande till ämnet få ord, be att på det livligaste få yrka bifall till den av mig avgivna reservationen, d. v. s. till det av första kammaren fattade beslutet. Jag vill ännu en gång understryka, att detta beslut är mycket försiktigt avfattat, då man icke begär något annat än att Kungl. Maj:t ville undersöka »huruvida och i vilken utsträckning genom ändringar i vederbörande undervisningsplaner för rikets skolor halvdagsledighet för friluftsliv må kunna beredas skolornas elever».

I detta anförande, under vilket herr talmannen återtagit ledningen av förhandlingarna, instämde herrar *Mosesson, Löfgren* i Stockholm, *Andrén, Anderson* i Linköping. *Hamrin, Björkman, Christenson* i Södertälje, *Lithander, Fjellman, Alströmer, Almquist, Englund, Holmström* i Gävle, *Hedlund* i Häste, *Hage* och *Hedström*.

Herr **Wagnsson**: Herr talman! Jag skall icke i något längre anförande upptaga till bemötande det yttrande, som den föregående talaren nyss hållit, detta beroende, bland annat, därpå att jag i vissa avseenden kan ansluta mig till den åskådning, han givit uttryck åt. Vad som emellertid påverkat mig att ansluta mig till majoriteten i utskottet, har närmast varit rent formella skäl. Den utredning, som man här begär, finns nämligen redan i det betänkande, som skolkommissionen avgivit. Det synes mig, som om det skulle vara omöjligt att åstadkomma en omläggning i motionens syfte med mindre än vissa jämkningar i de kursplaner, som för närvarande finnas vid läroverken och andra skolor. Och då denna fråga i ett helt annat och större sammanhang torde inom de närmaste åren bliva föremål för prövning, har jag ansett det kunna anstå med något uttalande nu från riksdagen. Det synes mig också ganska onödigt, att riksdagen skriver till Kungl. Maj:t och begär en utredning, som redan finns.

Så mycket större skäl har jag haft för denna min uppfattning, som jag i skolöverstyrelsens utlåtande över motionen funnit, att motionens önskemål redan nu i ganska stor utsträckning blivit tillgodosedda. Skolöverstyrelsen påpekar nämligen i sitt utlåtande, att enligt § 19 mom. 1 i läroverksstadgan rektor redan nu kan lämna lärjungarna ända till sex dagars ledighet under läsåret för friluftsliv. Dessutom kan två å tre gånger varje termin läxfrihet beredas för samma syfte, och denna läxfrihet kan utbytas mot två halvdagars ledighet per läsår. Förutom detta är det möjligt att utbyta två söckendagar av pingstlovet helt eller delvis mot annan ledighet. Såsom skolöverstyrelsen framhållit äro för närvarande av läsårets 266 dagar i medeltal endast omkring 202 dagar verkliga läsdagar. Alltså finns det redan nu ganska riklig tid till övers för det friluftsliv, som man här förordat. Under sådana förhållanden synes det mig, som om denna fråga lämpligen bör anstå, till dess skolkommissionens betänkande blir taget under omprövning.

Av det skälet ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Grapenson**: Herr talman, mina herrar! Jag har avgivit en blank reservation mot detta utlåtande och anser mig därför böra säga några ord.

Motionen och första kammarens beslut gå ut på en, så att säga, allsidig utredning av denna fråga. Det står nämligen »huruvida och i vilken utsträckning genom ändringar i vederbörande undervisningsplaner för rikets skolor halvdagsledighet för friluftsliv må kunna beredas skolornas elever». Det är sålunda ett generellt krav, som avser alla rikets skolor. Mig förefaller det emellertid, att en sådan utredning är helt och hållet obehörlig beträffande våra folkskolor. I dessa finnes enligt gällande undervisningsplan redan nu möjlighet att ägna icke så liten tid för utflykter och friluftsliv. Dessutom bör ihäggkommas, att en hel del av folkskolans elever ha sitt arbete i fria luften

hemma, de ha långa skolvägar o. s. v. Dessa barn sakna sålunda icke möjlighet till stärkande och härdande sysselsättning ute i det fria. Min erfarenhet säger också, att man i några, såsom jag hoppas, sällsynta fall, gör bruk av denna möjlighet till vistelse ute i det fria, i en sådan utsträckning, att man icke alltid kan undgå intrycket, att undervisningen och uppfostran i stort håller på att övergå till lek i stället för att vara ett allvarligt och ansvarsmedvetet arbete. Det är på dessa grunder, som jag icke ansett mig kunna, så att säga, lämna ett finger för en utredning i motionens syfte med hänsyn till folkskolorna.

Vad åter angår de högre skolorna, kommunala mellanskolor, läroverk, gymnasier, måhända även seminarier och andra med sagda läroanstalter jämförbara skolor, står det dock för mig fullt klart, att i dessa skolor verkligen föreligger en fara för lärjungarnas överansträngning. Jag har kommit till denna uppfattning dels med stöd av den erfarenhet, som jag själv såsom barnafader gjort, och dels med stöd av vad jag hört jämväl andra föräldrar uttala i denna sak. Här är onekligen enligt min uppfattning en utredning behöblig och på sin plats. Men jag anser icke denna utredning så brådskande, att den redan nu bör av riksdagen beslutas. Det säges nämligen i reservationen: »I skolkommissionens betänkande, som även upptager ett kapitel om fysisk fostran, uttalas att en föreskrift borde lämnas om att en halv dag efter frukostlovet en gång i veckan i regel på lördagen borde lämnas fri från lektioner och anslås till idrottsövningar, utflykter, praktiska arbeten i det fria o. s. v.» Skolkommissionen har sålunda riktat sin uppmärksamhet på frågan och uttalar sig också i denna sak på ett sätt, som tilltalar mig vida mer än motionens framhållande av saken. Kommissionen talar nämligen också om utflykter, om praktiska arbeten i det fria o. s. v. Jag står icke på den ståndpunkten, att ungdomen icke får leka och öva idrott. Nej, de unga böra få tillfälle härtill. Men en god uppfostran skattar icke ensidigt åt lek och idrott. Den lägger i hög grad tonvikten på undervisande utflykter, praktiskt arbete i det fria o. s. v. Vår tid behöver mera av en sådan uppfostran.

Då den i motionen angivna frågan således torde komma under prövning genom skolkommissionens försorg, och då min reservation väsentligen avser endast motiveringen till utskottets yrkande om avslag å motionen, kan jag, herr talman, under hänvisning till vad jag nu anfört, yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Mogård: Herr talman! Jag skulle icke ha begärt ordet i denna fråga, om jag icke trott mig ha den lilla sakkunskap, som ligger däri, att jag väl är den av kammarens ledamöter, som sist lämnat gymnasium. Jag vill med utgångspunkt från denna min erfarenhet vitsorda, att, såvitt jag har mig bekant, ingalunda någon överansträngning normalt behöver förekomma genom arbetet på gymnasium. Jag finner av skolöverstyrelsens utlåtande med anledning av den väckta motionen, att icke heller skolöverstyrelsen har sig något bekant om att det för barn med normal studiebegåvning föreligger någon fara för överansträngning i det nu rådande studiearbetet vid läroverken.

Det synes mig, som om denna motion innehölle ett sådant där reformuppdrag, sett från något Stockholmsfönster av några herrar, som prompt skola reformera en sak, vilken egentligen låter reformera sig själv. För den fattiga pojke och flicka, som skola gå i ett gymnasium, måste det emellertid ovillkorligen bli till ett avsevärt hinder i arbetet med en ytterligare inskränkning av den egentliga studietid, som nu i lag ålägges skolan. Jag kan för min del icke erinra mig något fall från min skoltid, då det bestämt kunnat påpekas, att där förelåg överansträngning eller något, som tydde på att studierna voro alltför stränga vid jämförelse med de resurser i fråga om fysisk och psykisk hälsa, som eleverna normalt besitta. För de studerande är skolan icke avsedd att vara en

Ang.
inforande i
skolorna av
halvdagsle-
dighet för fri-
luftsliv.
(Forts.)

Ang.
införande i
skolorna av
halvdagsle-
dighet för fri-
luftsliv.
(Forts.)

lekskola och allra minst, då de kommit till gymnasiestadiet. Då är tiden dyrbar. Då bör användas varje stund, varje minut, som skolan kan skänka, och eleven gör då mera klokt i att så litet som möjligt hänge sig åt dessa lekar och vad det heter, som man nu vill med lagens tvång pracka på honom.

Detta är vidare en för staten rätt dyrbar sak. Vårt svenska samhälle kostar väl mer än något annat på de unga en god, men också dyrbar undervisning. Det kan då icke vara rimligt och klokt ur ekonomisk synpunkt att beskära tiden för de teoretiska studierna till förmån för lekar eller sportövningar eller vad man nu kallar det och som de unga ha tillfälle att ägna sig åt under den långa fritiden. Jag vill i förbigående endast peka på att skoltiden för gymnasieklasserna varar icke mer än 180 dagar om året, och under den övriga delen av året har den enskilda studeranden frihet att ägna sig åt friluftsliv. Icke heller har man tänkt sig, att den ledighet, som ytterligare skall beredas de unga, skall användas till nyttigt arbete, till skogsplantering eller sådant, utan den skall lekas bort. Leka kunna ju de unga lyckligtvis i alla fall, varför jag tror, att man icke för den sakens skull behöver tillämpa några nya regler för skolledighet eller anskaffa särskilda lekledare.

Det är till arbete, som den unge av skolan skall vänjas och icke till lekar och pjask, och därför biträder jag, herr talman, utskottets hemställan.

Herr **Gardell** i Gans: Herr talman! Enligt första kammarens beslut tycks det, som om Sveriges ungdom förlorat den sista möjligheten att själv kunna leka. I forna tider kunde ungdomen, så snart tillfälle gavs, företaga idrottslekar och annat av sig själv, och det gick mycket bättre, än om det skulle ske under lärarens ledning, ty då uppstår alltid ett tvång.

Detta förslag blir dessutom ganska dyrt. Av den utredning, som jag fått taga del av i utskottet, skulle nämligen dessa lekledare kosta omkring 6 miljoner kronor.

För övrigt har det visat sig också, att Sveriges bönder haft rätt, då de sagt, att lagstiftningen gått för långt. Den har tvungit barnen att gå veckan igenom. Då man har begärt halvtidsläsning eller begärt att få lördagarna fria, har detta icke gått. Nu vill man taga till reträtten på en finare väg, sedan man sett att man gått för långt. Jag tror, att vi skola låta barnen själva leka. Skickar man dem till skolan för att under lärarens ledning leka, måste de vara bättre klädda, än om de gå hemma. De slå sig nog tillsammans, blott de är fria, så att jag tror, att detta sätt att tvinga barnen att leka i skolan — ja, det vill jag säga — icke är behövt.

Herr **Månsson** i Furuviik: Herr talman, mina herrar! Jag kan för min del icke annat än förorda bifall till utskottets förslag. Jag må säga, att icke har jag gått i så värst många skolor i mitt liv, men den bästa skola, som jag gått i, var potatislandet. Det måste jag erkänna.

Jag framkastade på sin tid den idén, att studentexamen obligatoriskt skulle vara förbunden med minst två sommars allvarligt yrkesarbete som bondpiga eller bonddräng eller sjöman eller annat därmed jämförligt arbete. Jag vill till och med gå ännu längre och säga, att de unga män och kvinnor, som här-efter skola inträda i statsförvaltningen, böra ha allra minst fyra sommars erfarenhet som bonddräng eller bondpiga eller annat däremot svarande arbete. Det är nödvändigt, både ur den synpunkten, att det är folk med praktisk erfarenhet av det dagliga livet i landet, som rekryteras statsförvaltningen, och därför att dessa utan tvivel intresserade och duktiga unga män och kvinnor därigenom skulle få en betydligt ökad fond av andlig kraft och kunna göra mera nytta och göra sig mera gällande, om de ha deltagit i jordbruksarbete eller annat arbete i några somrar.

Vad beträffar det föreliggande förslaget, att barnen skulle få en halv dag fritt i veckan för att leka, har jag den uppfattningen, att det har lekts alldeles för mycket. Vi ha haft råd att leka under de här åren, då vi ätit upp skogen. När vi ha frambragt 4 kronor, ha vi haft råd att äta upp 8 kronor och också haft råd att låta barnen leka. Men nu gå vi mot en trettioårig svart hungerperiod, innan de nya skogslagarna börja verka, så att det blir något att hugga ned och äta igen. Till dess få vi vara så goda att själva frambringa de kronor, vi skola äta upp, och icke äta något extra. Då behöva vi också en ungdom, som är skolad för annat än för lek, som är skolad för arbete.

Jag måste medgiva, att det ligger mycket riktigt i vad som nu säges orh klagas från många håll, att den ungdom, som växer upp, icke minst genom biografernas fruktansvärda inverkan fått en alldeles snedvriden syn på vad livet numera är. Det liv, som möter de unga i framtidens Sverige de närmaste 30 å 40 åren, är ingalunda detsamma som det liv, som har mött dem, som nu sitta i denna kammare, utan det kommer att bli något vida allvarligare. Jag skulle därför önska, att förslaget kommer igen, men att det kommer igen i den formen, att en av veckans dagar avsättes till allvarligt arbete. Skola barnen vara fria en dag i veckan, skola de skura golv och utföra annat nyttigt arbete. Det skadar icke, att de i tid få lära sig det.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Holmdahl: Herr talman! Jag skall endast upptaga kammarens tid några minuter, men jag anser mig böra svara på några av de invändningar, som under debatten ha kommit fram mot ett bifall till reservationen.

Herr Wagnsson framhöll, att enligt skolöverstyrelsens utlåtande i ärendet visar det sig, att motionärens önskemål redan nu i stor utsträckning äro tillgodosedda, därigenom att man kan få sex dagars ledighet under läsåret, man kan få läxfrihet under vissa förhållanden ett visst antal dagar och man kan förlägga vissa dagar av pingstlov till andra ställen av skolåret. Gentemot detta resonemang vill jag endast framhålla, att det är något helt annat, som det nu framförda uppslaget gäller. Vi ha sedan gammalt haft lovdagar utbredda över skolåret i vårt svenska skolsystem, men därigenom har sannerligen icke den svenska skolungdomen fostrats till något friluftsliv och idrottsliv. Dessa få och spridda lovdagar kunna helt naturligt icke fylla det här ifrågavarande syftet. Det nu framförda uppslaget innebär däremot, att en halv dag i veckan skall ägnas åt detta under skolans ledning och uppsikt, och att alltså detta kommer in på det ordinarie skolschemat vecka efter vecka såsom de andra ämnena. Däri ligger den stora skillnaden.

Beträffande herr Mogårds anförande kan jag fatta mig mycket kort, därför att vi ha så olika utgångspunkter, när det gäller att bedöma denna fråga, att det icke lönar sig mycket att diskutera. Jag har redan klargjort, att jag icke alls ser frågan från överansträngningssynpunkt. Ingalunda! Det är en alldeles för trång synpunkt att lägga på denna fråga. När herr Mogård säger, att skolans tid är dyrbar, och att det gäller att icke ha en lekande utan en arbetande skola, vill jag endast nämna, att när herr Mogård kan fälla ett sådant yttrande, visar det, att han överhuvud taget icke förstår värdet av den fysiska fostran såsom en uppgift för skolan. Det framgår ju alldeles uppenbart. Man kan ju också säga, att tiden är alldeles för dyrbar för att icke det svenska skolväsendet skall se till att det finns en tillräcklig motvikt mot överbelastning av teoretiskt arbete, vilket dock måste förekomma i de högre skolformerna. Jag menar, att detta är utgångspunkten för motionärens yrkande och för myndigheternas uppfattning i denna del. Då herr Mogård ville framhäva saken såsom ett individuellt önskemål från reservantens sida, erinrar jag om vad jag sade i mitt förra

Ang.
införande i
skolorna av
halvdagsle-
dighet för fri-
luftsliv.
(Forts.)

anförande, att en hel rad av sakkunniga här stå bakom motionen, och att skolkommissionen själv gått in i princip just för denna sak.

Slutligen vill jag beträffande herr Månssons i Furuvik yttrande säga det, att jag tror också som han, att arbetet i skog och mark är en betydelsefull motvikt för landsbygdens ungdom, men jag ber herr Månsson i Furuvik ändå tänka på den stora grupp av svensk ungdom, som just därför att de vilja gå igenom högre skolor, läroverk, kommunala mellanskolor, gymnasier och flickskolor, dragas från landsbygden och det sundare liv, som man där kan leva. De tvingas just under sin uppväxttid att gå i städerna. Det är just för att dessa barn skola få, vad landsbygdens barn ha gratis, som jag menar, att detta önskemål att få mera plats för denna sida av skolans fostrande verksamhet är motiverat.

Herr Lindmark: Herr talman, mina damer och herrar! Det är endast ett par, tre synpunkter, som jag vill framhålla vid detta ärendes behandling.

För det första framgår det av skolöverstyrelsens yttrande, som finns bifogat utskottets utlåtande, att det endast är ungefär halva året, som lärjungarna undervisas i skolorna, under det att det andra halvåret står till förfogande för lek och idrott i skog och mark.

För det andra påstod herr Holmdahl, att skolöverstyrelsens yttrande mycket starkt motiverar ett bifall av motionen. Jag vill påstå, att detta icke särskilt är fallet. I skolöverstyrelsens yttrande, på sidan 8 i utskottets utlåtande, framhåller den något, som jag skall be herrarna att höra på, därför att vad som där säges är ganska betecknande. Skolläkare ha i dessa spörsmål avgivit vissa utlåtanden, och skolöverstyrelsen drager sina slutsatser härav och säger: »Härvid förekomma i regel uttalanden i sådan riktning, att för friska lärjungar med medelgodt anlag för studiearbete kan skolarbetet ej anses vara för betungande. Viss överansträngning torde däremot ej till fullo kunna undvikas för sjukliga lärjungar, vilka även av annat arbete i normal omfattning skulle bli överansträngda, för lärjungar med bristande anlag för studier, för vissa lärjungar, vilka utan att äga tillräckliga förutsättningar därför likväl sträva efter särskilt höga betyg, samt för lärjungar, vilka på grund av överdrivet nöjesliv eller andra utanför skolan liggande anledningar ej erhålla tillräcklig nattsömn.»

Såsom en rekommendation för vad motionären har velat råda bot på fortsätter skolöverstyrelsen: »Härmed vill dock överstyrelsen ingalunda ha sagt, att icke en viss lättnad i skolarbetet kan vara av behovet påkallad. Sådan lättnad bör dock i främsta rummet vinnas genom motarbetande av det inre — d. v. s. inom det särskilda ämnet förekommande — mångläseriet, som är en ständigt lurande fara i våra skolor, samt genom minskade fordringar i fråga om de rena minneskunskaperna.»

Det är sålunda andra vägar, som skolöverstyrelsen anser, att man helst bör gå för att råda bot på eventuell överansträngning, en överansträngning, som dock skolöverstyrelsen anser i stort sett icke vara för handen.

Jag kommer nu till det sista och för mig ganska avgörande motivet, då det har gällt att taga ställning till detta spörsmål, och det är de ekonomiska konsekvenser, som följa med ett insläende på den väg, som motionären har förordat. Det heter visserligen, att det endast gäller en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning, men har man sagt A, får man i många, många fall också säga B, och ett blivande utredningsresultat torde måhända föra kammarens ledamöter in på den vägen att behöva anslå medel för att man skall kunna utföra denna fysiska fostran. I skolöverstyrelsens yttrande framhålles, att för de allmänna läroverken skulle kostnaderna för anställandet av nödiga lärarkrafter uppgå till icke mindre än 67,500 kronor. För den händelse att man även skulle avlöna biträdande gymnastiklärare för undervisning i lek och idrott, något som skolöverstyrelsen anser vara självfallet, skulle kostnaderna enligt

dess beräkningar uppgå till 108,000 kronor. Ändå ha vi icke talat om de summor, som skulle krävas, för den händelse halvdagsledighet för lek och idrott skulle införas även vid våra folkskolor. Beträffande dessa skolor framhåller skolöverstyrelsen endast, att man där har icke mindre än 26,000 läraravdelningar med omkring 700,000 lärjungar, och skolöverstyrelsen säger härom något, som jag skall be att också få läsa upp, att vid dessa skolor »skulle de årliga kostnaderna uppenbarligen komma att uppgå till mycket avsevärda belopp».

I slutet av sitt yttrande säger skolöverstyrelsen vidare: »För att det avsedda syftet med den i motionen ifrågasatta anordningen skall kunna vinnas, erfordras emellertid såväl för ändamålet utbildade lärare som tillräckliga anslag till arvoden åt dessa lärare och till bestridande av övriga för ändamålet erforderliga utgifter.»

Mina herrar! Äro vi verkligen nu med ens villiga att slå in på en sådan väg, som givetvis kommer att åsamka statskassan krav på anslagsmedel? Är det icke så, att det i detta fall verkligen föreligger skäligen anledning att hellre stämma i bäcken för att slippa ett fruktlöst försök att stämma i ån? Jag tror icke, att det här föreligger tillräckligt allvarliga skäl för att man vid skolorna skall införa denna ledighet. Syftet med förslaget kan ju nås på den fritid, som i övrigt står till buds, och skolbarnen på landsbygden få i tillräckligt hög grad detta friluftsliv, när de gå till och från skolan.

Med hänsyn härtill och med återopande av dessa för mig mycket avgörande och bärande motiv ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr *Bengtsson* i Kullen instämde häruti.

Herr *Weijne*: Herr talman! När jag dristar mig att förlänga denna debatt med ett par ord, ber jag från början att få säga, att jag ingalunda delar den föregående talarens uppfattning om de skäl, som här tala för utskottets förslag. Jag kommer att yrka bifall till utskottets hemställan, men jag gör det ej av ekonomiska skäl, ty de äro på intet sätt bärande. Det är nämligen så, när det gäller folkskolorna, att det är den enklaste sak i världen att åläggja läraren att ha hand om eleverna under dessa utflykter, och beträffande läroverken blir förhållandet det, att om man inskränker timantalet för undervisningen, behöver man ju mindre antal lärarkrafter för denna och kan följaktligen överflytta de pengar, som bli över, på personer, som äro lämpliga att ha hand om den fysiska fostran. Jag anser således, att man ingalunda bör skjuta de ekonomiska problemen i förgrunden.

Jag tror, att här föreliggande problem egentligen är dubbelt. Å ena sidan har man vad man skulle kunna kalla för den allt för starka intellektuella belastningen på läroverken, och å andra sidan vill man ge eleverna möjlighet till fysisk fostran. Jag tror emellertid, att man kan betrakta dessa två saker skilda åt. Om man har den uppfattning, som jag har, att man i det svenska skolväsendet i alltför hög grad ockrar på minnet och belastar det, så behöver man icke från den utgångspunkten komma till att skolan skall ha hand om eleverna under utflykter och i allt leda den fysiska fostran. I stället är det väl så, att man från denna utgångspunkt hellre kommer till att man bör lätta på skolschemat på ett sådant sätt, att man skär bort det man anser vara onödigt i de rent intellektuella ämnena och framför allt försöker minska på minneskunskaperna och i stället ger eleverna ökad fritid, under vilken de själva kunna sköta om den fysiska fostran. När det gäller storstäderna, är det sannerligen icke på det sättet, att eleverna ständigt behöva ovillkorligen handledas, när det är fråga om utflykter och idrott, utan de ha

*Ang.
införande i
skolorna av
halvdagsle-
dighet för fri-
luftsliv.
(Forts.)*

Ang.
införande i
skolorna av
halvdagsle-
dighet för fri-
luftsliv.
(Forts.)

möjlighet att själva sköta om den saken på grund av de rika tillfällena, som i det avseendet stå till buds.

Vad jag också här vill framhålla är, att man skulle av den föreliggande motionen kunna få den uppfattningen, att den fysiska fostran nu är dåligt tillgodosedd vid läroverken. I stället är det ju på det sättet, vilket torde vara känt för flertalet av kammarens ledamöter, att gymnastiktimmarnas antal är mycket högt. Dessa gymnastiktimmor kunna säkerligen — jag vill icke påstå det bestämt, men jag håller det för troligt — utbytas mot utflykter, utbytas mot lekar och idrott. Dessutom har man, som redan under debatten har påpekats, ett tämligen stort antal lovdagar under terminerna. Jag kan icke finna vad som skulle hindra, att man under dessa lovdagar för eleverna ut i det fria och använder dagen i viss utsträckning för fysisk fostran. Till allt detta kommer slutligen, att man exempelvis i botaniken har möjlighet att under exkursioner föra ut eleverna i naturen.

Jag vill sluta med att säga, att jag tror, att kravet på halvdagsledighet och kravet på att man icke skall överanstränga eleverna vid läroverken — ty om det också är så, att herr Holmdahl skjuter den frågan i bakgrunden, så torde däremot de flesta, som äro anhängare av denna halvdagsledighet, se frågan ur överansträngningens synpunkt — detta krav, säger jag, bottnar i mångt och mycket i att man låter barn utbildas vid läroverken, som helst aldrig borde sätta sin fot inom ett läroverks portar. Så fort föräldrarna kommit i en viss förmögenhetsställning, i en viss social ställning, skola deras barn, oavsett begåvning och studieanlag, taga studentexamen eller i varje fall gå igenom åtskilliga klasser vid läroverken. Och det är ju icke så underligt, om elever, som inte ha andra förutsättningar för studier än föräldrarnas ekonomiska nivå, ha ganska svårt att klara sig och gärna bli överansträngda.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Samuelsson: Herr talman! Det var de bravoinstämmanden, som herr Månsson i Furuvik fick efter sitt anförande, som gävo mig anledning att begära ordet i denna fråga.

Herr Månsson framdrog exempel från sin egen skoltid, och det var väl detta kanske, som var förklaringen till hur han kunde ha den syn på saken, som han hade. Har man själv barn i skolan, och vet hur det för närvarande är ställt med skolgången och läroämnena o. dyl., så kan man icke ha den syn på saken, som framkom i herr Månssons anförande.

Hur är det för närvarande i skolan? Jo, för det första ha barnen sina lektioner där, men sedan ha de också stora hemläxor i allmänhet, vilket gör att det blir mycket liten fritid i hemmen, då de kunna ägna sig åt lekar eller överhuvud åt någonting annat än läxläsning. Det går till och med så långt, att även föräldrarna få sätta till rätt så mycket tid på kvällarna för att lära sina barn de läxor de få i skolan. Enligt mitt sätt att se kan man alltså icke säga, att barn som gå i skolorna, ha tillfälle att leka för mycket.

Jag håller före, att läroplanen är sådan, att barnens tid fullständigt utnyttjas. För övrigt har jag den syn på saken, att barn i skolåldern verkligen böra få någon tid att leka och idka litet idrottsliv, det anser jag icke är för mycket, då man vet — och detta gäller särskilt arbetarbarnen — att barnen icke hinna sluta skolorna, förrän det blir nödvändigt att kasta dem, kan man säga, direkt i grottekvarnen, i tungt arbete, och sedan är det fullkomligt slut med all tid till lekar eller idrottsliv.

Det är sådana synpunkter, som jag hade tänkt mig, att herr Månsson med utgångspunkt från nutida förhållanden och med tanke på ännu svårare tider skulle ha lagt på spörsmålet och såmedelst kommit fram till det resultatet, att om det överhuvud finnes någon tid för barnen att leka, så bör det vara den

tiden, då barnen äro i skolåldern. Jag är emellertid för min del mycket rädd för att om man går in för denna princip och lämnar något mer i detta fallet, så blir resultatet endast det, att de stora läxor, som barnen för närvarande ha, främst dessa räkneläxor o. dyl., endast komma att bli utökade. Man talar t. ex. om att lektionstiden skall minskas från 45 min. till 40 min. Vad blir följden då? Jo, endast att det blir mera att göra för barnen genom läxläsning i hemmen. Jag tror icke att man i stort sett kan vinna något väsentligt genom att införa en halvdagsledighet.

Det är dessa synpunkter, som för mig varit mest avgörande i spørsmålet, och jag kommer därför till samma resultat som herr Månsson, men icke från hans utgångspunkter.

Jag kommer alltså även jag, herr talman, att avgiva min röst för utskottets förslag.

Herr Mogård: Herr talman! Jag ber att gentemot herr Holmdahl få säga några ord.

Han beskyllde mig för att icke förstå den fysiska fostrans betydelse. Jag förstår den mycket väl, men jag vet, att det är den intellektuella fostran, som kostar den enskilde tid och staten pengar, och att den fysiska fostran kan fås av eleven mycket billigare än genom att anlita skolornas officiella organ. Den effektiva skoltiden för en gymnasist är nu 172 dagar om året med fyra timmar om dagen, och därtill kommer i regel 45 minuters gymnastik varje dag. Är icke detta en mycket god proportion mellan det intellektuella arbetet och den fysiska fostran? Men ändå står det här i motionen, herr Holmdahl, att det gäller att skaffa ytterligare ledighet till lekar och idrottsövningar, och det uttalandet måste jag hålla mig vid såsem det som skall bli den fysiska fostrans ytterligare element.

Till sist vill jag säga: Från håll, som står herr Holmdahl nära, klagar man, och kanske med rätta, över att studenten, då han kommer till universitetet, kan så litet. Ja, men inte kan han mera, om man knappar av en halv dag i veckan av hans mycket knappa skoltid. Jag tror tvärtom.

Herr Månsson i Furuviik: Gentemot det anförande som hölls av herr Holmdahl vill jag säga, att det är just med hänsyn till storstädernas barn, som jag finner att det är beklagligt ställt. Om all den tid, som offrades åt idrott inom våra läroverk offrades exempelvis åt att mellan skolorna anställa en ordentlig nyodlingstävlan ute i skogsmarkerna, så är jag alldeles säker på att barnens fysiska fostran inte skulle bli sämre. Men de skulle dessutom få veta, vad arbetsäregirighet vill säga, och vi skulle få helt andra män på alla områden med en rikare andlig begåvning, än vad de nu ha.

Jag vet väl, att den uppfostran, som ungdomen nu får, beundrar man och talar man om i smickrande ordalag. Men jag må säga, att så länge som denna ungdom inte ens har fått aktning för kroppsarbetet, så länge som denna ungdom inte ens har fått den uppfostran, som de allra sämst uppfostrade hade i vår barndom, så att de till exempel resa sig i en spårvagn för åldringar eller för mödrar med barn på armen, är det inte mycket bevänt med den. Om vi i vår barndom vågade sitta, när en gammal man eller kvinna kom inom dörren, om det så rätt vore en tiggare, så sades det ingenting, man bara slog så att vi for i kakelugnen eller i spisen. Då var det aldrig ett ord till undervisning, det bara small! Det synes vara klart, att den undervisningen ha inte barnen fått i våra läroverk, där det slösas så oerhört med pengar och omtanke på deras uppfostran. Och så länge dessa flickor och pojkar inte resa sig för en gammal kvinna eller gammal man, så länge struntar jag i hela deras uppfostran! Och

*Ang.
införande i
skolorna av
halvdagsle-
dighet för fri-
luftsliv.
(Forts.)*

Ang.
införande i
skolorna av
halvdagsle-
dighet för fri-
luftsliv.
(Forts.)

så länge som dessa barn inte ha verklig aktning för kroppsarbete och arbetsäregirighet, är deras uppfostran inte mycket värd.

Gentemot min ärade vän på norrlandsbänken vill jag bara säga, att här är ej tal om att barnen inte skola få leka. Visst skola barnen leka, när lekens tid är. Men de böra inte få leka så länge och så mycket, att de glömma att de skola fostras även utanför skolan för de högst allvarliga uppgifter, som vänta dem, i långt högre grad allvarliga än de, som väntade våra årsklasser.

För övrigt vill jag erinra om att den ärade talaren är kommunist; och det kommunistiska samhället, var det än har framträtt, har alltid varit och är väl fortfarande ett stramt samhälle, där det sannerligen inte tillåtes någon överdådig eller onödigt lek, utan det alltid varit tal om arbetsduglighet.

Herr Samuelsson: Herr talman! Jag vill endast säga, att arbetarbarnen redan under skoltiden få hjälpa till i hemmen. Det allvarliga, som herr Måns-son talade om, det få barnen erfaras i rikt mått genom att så tidigt, som det över huvud taget är möjligt, komma i arbete i hemmen med t. ex. vedhuggning, potatisupptagning och dylikt. Det är till dylika arbeten som deras tid sedan blir använd, vid sidan av tid för läsläsningen, detta gäller särskilt de unga i arbetarhemmen.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den av herr Holmdahl avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes emellertid av herr Holmdahl, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller första tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den av herr Holmdahl avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 8.

Herr talmannen meddelade, att herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet tillkännagivit, att han vid kammarens sammanträde nästkommande lördag ämnade besvara herr Lithanders interpellation angående frakterna för transport av gods å järnväg Sverige—Italien.

§ 9.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 267, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjätte huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till tryckningskostnader;

nr 268, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjunde huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till tryckningskostnader;

nr 269, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tionde huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till tryckningskostnader;

nr 270, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln gjorda framställningar angående anslag för alkoholistvården m. m. jämte i fråga om sagda vård väckta motioner;

nr 271, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under andra huvudtiteln gjorda framställning om anslag till bidrag till domsagornas förvaltning;

nr 272, i anledning av väckt motion om anslag till allmänna fortbildningskurser för lärare vid egentliga folkskolor och småskolor;

nr 273, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för vissa befattningshavare vid vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte att för erhållande av ålderstillägg tillgodoräkna sig tjänstgöring vid drottning Sofias stiftelse;

nr 274, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställningar angående åtgärder till nykterhetens främjande jämte åtskilliga i ämnet väckta motioner;

nr 280, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till åtgärder för Mälarens reglering; och

nr 281, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under utgifter för kapitalökning gjorda framställning om beredande av medel för utförande av en fördjupad hamn vid ångkraftstationen i Västerås.

§ 10.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden:

nr 155, i anledning av väckta motioner om tillfällig löneförbättring åt lärare vid folk- och småskolor samt högre folkskolor;

nr 156, i anledning av väckt motion om tillfällig löneförbättring för lärare vid statsunderstödda folkhögskolor;

nr 157, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändringsarbeten å serafimerlasarettet m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 158, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till utvidgning av köksbyggnaden vid Uppsala hospital och asyl; och

nr 159, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till bestämmelser angående arvode och ersättning åt viss kontrollpersonal m. m.;

bankoutskottets

utlåtande, nr 57, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i bestämmelserna om rätt till pension för tjänstemän vid statsdepartement och andra till den civila statsförvaltningen hörande verk, dels ock en i ämnet väckt motion; samt

memorial:

nr 58, angående användande av riksbankens vinst för år 1925; och

nr 59, angående instruktion för nästa riksdags bankoutskott;

andra lagutskottets memorial, nr 34, angående arvode åt kammarrådet Tom Wohlin, vilken inom andra lagutskottet biträtt vid behandlingen av viss fråga; samt

första särskilda utskottets
utlåtande, nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag
om villkor i vissa fall för ägostyckning och jordavsöndring m. m.; och
memorial, nr 3, angående ersättning åt dess tjänstemän m. fl.

§ 11.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 11.5 e. m.

In fidem
Per Cronvall.